

**IZBRANI PRISPEVKI
SLOVENSКИH
KONGRESOV
PROSTOVOLJSTVA**
od leta 2003 do 2008

SLOVENSKA FILANTROPIJA

Izbrani prispevki
IV., V. in VI.
Slovenskega
kongresa prostovoljstva

(Novo mesto 2003, Sežana 2006, Bled 2008)

Ljubljana, marec 2009

I. UVODNI NAGOVOR.....	9
<i>Prim. Anica Mikuš Kos</i> <i>Predsednica Slovenska filantropija</i>	
II. ZBORNIKU NA POT	10
<i>Tatjana Samec</i>	

VI. SLOVENSKI KONGRES PROSTOVOLJSTVA

Prostovoljstvo in odgovornost	13
1. Ob otvoritvi kongresa.....	14
Pozdravni nagovor	14
<i>Anica Mikuš Kos,</i> predsednica Slovenske filantropije	
Slavnostni govor	17
<i>Dr. Danilo Türk,</i> predsednik Republike Slovenije	
2. Referati na plenarnem delu kongresa.....	22
Odgovornost kot proces, danes	22
<i>Vesna Leskošek,</i> Fakulteta za socialno delo	
Moje prostovoljstvo in odgovornost.....	28
<i>Tatjana Samec</i>	
Osebna in socialna odgovornost	32
<i>Dr. Janek Musek,</i> Filozofska fakulteta	
3. Poročila nekaterih delavnic	42
Odgovornost organizacij oziroma organizatorjev prostovoljskega dela	42
<i>Karin Pez,</i> Center za socialno delo Koper	

<i>Sašo Kronegger,</i> Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela Sistemska ureditev prostovoljskega dela.....	46
<i>Tereza Novak,</i> Slovenska filantropija <i>Senka Vrbica,</i> Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC <i>Tomaž Mikuš,</i> Mladinski informacijski center	
Odgovornost mentorjev prostovoljstva	49
<i>Barbara Purkart,</i> ŠENT	
Odgovornost prostovoljcev	50
<i>Alenka Petek,</i> Škofijska Karitas Ljubljana <i>Jasna Semibratov,</i> Zaupni telefon Samarijan	
Mednarodno prostovoljsko delo	52
<i>Eva Gračanin,</i> Slovenska filantropija <i>Jasna Mulej</i>	
Medgeneracijsko sodelovanje.....	53
<i>Anka Ostrman,</i> Društvo Optimisti Ptuj <i>Jelka Sužnik,</i> Društvo Optimisti Ptuj	
Tržni sektor in prostovoljstvo – ali znamo izkoristiti potencial?	55
<i>Vodja delavnice: mag. Marjeta Novak,</i> Humus, d. o. o.	

4. Iz svečanega dela	59
Obrazložitev ob podelitvi zlatnika Slovenske filantropije za življenjsko delo na področju organiziranega prostovoljstva	59
<i>Aleksander Doplihar,</i> dr. med., spec. med. dela	
Obrazložitev ob podelitvi zlatnika Slovenske filantropije za izjemni dosežek na področju organiziranega prostovoljstva	61
<i>Ekonomska gimnazija</i> <i>in srednja šola Radovljica</i>	
5. Zaključki 6. Slovenskega kongresa prostovoljstva	62
6. Donatorji	64

V. SLOVENSKI KONGRES PROSTOVOLJSTVA

Vrednote in vrednosti prostovoljstva v današnjem času	65
1. Ob otvoritvi kongresa	66
Pozdravni nagovori	66
<i>Miroslav Klun,</i> župan Občine Sežana	
<i>Maryruth Coleman,</i> namestnica veleposlanika ZDA v Sloveniji	69
<i>Anica Mikuš Kos,</i> predsednica Slovenske filantropije	71
Slavnostni govor	74
<i>Dr. Janez Drnovšek,</i> predsednik Republike Slovenije	

2. Referati na plenarnem delu kongresa	77
Kaj se je v Sloveniji zgodilo na področju prostovoljstva od zadnjega kongresa prostovoljstva do danes?	77
<i>Tereza Novak,</i> Slovenska filantropija	
Predstavitev Zveze društvenih organizacij Slovenije	81
<i>Anita Albreht</i>	
3. Prispevki iz okroglih miz	84
Vloga prostovoljcev v nevladnem sektorju v Sloveniji	84
<i>Doc. dr. Andreja Črnak-Meglič</i>	
Prostovoljsko delo – človeški resurs in socialni kapital	90
<i>Prim. dr. Anica Mikuš Kos,</i> predsednica Slovenske filantropije	
Prostovoljstvo je iskanje človeške osebe v sebi in sočloveku	98
<i>prof. dr. Jože Ramovš,</i> Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje, Ljubljana	
Prostovoljsko socialno delo srednješolcev	102
<i>Mag. Gordana Rostohar,</i> Zavod za šolstvo RS, Gimnazija Brežice	
4. Poročilo nekaterih delavnic	113
Vrednotenje prostovoljskega dela	113
<i>Dr. Mateja Kožuh Novak</i>	
Brezposelnost, zaposlovanje in prostovoljsko delo	116
<i>Branka Bukovec</i>	
Promocija in razvijanje prostovoljskega dela	117
<i>Tereza Novak in Viktorija Potočnik</i>	

Sistemska vprašanja prostovoljstva	118
<i>Jože Gornik</i>	
Prostovoljstvo v športnih organizacijah	120
<i>Saška Benedičič Tomat</i>	
<i>Janez Matoh</i>	
Prostovoljsko delo starejših	122
<i>Angelca Žiberna</i>	
<i>Anka Osterman</i>	
5. Iz svečanega dela kongresa	124
Obrazložitev ob podelitvi zlatnikov Slovenske filantropije	124
<i>Alenka Čas</i>	
Obrazložitev ob podelitvi zlatnika Slovenske filantropije	126
6. Etični kodeks organiziranega prostovoljstva	128
UVOD	128
7. Zaključki V. slovenskega kongresa prostovoljstva	134
8. Donatorji	136

IV. SLOVENSKI KONGRES PROSTOVOLJSTVA

Prostovoljstvo danes in jutri na socialnem področju ... 137

1. Ob otvoritvi kongresa .....

Pozdravni nagovori .....

Anica Mikuš Kos,

Slovenska filantropija

Boštjan Kovačič,

župan Občine Novo mesto .....

139

<i>Liz Burns,</i> predsednica IAVE – Mednarodne organizacije prostovoljstva	140
<i>Marjeta Ferlan Istinič,</i> Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve	141
Slavnostni nagovor	143
<i>Dr. Janez Drnovšek,</i> Predsednik Republike Slovenije	
2. Referati na plenarnem delu kongresa	145
Jaz, prostovoljec – moje dileme, vprašanja, težave	145
<i>Gojmir Rudolf Južnič</i>	
Predstavitev osnutka Predloga zakona o prostovoljnem delu	146
<i>Senka Vrbica,</i> Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC	
Teze o sodobnem prostovoljstvu in njegovi organiziranosti v današnji Sloveniji	159
<i>Prof. dr. Jože Ramovš,</i> Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje, Ljubljana	
3. Prispevki iz okroglih miz	169
Strategija razvoja nevladnih organizacij in možnosti financiranja nevladnih organizacij, ki delujejo na socialnem področju, iz Evropskih strukturnih skladov. .	169
<i>Robert Levičar</i>	
Prostovoljno delo v nevladnih organizacijah na področju socialnega varstva – s poudarkom na organizacijah na področju duševnega zdravja	171
<i>Nace Kovač,</i> ŠENT - Slovensko združenje za duševno zdravje	

4. Poročilo nekaterih delavnic 175

Prispevajmo k oblikovanju novega zakona o
prostovoljnem delu 175

Senka Vrbica,

Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC

Čiril Klanjšček,

Rdeči križ Slovenije

Alenka Hebar,

Socialna zbornica Slovenije

Prostovoljno delo starejših 177

Irena Drenik

5. IZ SVEČANEGA DELA 179

Obrazložitev ob podelitvi zlatnikov Slovenske filantropije179

Branka Knific

univ. dipl. socialna delavka

mag Tone Kladnik

univ. dipl. socialni delavec

Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto

Mestna občina Novo mesto

6. Zaključki in predlogi

IV. Slovenskega kongresa prostovoljstva 181

I. UVODNI NAGOVOR

*Prim. Anica Mikuš Kos
Predsednica Slovenska filantropija*

V tradiciji Slovenske filantropije je, da organizira kongrese prostovoljstva in izdaja zbornike teh kongresov. Kongresi so redni dogodek, ki se zgodi vsako drugo leto, z zborniki pa vedno bolj ali manj zamujamo. Menimo, da so zborniki dokument časa v katerem je bilo prostovoljstvo ob kongresu in prikaz njegovega razvoja v Sloveniji. Imajo seveda tudi druge funkcije, predvsem so vir podatkov, strokovnih tekstov in modelov dobre prakse.

Pričujoči Zbornik vsebuje gradiva treh Slovenskih kongresov prostovoljstva: četrtega kongresa z naslovom »Prostovoljstvo danes in jutri na socialnem področju«, petega z naslovom »Vrednote in vrednosti prostovoljstva v današnjem času« in šestega z naslovom »Prostovoljstvo in odgovornost«.

Na treh predstavljenih kongresih smo imeli čast poslušati uvodne nagovore predsednikov Republike Slovenije – dr. Drnovška in dr. Turka. Na četrtem kongresu nam je govorila predsednica Mednarodnega združenja prostovoljstva, gospa Liz Burns. Teme kongresa so bile osvetljene s strani strokovnjakov in raziskovalcev in kar je morda najbolj dragoceno, prikazane skozi prakso delovanja prostovoljcev in prostovoljskih organizacij. Poleg strokovne, informativne in reflektivne vsebine, kongresi porajajo iniciative za širše družbene akcije in proizvedejo dokumente širšega značaja. Tako je na četrtem kongresu bil splavljen v slovenski prostor predlog Zakona o prostovoljskem delu, na petem kongresu smo sprejeli Etični kodeks prostovoljstva, na šestem kongresu pa smo se dogovorili o pripravi zakonskih podlag za sistemsko ureditev prostovoljstva v Sloveniji.

Veselim se srečanja z vami na sedmem Slovenskem kongresu prostovoljstva v letu 2009.

II. ZBORNIKU NA POT

Tatjana Samec

Težko je na primeren način predstaviti pričujočo publikacijo, v katero so vključeni izbrani prispevki zadnjih treh slovenskih kongresov prostovoljstva, še posebej pa razloge za njeno pripravo. Verjetno se čudite, ko listate po tem zborniku, kaj vse smo vključili vanj in kako dolg je bil premor med izdajo prejšnjih treh, ki so izšli po vsakem od prvih treh slovenskih kongresov prostovoljstva, in tega združenega, ki je danes pred vami.

Razlogov za takšno odločitev smo imeli kar precej, pomislekov pa nič manj, vendar je na koncu le prevladalo prepričanje, da ravnamo pravilno, ker kljub vsemu objavimo vse, kar smo v zadnjih letih uspeli pridobiti od avtorjev, saj so zbrani prispevki, četudi v okrnjeni sestavi, zgovoren prikaz dogajanja na področju razvoja in promocije prostovoljstva pri nas, predvsem pa poteka zadnjih treh kongresov.

Življenje je vsak dan hitreje, vrstijo se naloge in obveznosti, ki nam jih nalagajo šola, služba, družina in vrsta drugih dolžnosti, ki smo jih prevzeli, tudi prostovoljskih, in tako včasih zmanjka energije za še eno drobno opravilo: do konca »spolirati« že zapisano, ali celo šele zapisati že povedano. In to je žalj številnih strokovnjakov in prostovoljcev, ki so nastopili na vsaj enem od zadnjih treh kongresov. Niso in niso uspeli najti časa oziroma dodatne moči, da bi nam predali svoje prispevke. V veliki večini so bili to sicer zelo tehnični prispevki, po zanimivi vsebini in prepričljivosti podajanja bodo ostali v spominu večine udeležencev. Škoda, da se ne bodo mogli z njimi seznaniti tudi številni tisti, ki niso imeli sreče prisostvovati tem nazornim predstavitvam splošnejših tem in posameznih problemov, izmenjavi konkretnih izkušenj, živahnim razpravam ob njih itd.

Tako se moramo bralkam in bralcem te publikacije pravzaprav iskreno opravičiti, saj smo predolgo čakali, da bi bila gradiva zanjo

pripravljena. Odlášali smo potem že od kongresa do kongresa in na zadnjem, ki je potekal januarja lani na Bledu, smo prisegli, da bo šlo tokrat zares, pa kar oziroma kolikor pač uspemo zbrati. Sodelavke na Slovenski filantropiji so se potrudile in tako je obljuba končno izpolnjena.

Da bi bilo gradivo preglednejše, smo ga seveda razvrstili, kot so kronološko potekali kongresi, vendar v obratnem vrstnem redu. Zdelo se nam je pošteno, da začnemo z zadnjim, torej šestim Slovenskim kongresom, ki je lani januarja potekal na Bledu. V upanju, da bo kdo le še z zanimanjem prebiral tudi prispevke prejšnjih dveh kongresov, smo za prispevki 6. kongresa razvrstili še prispevke 5. in na koncu publikacije tudi prispevke 4. kongresa. Tako boste lahko dobili tudi celovit vpogled v razvoj skupnih prizadevanj udeležencev več zaporednih kongresov (in številnih posebnih nevladnih organizacij), kot je bilo za končno uspešen sprejem oz. uveljavitev Etičnega kodeksa prostovoljstva ter npr. za še vedno neuspešno sprejemanje Zakona o prostovoljskem delu.

Ob vseh treh kongresih smo v zborniku na podoben način, kot so dejansko potekali dogodki obeh dni posameznega kongresa, tudi razvrstili objavljene prispevke - torej najprej gostov, plenarnih predavateljev in drugih referentov oziroma sodelujočih na okroglih mizah, zatem pa še vodij delavnic. Nismo pozabili niti na predstavitev vsakokratnih prejemnikov zlatnika Slovenske filantropije z utemeljitvami za podelitev tako posamezniku za življenjsko delo na področju prostovoljstva in posamezni nevladni organizaciji, ki na lokalnem območju, kjer poteka posamezen kongres, odločilno prispeva k razvoju in promociji prostovoljstva v svojem okolju. Da bi dokazali hvaležnost vsakokratnim donatorjem, ki so nam pomagali s svojimi materialnimi oziroma finančnimi sredstvi ali kadrovskimi močmi realizirati posamezen Slovenski kongres prostovoljstva, smo našli tudi njih. Ne le zaradi občutka dolžnosti, ampak kot izraz iskrene zahvale za njihovo podporo našim prizadevanjem. Po eni strani, da bi bienalno združevali prostovoljce, mentorje, organizatorje prostovoljstva in različne strokovnjake, da spoznavajo novosti s tega področja, dobijo priložnost za izmenjavo mnenj in seveda tudi za medsebojno spoznavanje ter druženje, po drugi stra-

ni pa tudi, da bi bilo prostovoljstvo pri nas čim bolj prepoznavno in cenjeno v čim širši javnosti, saj ga bomo kot izraz medsebojne solidarnosti vedno bolj potrebovali. Še posebej v prihajajočih kriznih časih tudi pri nas.

VI. SLOVENSKI KONGRES PROSTOVOLJSTVA

Prostovoljstvo in odgovornost

Hotel Golf, Bled
18. in 19. januar 2008

1. OB OTVORITVI KONGRESA

Pozdravni nagovor

Anica Mikuš Kos,
predsednica Slovenske filantropije

Kongres, ki mu danes prisostvujemo, ima naslov **PROSTOVOLJSTVO IN ODGOVORNOST**.

Vprašanje osebne odgovornosti do posameznikov v našem neposrednem življenjskem okolju in odgovornosti do širših družbenih dogajanj, v katerih nismo neposredno udeleženi, je v današnjem času močno prisotno v zavesti posameznika in družbeni zavesti. Prej je bila odgovornost bolj jasno določena z družbenimi pravili, socialni nadzor, družinskimi velevniki. Danes ostajamo spričo zrahljanih in mnogih, vzporednih ali nasprotujočih si vrednotnih, etičnih standardov in alternativ veliko bolj prepuščeni individualnemu ali skupinskemu iskanju prave poti in mere angažiranosti za druge, za skupnost.

Dodaten zaplet izhaja iz globalizacije, zaradi katere se moramo znajti pri odločanju na razsežnosti planeta – na primer: ali pomagati revnim otrokom v Sloveniji ali Afriki.

Informatika in informiranost prispevajo k bremenu odgovornosti človeka naše dobe. Vemo, koliko je otrok v Sloveniji, ki živijo pod pragom revščine; vemo, da se povečuje razkorak med revnimi in bogatimi v planetarnih razsežnostih; vemo, koliko ljudi ima AIDS in nima ustreznih zdravil; vemo za Darfur. Časopis, radio in televizija nam ne dovoljujejo, da ne bi vedeli. Celu ne moremo se pretvarjati, da ne vemo. In v tej množici stisk, potreb moramo nekaj prevzeti nase, se odločiti, izbrati.

Minili so časi, ko je veljalo, da mora država poskrbeti za vse težave ogroženih ali izključenih skupin. Žal, so za mnoge tudi minili časi, v katerih je družina bila obvezna in je zmogla poskrbeti za svoje stare, bolne. Svet urejenosti in jasnosti obveznosti članov skupnosti do posameznika ali skupin v stiski, vse bolj izpodriva svet, v katerem se od ljudi nasploh, skupnosti, civilne družbe, državljanov, kakorkoli že poimenujemo množico med seboj povezanih ljudi, in v globalizaciji smo vsi povezani z vsemi, da bodo na lastno pobudo nekaj storili za dobrobit ljudi v stiski in za dobrobit skupnosti.

Morda zveni čudno, toda breme odgovornosti v socialnih akcijah, namenjenih bodisi posamezniku ali širšim skupnostim, ne olajšuje dejstvo, da zanesljivo opuščamo vertikalne odnose, kot na primer darovalec pomoči – prejemnik pomoči, in hierarhične odnose, v katerih eni ukazujejo, denimo vodja prostovoljske organizacije, drugi – prostovoljci pa ubogljivo delajo. Odločitve glede naših stališč, odnosov, vedenja moramo graditi na spoštovanju drugega, partnerstvu, sodelovanju, opolnomočenju, enakopravnosti, demokratičnosti. Zlato pravilo prostovoljstva je ravnovesje med tremi svežnji pravic: pravic porabnikov, prostovoljcev in organizatorjev.

Odgovornost je neločljivo povezana z etiko. V delovanju na področju prostovoljstva se srečujemo z odgovornostjo do konkretnih posameznikov, s katerimi sodelujemo (do porabnikov, prostovoljcev), odgovornostjo do donatorjev (poštena in gospodarna uporaba sredstev), z odgovornostjo do skupnosti, znotraj katere delujemo (izbor problema, ki ga želimo omiliti, aktiviranje človeških resursov) in s širšo družbeno odgovornostjo (ideologija, ki jo širi naš projekt, širše družbene posledice našega delovanja). Pojem, ki pokriva to kompleksnost je socialna odgovornost.

In še to. Na področju prostovoljskega dela je notranja odgovornost bolj pomembna kot v področju plačanega dela. Manj je zunanega nadzora in sankcij. Manj je strahu pred izgubo dela (službe ali druge oblike dela, ki zagotavlja socialno varnost in sredstva za preživljanje). Tudi manj jasno je opredeljen krog delovnih nalog in od zunaj določenih pravil vedenja.

O vsem tem bomo razmišljali in govorili na 6. slovenskem kongresu prostovoljstva. Ne bomo rešili vseh problemov, ponudili enoznačnih odgovorov na vprašanja. Odločitve, ki določajo vedenje in ukrepanje, se zgodijo predvsem v glavi posameznika ali v kolektivni pameti skupine. Toda glasno razmišljanje in izmenjava mnenj in izkušenj vselej pomagajo. Prepričana sem, da bo Kongres to omogočil, da nam bo poglobil uvid v dogajanja na področju prostovoljstva, olajšal delovanje in prispeval h kakovosti prostovoljstva v Sloveniji.

Slavnostni govor

Dr. Danilo Türk,
predsednik Republike Slovenije

Spoštovana gospa dr. Anica Mikuš Kos, spoštovane prostovoljke in prostovoljci!

V veliko zadovoljstvo in v veliko čast mi je, da lahko danes tukaj na tem šestem kongresu na kratko spregovorim. In rad bi najprej pojasnil, zakaj mi je to v tako veliko zadovoljstvo in veliko čast. Kmalu po izvolitvi sem začel dobivati veliko vabil na razne prireditve - vabil, naj se tu in tam oglasim kot govornik - in potem sem vse to študiral. No, med temi vabili je prišlo tudi vabilo za ta 6. kongres in tega sem seveda takoj dal na spisek tistih, ki se jih bom udeležil, ker me je zelo zanimalo, kako izgleda danes stanje prostovoljstva v Sloveniji. Ko sem potem vabilo pokazal Barbari, moji ženi, mi je seveda dodatno pojasnila, da je to stvar, ki jo moram nujno sprejeti in mi potem razložila tudi marsikaj o tem, kako je prostovoljstvo v moderni družbi, v postindustrijski družbi, v razviti družbi, bistvenega pomena in kako recimo v New Yorku, kjer sva živela precej let, pravzaprav prostovoljstvo definira tudi družbeni ugled ljudi. Ne zadošča biti premožen, ne zadošča imeti denar. Treba se je izkazati z nekim plemenitim in neplačanim dejanjem, če želiš, da te spoštujejo. Tako je to v razvitih družbah. To se seveda ne vidi na daleč, to se ne vidi pri površnem opazovanju. Za nekoga, ki mu je znana družba, pa potem postane ravno tak angažma tisto, po čemer se družba ceni.

To ni naključno, kajti prostovoljstvo temelji na dveh pomembnih vrednotah. Temelji, prvič, na svobodni volji, in drugič, na nesebični pomoči. In vsaka od teh prvin prostovoljstva je vrednota zase in obe skupaj sta še posebno pomembni. V družbi, ki je - kot smo ravnokar slišali (kot je razložila dr. Anica Mikuš Kos), čedalje bolj družba svobodnih posameznikov, v njej pa je čedalje manj hierarhično določenih pravil ravnanja in ubogljivosti - je seveda ravno svobodna

volja izredno pomembna, je tisto, kar vodi ljudi. In če je ta svobodna volja naravnana k prostovoljstvu, k nekemu plemenitemu cilju, potem je to tista vrednota, ki jo je treba v družbi spodbujati, ki ji je treba dajati priznanje in na katero se je treba zanašati pri reševanju raznih vprašanj družbe. Drugič, nesebična pomoč. Taka, individualizirana družba, v kateri mi živimo, pozna veliko sebičnosti. Zlasti v takih okoliščinah, kot so naše, kjer se pravzaprav možnosti zasebnega vzpona, zasebnega bogatenja pojavljajo šele od nedavnega. In zaradi tega potem seveda tudi fascinacija nad tem, tudi neke vrste, če želite privrženost takim čisto individualističnim pogledom, sebičnim pogledom, pridobiva še več, kot bi v normalnih okoliščinah.

Mene zelo skrbi, kadar slišim med mladimi ljudmi, npr. med gimnazijci, pripovedovanje o tem, kako je denar edina vrednota. Zaradi tega se mi zdi, da je izredno pomembno, da je v naši družbi ustvarjena neka kritična masa, da se ustvarja kritična masa privrženosti ideji nesebične pomoči. No, vse to so pomembne vrednote, ki jih moramo znati v naši družbi ceniti in zaradi tega se mi je zdelo nujno, da predsednik republike pride na tak kongres, kot je vaš, da o tem nekaj pove. Seveda predsednik republike mora o teh stvareh razmišljati bolj kot vsi tisti javni funkcionarji, ki moramo razmišljati o tem, na kakšen način se v družbi, kakršna je naša, zagotavlja družbena kohezivnost. Danes ni več čas velikih ideologij, ki so nekako uravnavale svet nekoč. Sama individualizirana človeška usoda ne zadošča. Ni drugih dejavnikov, ki bi pomagali krepiti družbeno kohezijo. Zato je ravno spodbujanje takih vrednot (kakršne izraža prostovoljstvo in se izražajo v svobodni volji, nesebični pomoči) družbeno pomembno, pomembno za družbo kot celoto.

In meni je všeč, da ste za glavno temo današnjega kongresa izbrali ravno vprašanje odgovornosti, kajti odgovornost je seveda tisto, kar povezuje neko skupnost, skupnost aktivistov, skupnost ljudi, privrženih nekim vrednotam in seveda tisto, kar potem povezuje to skupnost tudi z družbo kot celoto. Kajti v naši družbi kot celoti je treba graditi občutek za odgovornost, treba je graditi kriterije za odgovornost. Vsega tega imamo pri nas še premalo. Pri nas se veliko govori o pomanjkanju kontrol, o pomanjkanju, recimo, avtoritete oblasti in podobnega, ampak seveda vse to samo po sebi ne zadošča. Avtoriti-

teta, recimo, pravosodja mora obstajati, ampak ne bo mogla narediti čudežev. Odgovornost mora izhajati od znotraj, iz ljudi samih. In seveda ta vaš napor je tukaj pomemben.

Prostovoljstvo v Sloveniji ima nekaj tradicije. V Sloveniji imamo tradicijo družbenega organiziranja, imamo bogato tradicijo organiziranja na področju humanitarnih dejavnosti, imamo tudi za sabo neko obdobje zgodovine, ko je bila Slovenija izpostavljena večjemu prilivu beguncev in se je ta solidarnost in prostovoljstvo razvila še na en poseben način. Zahvaljujoč vaši organizaciji, zahvaljujoč aktivistom in aktivistkam, zlasti vodilnim, kot je dr. Anica Mikuš Kos, je slovensko prostovoljstvo postalo tudi mednarodno znano, in po mojem mnenju ima veliko prihodnost in veliko družbeno pomembnost. Jaz bi rad, preden končam, omenil nekaj takih pomembnih nalog oziroma pomembnih možnosti, ki jih vaše gibanje daje in o katerih moramo vsi skupaj razmišljati in seveda - kjer moramo najti tudi kakšne skupne osnove za delo v prihodnje.

Prva takšna naloga se mi zdi *mreženje*. Današnja družba je organizirana na osnovi povezovanja posameznikov, ne več na osnovi hierarhično določenih struktur. In ravno to, da vaše gibanje omogoča mreženje, tkim. networking, je nekaj, kar ima pomen ne samo za vaše gibanje, ampak za to, kar se lahko v družbi kot celoti naučimo o tem, kako se organizirati za izzive prihodnosti. Ta zadeva tudi ni brez politične razsežnosti. Kajti - če želimo razvijati kakovostno demokracijo, demokracijo, ki gre preko borbe političnih strank v neke nove participativne oblike, potem je jasno, da je mreženje, snovanje, sodelovanje na osnovi prostovoljne svobodne volje pomembno. In tu, pri teh političnih razsežnostih seveda bomo še imeli veliko priložnosti spoznati kaj novega. Zaenkrat je civilna družba pri nas nasploh v nekoliko preveč šibkem, nekoliko preveč ohlapnem stanju, ampak ravno organizacije oziroma gibanja, kot je vaše, lahko tukaj precej prispevajo tudi k večji politični relevantnosti novih participativnih oblik organiziranja ljudi. Jasno imamo tudi nekatere naloge, ki izhajajo iz dejstva, da smo družba ljudi, ki se staramo, ki se kot družba staramo.

Seveda tu nastajajo nove in nove potrebe razvijanja *medgeneracijske solidarnosti*. In v kontekstu te medgeneracijske solidarnosti je prostovoljstvo izredno pomembno in to na obeh koncih spektra, oziroma, rekli bi lahko - v celotnem spektru. Ljudje, starejši, upokojeni imajo možnost pomagati v kakšni dejavnosti, prav tako pa se tudi mladi ljudje, ki npr. čakajo na zaposlitev, lahko vključujejo v prostovoljske dejavnosti in pomagajo starejšim. Tu nas po mojem mnenju v naši družbi čaka še veliko dela - razvijati modele medgeneracijskega sodelovanja. Mi večkrat slišimo tudi poudarke v različnih javnih razpravah in jaz sem to med volilno kampanjo velikokrat slišal, da smo v nevarnosti, da pride do nesporazumov med generacijami, da pride tudi do konfliktnih odnosov med generacijami, kar ni dobro in ni potrebno. In ravno prostovoljstvo lahko odpravi velik del te nevarnosti s tem, ko razvije nove metode medgeneracijske solidarnosti.

In končno, tu je vprašanje *slovenskega povezovanja s svetom kot celoto*. Slovenci smo (Slovenci govorim generično - prebivalci in prebivalke Slovenije) smo dolgo časa živeli - govorim o času od naše osamosvojitve naprej - z jasno razporeditvijo prioritet, ki so nas vezale na Evropo, na evropske institucije, na vključevanje v evropski svet. Malo smo razmišljali o globalni solidarnosti, malo smo razmišljali o tem, da smo del globalnega sveta, in spet so se tukaj našli posamezniki, ki so znali privesti, pripeljati razmišljanje o svetu k nam in razložiti, da smo del sveta in da moramo skrbeti tudi za druge in da seveda lahko pričakujemo tudi neko skrb drugih za nas, kadar bomo to potrebovali. Zdaj (o tem bi se dalo razpravljati veliko obširneje, danes morda ni najboljša priložnost za to) pa vsekakor nekaj predstavlja ravno ta globalna solidarnost, ki je nekaj, kar moramo imeti nenehno v mislih, ko govorimo o prostovoljstvu, o plemenitosti prostovoljstva in njegovem pomenu za našo družbo.

In končno še to. Jaz sem s svojo predsedniško funkcijo nastopil nedavno in računam, da bom imel priložnost pet let opravljati to funkcijo. Seveda bi rad, da bi ob koncu tega petletnega mandata prišel na kak tak vaš kongres in da bi takrat ugotovil, da smo skupaj napravili zelo veliko. Jaz sem se pripravljen angažirati v tem vašem prizadevanju. Z mojo soprogo Barbaro sva se pogovarjala na poti sem, da bi verjetno bilo prav že kmalu po vašem kongresu napraviti kak ožji

sestane, kjer bi se oba pogovorila z vašimi delegatkami oz. delegati, da vidimo, na kakšen način bi tu lahko predsednik republike pomagal na bolj kontinuiran način. Jaz bom seveda prihajal na vaše kongrese in bom tudi kaj povedal, ampak lahko bi se angažiral tudi na bolj kontinuiran način in tako poskušal prispevati k čim večji vidljivosti in kontinuiteti pri vašem delu in čim boljšem razumevanju pomena, ki ga vaše delo ima za našo družbo v celoti. To je nekaj takih besed, ki jih predsednik republike lahko izreče ob priliki, kakršna je današnja, in rekel bi, kakršne mora izreči ob priložnosti, kakršna je današnja. Kajti naj končam s tistim, s čemer sem začel: kadar se ljudje po svoji svobodni volji odločijo za neke plemenite cilje, potem je treba v družbi, kakršna je naša, ki temelji na posamezniku, ki temelji na posameznikovi lastni odločitvi, potem je treba tako plemenitost in tako voljo podpreti.

Hvala lepa!

2. REFERATI NA PLENARNEM DELU KONGRESA

Odgovornost kot proces, danes

Vesna Leskošek,
Fakulteta za socialno delo

Zelo težko je govoriti po tako kvalificiranih govorcih, kot smo jih lahko poslušali že danes dopoldne, se bom pa vendarle oprla na misel predsednika države dr. Danila Türka. On je med drugim povedal stavek, ki je po mojem mnenju zadel žebljico na glavico. Rekel je, da mora odgovornost izhajati od znotraj, od ljudi samih. To je en del, iztrgan izsek iz njegovega govora, ki se mi zdi zelo priročen za to, da lahko sama razvijem iz njega svoje misli.

Seveda odgovornost izhaja od znotraj, iz ljudi samih, ampak prvo vprašanje je, kako lahko to osnovno čutenje, čustvo, odgovornost, neko dolžnost pri sebi sploh razvijemo, če prihaja od znotraj. Zato, da bi lahko na to odgovorila, bom porabila nekaj več časa. Odgovornost je nekaj, kar razvijemo v odnosu do drugih. Odgovornost ni nekaj, kar imamo sami zase. Nismo odgovorni samo do sebe. Odgovorni smo seveda v prvi vrsti do drugih. Kadar govorimo o odgovornosti, govorimo torej o neki kolektivni zavesti. Ne gre za individualno zavest, ampak za kolektivno zavest. V kakšnem smislu kolektivno zavest? Odgovornost do drugih lahko razvijemo takrat, kadar se zavedamo, v kakšnem položaju drugi zares živijo. Kadar ta položaj poznamo, ga razumemo in smo pripravljeni na ta položaj tudi odgovoriti. Takrat lahko govorimo o tej kolektivni zavesti. Kolektivno zavest lahko včasih imenujemo tudi skupnostna zavest. Zavest, da živimo z drugimi ljudmi. V tem smislu so seveda odgovornosti zelo različne. Od tega, da skrbimo za to, da so ljudje, ki živijo v naši soseščini, v redu, da

puščamo za sabo stvari takšne, da lahko drugi ljudje nemoteno živijo, da svoje življenje prilagajamo včasih tudi življenju drugih zato, ker razumemo njihov položaj in tako naprej. Te kolektivne zavesti so bile zelo značilne za obdobje, ki se je razvijalo po drugi svetovni vojni. Razvoj kolektivne zavesti želim namreč povezati z nečim, kar razumemo kot socialno državo. Mi vsi vemo, da v današnjem času živimo v drugem svetu. Ne v svetu, kjer je pomembna kolektivna zavest, ampak, kjer se razvija predvsem individualističen način življenja, kjer so v ospredju predvsem naše koristi v primerjavi s koristmi drugih. Pa se bomo tega dotaknili malo kasneje.

Kaj pomeni torej razvoj kolektivne zavesti v razmerju do socialne države? Odgovornost namreč, neko odgovornost do drugih, torej to kolektivno zavest lažje razvijamo, ko imamo sami občutek, da je za nas poskrbljeno. Kadar imamo občutek, da v tem svetu nismo sami, da takrat, kadar bo prišel čas, ko ne bomo mogli skrbeti sami zase, ne bomo več sposobni zagotoviti preživetja sami sebi, da bo takrat za nas poskrbljeno. Se pravi takrat, kadar se v tem svetu počutimo varne, ko vemo, da ne bomo prepuščeni sami sebi, torej, ko imamo osnovno zagotovilo o osnovni varnosti. Takrat lahko razmišljamo o tem, kako lahko živimo skupaj z ostalimi, kaj lahko naredimo za to, da se ta kolektiv, da se skupnost razvija z našo pomočjo. Zelo težko je odgovornost (to kolektivno zavest in kolektivno odgovornost) razvijati v pogojih, kjer vemo, da bomo ostali sami, kadar sebi ne bomo mogli več zagotoviti preživetja. Da za nas ne bo poskrbljeno, se bomo morali boriti sami, skratka, ne bo nikogar - ne samo nikogar v smislu soseščine ali človeka, ampak da država za nas ne bo poskrbela. V današnjih individualističnih časih je značilno ravno to, da nam ves čas govorijo, da smo za svoje preživetje odgovorni sami. Da tega bremena država ne bo več prevzela, da bo zmanjševala stroške za socialo, za zdravstvo, za šolstvo in tako naprej, zato ker smo sami odgovorni za svoje življenje in preživetje. V takih pogojih, kjer vemo, da lahko preživimo samo tako, da konkuriramo ostalim, seveda primaren odnos postaja tekmovalen odnos, tekmovalen odnos z drugimi. V tekmovalnem odnosu z drugimi je zelo težko razvijati zavest o tem, da je treba skrbeti za druge. V primerjavi s tem se je celotna Evropa po drugi svetovni vojni razvijala popolnoma drugače. Kolektivna zavest je del širokega načela enakosti.

Razvijamo jo, ko imamo pri sebi občutek, ne samo občutek, ampak zavedanje, da smo vsi ljudje med sabo enaki. Da ni ljudi prve ali druge vrste. Ni delitve na tiste, ki so vredni več ali manj. Niso pomembni statusi in družbeni položaji, ampak smo med sabo vsi enaki - zato, ker smo vsi enaki, potrebujemo vsi enako pozornost in skrb s strani države. Se pravi, kolektivna zavest je del širokega principa enakosti. Socialna država po drugi svetovni vojni se je razvila ravno na osnovi tega prepričanja. Kaj se je takrat dogajalo? Ljudje so imeli (nekateri od vas se tega še spomnite) to strašno izkušnjo vojne, doživetje strahote. Strahote morije, smrti, groze, sovraštva in vseh strahot, ki so se med drugo svetovno vojno dogajale. Nekateri so imeli lastne izkušnje taborišča, strašanskega poniževanja, ki so ga morali doživljati. Po drugi svetovni vojni so ljudje čutili veliko olajšanje, da se je vojna končala. Takrat so hkrati občutili tudi veliko vrednost človeškega življenja. Človeško življenje je bilo zares vredno. Vsako posebej, ne glede na to, kdo je bil zadaj, kakšen družbeni položaj je imel, status ipd. Vsako življenje je bilo pomembno. Iz te hude izkušnje svetovne vojne se je razvilo nekaj, kar danes imenujemo socialna država ali država blaginje. Razvila se je na osnovi treh širših načel.

Prvo načelo je bilo *načelo enakosti* – se pravi, takrat so ljudje gradili svoje države zahodne ali evropske demokracije. Takrat se je razvijala evropska kultura, ravno na teh načelih. Osnova državnim politikam je bilo prepričanje, da smo zares vsi med sabo enaki in vsi enakovredni.

Enakost je ključna za demokratično državljanstvo (avtonomno in aktivno članstvo v politični skupnosti). Demokratične socialne države povečajo odgovornost države in regulirajo (in ne eliminirajo) vlogo trga. Zato so blaginjske politike ključne, ker omogočajo in oživljajo demokratično državljanstvo. Demokracija je stvar moči. Raven ravnotežja moči v družbi je predpogoj za demokracijo, ki pridobi na kakovosti, če uspe vključiti prej izpuščene skupine ljudi. Na demokracijo vplivajo tudi razmerja med družbo in državo ter mednarodni odnosi, vendar je za razvoj in reprodukcijo demokracije ključen raven odnos do družbene neenakosti.

Individualna angažiranost v demokratičnem državljanstvu je ravno tako stvar moči. Nanjo vplivajo in jo pogojujejo neenakosti ekonom-

skih virov in socialnih statusov. Demokracija sloni na aktivni participaciji državljanek in državljanov in atrofira brez takšne participacije. Socialna država ne kreira demokracije, jo pa krepi, ker krepi demokratično državljanstvo s tem, da daje materialno in organizacijsko podporo podrejenim interesom in z reduciranjem razlik v socialnih statusih in družbeni moči, kar omogoča participacijo vsem ljudem. Aktivne in uspešne države blaginje stimulirajo več participacije, kot jo najdemo v državah, ki se ne odzivajo na interese različnih skupin ljudi. Participacija sama po sebi ne zadostuje za demokratično državljanstvo. Ta mora izražati različne interese z visoko stopnjo avtonomije. To je še posebej pomembno za tiste interese, ki ne razpolagajo z drugimi viri moči, kot s kolektivno organizacijo. To so skupine, katerih moč ne temelji na premoženju, religiji, statusu ali kulturni dediščini. Te skupine, ki jim socialno, ekonomsko in/ali kulturno dominirajo drugi, pogosto replicirajo dominantne interese v njihovih oblikah družbene udeležbe. V demokratičnih državah blaginje pospešujejo avtonomijo teh skupin, ker večja socialna zaščita reducira ekonomsko in socialno odvisnost.

Reduciranje razlik v družbenem statusu je za demokratično državljanstvo enako pomembno kot zagotavljanje materialne varnosti. Družbeni status predstavlja pozicijo v družbenem življenju, ki zamejuje spoštovanje in samospoštovanje, dodeljuje ali odvzema »glas«, ki ga bodo slišali in bo imel vpliv na ostale, zato je družbeni status pomemben. Družbenemu statusu in dostojnemu materialnemu stanju je potrebno dodati družbeno moč. Posredno je moč v zmanjševanju materialnih neenakosti, v egalitarnem šolskem sistemu, enakopravnih sodnih in institucionalnih praksah. Moč omejujejo tudi predpisi, ki učinkujejo na pravico do lastnine, ker omejujejo učinek zasebne moči, ki je koncentrirana v kapitalu. Pri tem ne gre za nudenje pomoči šibkim, temveč za reduciranje neenakosti: 1. v premoženju in dohodku; 2. v statusu in prestižu; 3. v moči in vplivu. Bolj celostne socialne države (države blaginje) to delajo bolj uspešno.

Kot naslednje načelo, ki je bilo pomembno in je izhajalo iz načela enakosti, je *načelo socialne pravičnosti*. Torej, če smo vsi enaki, potem si vsi zaslužimo enako pozornost. Ampak seveda ne na način uravnilovke - vsi moramo imeti enake potrebe, vsak dobi enako - ampak vsak dobi to, kar potrebuje. Vsakemu mora biti zagotovljeno to, kar

sam potrebuje. Ne glede na to, kar potrebuje nekdo drug. To je bil princip socialne pravičnosti. Torej za vsakega človeka mora biti poskrbljeno. Socialno pravičnost so države razvijale tako, da so razvile blaginjske sisteme. Sisteme socialne in zdravstvene varnosti, možnosti izobraževanja in druge.

Tretje načelo, ki je bilo ravno tako pomembno, je bilo *načelo solidarnosti*. Te tri načela, enakost, socialno pravičnost in solidarnost ne moremo gledati izolirano, ampak moramo gledati vsa tri načela kot soodvisna načela, ki izhajajo eden iz drugega. Solidarnost v socialni državi ni samo nek odnos, ki ga gojimo do soljudi, ampak je socialna država institucionalizirano načelo solidarnosti. Če zelo poenostavim, se institucionaliziran sistem solidarnosti odraža prek davkov: bogatejši plačujejo več davkov, revnejši manj ali nič. Ljudje prek tega, da želijo plačevati davke, skrbijo za to, da tisti, ki nekaj nimajo, to dobijo. Socialna država je dolgo časa imela v Evropi zelo visoko podporo. Še pred leti, ko so delali raziskavo v skandinavskih državah in so ljudi vprašali, kaj mislijo o davkih, ki jih plačujejo (tam so plačevali bogati visoke davke), so rekli, da so ponosni, da lahko plačujejo take davke, ker sami imajo in imajo od tega nekaj tisti, ki si sami ne morejo zagotoviti preživetja. Prek davkov je torej država prelivala od bogatih k revnejšim. Temu pravimo tudi institucionalizirana solidarnost. V takih pogojih so lahko preživeli zelo dobro vsi ljudje. Tisti, ki so si lahko sami zagotavljali preživetje in tisti, ki si tega niso mogli sami zagotoviti. Še enkrat pa poudarjam, da so vsa tri načela med seboj povezana. Izločanje kategorikoli od treh načel vodi v večanje družbenih neenakosti. Posledice so neenaki dostopi do virov in udeležbe v javnem življenju.

Danes se dogaja, da zavest o vojni plahni. Vedno bolj plahni tudi s spreminjanjem zgodovinskih resnic. Ampak te zavesti mnoge generacije danes nimajo več. Ne vedo, kaj pomeni biti ponižan, kaj pomeni, da je zares ogroženo tvoje življenje, kakšno je vojno življenje. In hkrati s to težko izkušnjo vojne, izgubo skupinskega spomina, se izgublja tudi vrednost človeškega življenja. Pogosto se ne zavedamo, da je vsako človeško življenje pomembno. Da ima vsak človek univerzalno pravico do preživetja. Navsezadnje so te univerzalne pravice do preživetja tudi osnova za človekove pravice. Gre za neko univerzalno spoznanje. Seveda je v tem položaju, ko se svet vedno bolj

individualizira in postajamo med sabo konkurenti in smo v položaju tekmovanja med seboj za preživetje, zelo težko računati še na to, da bodo ljudje lahko razvili kolektivno zavest.

Izključevalske družbene prakse v največji meri legitimirajo družbene neenakosti. S tem mislimo predvsem na institucionalizirane rasizme, ki ljudi delijo na vredne in nevredne, poštene in kriminalce ali moralne in nemoralne. Rasizmi slonijo na izključno binarnem mišljenjskem vzorcu, ki vidi in si razlaga družbene pojave črno – belo, torej v njihovih skrajnostih, vmesne širine pojava pa ne razpoznajo. Gre torej za dokaj enostaven, skorajda primitiven način mišljenja, ki se razvija v tradicionalnih okoljih. Takšna mišljenja postanejo nevarna, ko iz skupnosti preidejo v institucije in postanejo običajne prakse v ravnanju z ljudmi. Hkrati institucionalizirani rasizmi delujejo povratno kot legitimiranje izključevalskih praks v skupnosti. Ljudje dobijo informacijo, da je njihovo ravnanje ne le legitimno, temveč celo zaželeno. Takšno ravnanje je še posebej nevarno, ko gre za odnos do manjšin, za katere velja, da so ranljive družbene skupine. Razpolagajo z manj informacijami, nižjo izobrazbeno stopnjo, težje komunicirajo z večinsko družbo, živijo v izoliranih okoljih in so izpostavljene diskriminatornemu ravnanju. Če izključenost iz družbene strukture (tudi skupnostne) traja dolgo, ne moremo pričakovati, da bodo izključene skupine razvile kolektivno zavest večinske skupine. Naj spomnim, da je ta odvisna predvsem od tega, kako varne se v skupnosti in družbi počutimo sami. Bolj kot smo zatirani, manj smo pripravljeni vložiti v skupnost.

Zavest o tem, da je vsak človek pomemben in moramo mi prispevati v skupnost zato, da lahko skupnost povrne tudi nam, je ključna, če želimo obdržati osnovno človeško dostojanstvo. V individualističnem svetu je seveda vsak človek, ki se odloči za to, da bo delal za druge, še toliko bolj vreden. Zdaj je seveda vprašanje, kako smo lahko kot prostovoljci kljub vsemu razvili to notranjo odgovornost. Kot pravi predsednik republike: odgovornost mora izhajati od znotraj, od ljudi samih. Se pravi, kako smo vendarle uspeli še ohraniti to odgovornost za druge. Značilno za prostovoljce je, da zelo pogosto ne potrebujejo povračila. Z ljudmi ne delajo zato, da bi jim bili hvaležni, da bi jim vsak dan izražali svojo hvaležnost, ampak delajo to predvsem iz zavesti, da je treba za ljudi poskrbeti, ker je vsako človeško življenje pomembno.

Moje prostovoljstvo in odgovornost

Tatjana Samec

Sama sem vse življenje predvsem v svojem prostem času nekaj počela tudi za druge in običajno bila seveda prepričana, da je to početje vsaj koristno, če ne že tudi nujno potrebno, vendar bi težko rekla, da sem kdaj v preteklosti sodelovala v okviru organiziranih prostovoljskih ekip za neposredno pomoč sočloveku znotraj številnih nevladnih organizacij, v katerih sem nedvomno sicer bila zelo aktivna članica. Do lanskega poletja sem namreč predvsem povsem prostovoljno prevzemala zadolžitve pri organiziranju prostovoljskega dela drugih za druge, njihovem usposabljanju, pripravi različnih dokumentov, urejanju financ in administracije, potrebne za delo prostovoljcev, posredovanju svojega profesionalnega znanja in izkušenj, oblikovanju zamisli za nove projekte, izvedbi različnih aktivnosti zanje, ne nazadnje tudi z občasno materialno pomočjo zanje ipd.

Moji najzgodnejši spomini na lastno prostovoljstvo segajo že v čas osnovne šole in mojega taborništva. Več desetletij sem počela vse mogoče: od blagajnika, tajnika, kuharice, starešine tabora, pa do člana ali predsednika nadzornega odbora, člana odredove uprave in vodstva občinske ter mestne zveze tabornikov, bila sem njihov delegat v drugih organizacijah in organih ... Dolga desetletja sem tako prebila številne ure, pogosto tudi tedne, med prijatelji, med vrstniki, starejšimi od sebe in tudi otroki. Med njimi se nisem le zabavala, učila različnih spretnosti, zorela, uživala v njihovi družbi in spoznavala naravo, ampak sem ob tem vselej prevzemala vsaj še kakšne drobne neposredne odgovornosti in opravljala tako tudi kup bolj ali manj neprijetnih opravil. Zgodaj sem že sprevidela, da je treba npr. za prijeten izlet postoriti še kup drobnih opravil prej in vmes. Pravočasno je treba obvestiti vse o izbranem dnevu, načrtno izbrati cilj izleta, izračunati ceno, opozoriti na potrebno opremo, določiti zborna mesto, kupiti karte za prevoz ipd. Navadnim smrtnikom se zdijo to samo po sebi umevna opravila. Bila sem pripravljena prevzeti nase ta opravila, saj se mi je zdelo, da

ni pošteno, da bi to počel le vodja izleta. In iz občasne pomoči pri organizaciji različnih aktivnosti sem bila kmalu pripravljena prevzeti to kot redno dolžnost, torej kot konkretno odgovornost. Kdo na svetu je rad npr. blagajnik, ki odgovarja za denar, sprotne in pravilne obračune, pravilno izpolnjene zelene in rdeče listke, pobiranje in prenašanje gotovine, pravočasno plačevanje računov ... ? Da ne govorim o kuhanju na taborjenjih: v kotlih na drva, v modernejših časih celo že na plin, pripraviti zadostno količino obrokov, ki bi bili okusni in vsem všeč, a hkrati ne bi bili predragi in zahtevali preveč časa niti preveč zapletenih postopkov priprave. Včasih je bilo treba nahraniti tudi po 120 otrok in mladostnikov. Sama sem imela v začetku komaj 16 let in le nekaj skopih izkušenj iz domače kuhinje, kar nikakor ni moglo zadoščati za dobro kuharico vrstnikom. Ampak je šlo. Z veliko mero dobre volje, vztrajnosti, prave trme, nekaj potrpežljivosti in pomoči drugih je uspelo, tako da sem kuhala v času svojega rednega letnega dopusta taborečim še dolgi dve desetletji. Zanesljivo ne brez občutka odgovornosti.

Predavateljica je govorila o družbeni odgovornosti kot sposobnosti in volji misliti tudi na druge in jih obravnavati pošteno. Številni vodniki, načelniki, mentorji, pa tudi bolj tehnični izvajalci programov taborniške organizacije smo lahko svetel primer in ilustracija take odgovornosti.

Si pa še vedno ne morem kaj, da ne bi povsod in vselej pomagala pri organizaciji česarkoli oziroma pri pripravah na karkoli, kar menim, da je koristno, pametno, prijetno in potrebno. Vselej sem pripravljena sodelovati in z veseljem izpeljem organizacijo kakšnega strokovnega dogodka (npr. lani 11. evropsko konferenco terapevtskih skupnosti za zasvojenost, ki je potekala v Ljubljani), sodelujem v pripravah na različna srečanja (kot je npr. tokratni že 6. Slovenski kongres prostovoljstva), se prebijam skozi zapletene pravne predpise za oblikovanje osnutkov ustanovnih aktov društev, v pozne nočne ure ustvarjam različne vloge, prijave na razpise, zapisnike, predloge novih aktivnosti in projektov, ali le lektoriram tekste drugih, da ne dajo iz rok kakšnih "skrpucal", in podobno.

Večina vseh teh opravil je veliki večini članov in sodelavcev organizacij zoprna, odveč. Vendar tudi to mora vselej in povsod nekdo

početi, zato da lahko tisti, ki so se odločili izvajati vsebino programov posamezne organizacije, torej uresničevati njihove osnovne cilje oziroma namene, čim bolj nemoteno opravljajo svoje naloge. Pogosto jih lahko slišimo, da so se včlanili v organizacijo oziroma se priključili programu kot prostovoljci, ker lahko na tak način uresničujejo svojo dobroteljsko, izkazujejo svojo solidarnost, dokazujejo svojo sočutnost. Njih ne zanima, kje dobiti sredstva za take programe, niti to, kdo bo za vse to poskrbel. Ne menijo se za številne prošnje, predloge in poročila, ki jih je treba pripravljati, številne kontakte, ki jih je potrebno navezati, sestanke, ki jih je treba izpeljati za podrobnejše dogovore o aktivnostih, v katerih potem radi in z veseljem ter redno in praviloma zelo odgovorno, čeprav prostovoljno sodelujejo.

Tudi za to delo »v ozadju« je potrebna prav tako zvrhana mera srčnosti, zavzetosti, spretnosti, tudi znanja, dobre volje in vztrajnosti, seveda tudi odgovornosti in je v veliki večini primerov tudi to delo opravljano povsem prostovoljno. Smo zato tisti spremljevalci neposrednega prostovoljskega dela, njegovi organizatorji in mentorji, tudi prostovoljci? Na svoj način prav gotovo. Le naše delo je usmerjeno predvsem v dobro tistih oziroma v pomoč tistim, ki potem lažje izpeljujejo neposredne prostovoljske aktivnosti, torej uresničujejo različne prostovoljske programe in projekte.

In če imajo pri svojem prostovoljskem delu posamezniki in organizacije dobre rezultate, so učinkoviti in človeško topli, smo upravičeno lahko zadovoljni in ponosni tudi tisti »iz ozadja«, le organizatorji in mentorji takega dela, ker smo s svojim sodelovanjem pripomogli k tem rezultatom, dvigu kvalitete dela teh prostovoljcev. Torej se je splačalo vlagati svoj prosti čas, znanje in energijo tudi v samo organizacijo procesa prostovoljskega dela, čeprav nimamo neposrednega zadoščenja v odzivih zadovoljnih prejemnikov neposredne pomoči "naših" prostovoljcev, kar je pravzaprav najpogosteje tudi najdragocenejše poplačilo za njihov trud.

Tak način življenja in dela ti počasi preide v kri, tako da težko ločiš službeno od zasebnega, predvsem pa obveznosti, ki ti jih nalaga življenje, od dolžnosti, ki si si jih sam naložil. Kaj je potem v vsem tem še prostovoljna izbira in kaj nujnost? Pogosto je težko ločiti, saj lahko

postane to način tvojega življenja in se okužiš s tem »virusom«: vselej premišljuješ, kaj bi lahko še postoril. Vselej si pripravljen priskočiti na pomoč, kjer le lahko uporabiš svoje znanje in izkušnje, ali pa vsaj svoj razpoložljiv čas, da bi bilo drugim kaj lažje in da bi bil tebi bolj prijazno zapolnjen dan.

Lahko bi rekla, da sem sklenila krog svoje rasti in razvoja osebne in družbene odgovornosti na zelo prijazen in učinkovit način. Lansko poletje sem se upokojila in se pravzaprav prvič v življenju odločila za neposredno prostovoljstvo. Z veseljem in pričakovanjem sem se pridružila skupini mlajših upokojenk - prostovoljk v specialističnih ambulantah Onkološkega inštituta, kjer nam niti minuto dneva ne zmanjka priložnosti za neposredno pomoč in podporo bolnikom, njihovim svojcem in po potrebi tudi osebjem. Osnovno informiranje, spremljanje na preiskave, druženje v čakalnicah, kozarec vode ob trenutni slabosti, klepet o otrocih, domačem kraju in drugih običajnih rečeh, zaupen pogovor o že prestanih fazah zdravljenja, včasih tudi rama v oporo, tolažilni objem, vzpodbuden stisk roke ipd. To so naše posebnosti, prednosti, vrednosti. In tako spet povsem preprosto človeško dokazujemo svoje sočutje, posluš za sočloveka in odgovornost do drugih. Ni nam vseeno zanje, ni nam žal časa in energije zanje. Kljub temu nam še vedno ostaja obojega dovolj tudi zase in za naše domače, prijatelje ter znance, hkrati pa nas bogati toplina ob zavesti, da na enega od primernih načinov dokazujemo, da nam je mar za sočloveka. Tako dokazujemo tudi, da je v vsakem od nas dozorel proces razvoja naše lastne odgovornosti v neposredno korist drugim, pa res v enaki meri, če ne še bolj in predvsem tudi v občutek lastnega zadovoljstva.

Neposredna osebna odgovornost, odgovornost do sočloveka je v meni z leti izkušenj in modrosti, kot jo omenja naslednji predavatelj, očitno prerasla in se razvila v odgovornost do organizatorjev in mentorjev, ki potrebujejo pomoč pri svojem delu, do posameznih problemov, značilnih za naš čas, do perečih vprašanj, ki jih lahko rešujemo lokalno ali celo bolj celostno na nacionalni ravni le skupaj in organizirano. Je to že tudi socialna odgovornost? To misel nam bo potrdil ali ovrgel naslednji predavatelj.

Osebna in socialna odgovornost

Dr. Janek Musek,
Filozofska fakulteta

Tematika tega prispevka je povezana s pojmi osebne, socialne in moralne odgovornosti in to bi zajemalo nekaj podtem. Najprej mogoče toliko o samem konceptu, da se odločimo, o čem bo potem več govora in to bo predvsem o osebni, socialni, kot pravim tudi moralni odgovornosti, ki oboje povezuje. Mogoče nekaj besed o tem, kako se odgovornost pojavlja pri človeku, psihološko predvsem *kot občutje, kot delovanje, obnašanje v povezavi s tem občutjem, ampak tudi kot osebna lastnost*. Druga problematika, ki je zelo tesno povezana z odgovornostjo, je *problematika našega moralnega, etičnega in vrednotnega presojanja*. Posebej se velja ustaviti vsaj malo ob prepletanju osebne, socialne in moralne odgovornosti, mogoče tudi ob primerih, ki so sicer ekstremni, pa vendar zelo jasno pokažejo, v čem je bistvo tega prepleta. Nazadnje mislim spregovoriti nekaj malega o tem, *v kolikšni meri je odgovornost, zlasti zmožnost prevzemanja odgovornosti, povezana z lastnostjo*, ki je morda poleg ljubezni najbolj zaželeni človekova lastnost - *to je modrost*, lastnost ki je pa šele relativno pred kratkim postala predmet znanstvenega proučevanja. Povezava med odgovornostjo, tako osebno kot socialno, prostovoljstvom in filantropijo nasploh, je seveda tema vašega kongresa. O tem boste vi gotovo vedeli veliko več povedati kot jaz.

Če bi na hitro pregledali razne izreke, stvari, ki so jih povedali različni ljudje o odgovornosti, potem bi pravzaprav našli neko rdečo nit v povezovanju odgovornosti s tisto pravo človeško veličino. Mogoče je to res najbolj direktno povedal prav Winston Churchill: „Odgovornost je cena za veličino.” Možno je sicer, da tudi z odločitvami, ki nikakor niso odgovorne, ali pa se zanje pokaže, da so bile sprejete v smislu napačne odgovornosti, pride človek v zgodovino, ampak zgodovina mu ne bo priznala prave človeške veličine. Zato je treba plačati

to ceno, zato je potrebna tista resnična odgovornost, ki je predvsem tudi moralna odgovornost. Na žalost v sodobnem času najdemo kar nekaj takih „nagrobnikov osebne odgovornosti“. Še enkrat bolj na žalost, ker so tudi nekatere izmed naših strok, ki naj bi nam bile po drugi strani osnova za naše delo (ne samo strokovno, ampak tudi za vse drugo delo, ki zadeva pomoč človeku) in seveda ogromna večina prostovoljskih dejavnosti, ki jih imam v mislih, na tem srečanju sodi sem. In za vse to delo seveda potrebujemo določene osnove in prav gotovo jih najdemo v strokah, kot so pedagogika, psihologija, sociologija, pa tja do filozofije, antropologije (seveda zlasti še nekaterih filozofskih disciplin, kot so etika in druge).

Za kratek čas bi se ozrl na svojo stroko, ki je, v dobri veri sicer, s poskusi, da bi starejša znanja in spoznanja, za katera se je izkazalo, da so zastarela, preživela ali kakorokoli že, poskušala nadomestiti z novimi, pri čemer se je na žalost zgodilo tudi kar nekaj napak. Ena med njimi je ta, da so psihologi v prizadevanjih, da bi človeka razbremenili tistih prizadetosti, ki jih povzročajo okoliščine, bom rekel kar najširše, kolikor je možno, človeka na žalost razbremenila tudi odgovornosti za stvari, ki jih ne more naprtiti okoliščinam. Nekako smo se navadili presoјati, da so za naše težave in za naše probleme krivi drugi, da je krivo okolje, da je kriva vzgoja, da so krive te, druge in tretje stvari. To je šlo malo predaleč. To je šlo včasih tako daleč, da se človek lahko upravičeno vpraša, kje je potem še sploh človekova osebna odgovornost, če so za vse odgovorni drugi in druge stvari. To je seveda že zdavnaj preživeto in premagano v naši stroki, ampak vendarle, nekaj tega je ostalo v psihološki folklori, v tem, kako se stvari na sploh presoјajo in danes boste zelo hitro našli pri ljudeh, ki se ne bodo sklicevali na strokovno presojo, preprosto sodbeno ceno: „Da, za to pa nič ne morem, tako so me vzgoјili.“ In tako naprej in podobno. Seveda to ne pomeni, da niso pomembni zunanji vplivi tudi krivi in odgovorni za marsikaj, kar se nam dogaja, vendar ne do te mere, da bi lahko normalen in zdrav človek rekel, da ni odgovoren za svoja lastna dejanja, predvsem pa, da ni odgovoren za svoje lastne odločitve.

Veliko je oblik in vidikov odgovornosti. O osebni, socialni, moralni smo vsaj takole besedno že spregovorili, ampak to je veliko podro-

čje in torišče naših odgovornosti. Potem so odgovornosti na drugih področjih – pravna, zakonska, legalna odgovornost, poklicna odgovornost – spominjamo se lahko tudi različnih pojavov, ki so povezani s *kolektivno odgovornostjo*, s tisto odgovornostjo, ki ni subjektivna odgovornost posameznika, ampak seveda se to nikakor ne more dogajati v demokratični družbi. Kot član določenega kolektiva, nekaj, kar jasno sodobna civilizacija zavrača, ampak še ne dolgo tega so se take stvari dogajale tudi v naši civilizaciji in naši kulturi. Npr., da so bili kaznovani za greh, ki ga je naredil pripadnik neke vasi (tako kot v napoleonskih časih vsi vaščani) in tako naprej. Potem je tukaj *odgovornost pred vestjo*. Potem *odgovornost pred bogom*.

Lahko govorimo o *odgovornosti kot neke vrste pooblastilu*, nekaj kar nam je nekako včasih podeljeno, tudi kot *o kompetenci*, in tako naprej in tako naprej. Ko govorimo o osebni, individualni odgovornosti, pa na drugi strani o socialni odgovornosti in moralni odgovornosti, potem je gotovo to najbolj pogosto povezano z neko določeno obljagacijo, določeno dolžnostjo, z nečim, kar menimo, da je dejansko naša dolžnost, ki smo jo prevzeli in prevzeli tudi odgovornost za, recimo sankcije. Pa vendar je ta odgovornost po dolžnosti (skoraj bi lahko rekli) lažji del naše odgovornosti. To je nekaj, kar smo pripravljeni prevzeti, če menimo, da je nekaj naša poklicna dolžnost, družinska dolžnost, tudi človeška ali človečanska dolžnost, bomo rekli: „Kar se mora, ni tako težko.“

Pomemben del odgovornosti, na to včasih pozabljamo, pomeni *odgovornost, ki je druga stran naše svobode*. Če smo mi, kolikor je človek lahko svoboden pri svojih odločitvah, in imamo se za bitja, ki svobodno odločajo, jasno, to je filozofsko gledano stvar debate, in to hude debate, ki nikakor ni končana in tudi zlepa ne bo končana – koliko je človek absolutno svobodno bitje, to je druga stvar, tega tudi nobeden pameten ne bo trdil – mi nismo svobodni v odnosu do fizikalnih omejitev, mi ne moremo niti s telesom skozi zid in take stvari. Ampak v območju fizikalnih možnosti pa menimo, da imamo svobodno voljo in ta naša svobodna volja je celo pravno sankcionirana, konec koncev smo odgovorni pred ne samo vestjo in pred drugimi, ampak tudi pred zakonom. Ampak ta svoboda pomeni, da se mi svobodno odločamo in če se svobodno odločamo, potem moramo prevzemati

odgovornost za svoje odločitve in to ni tista odgovornost, ki je nujno v povezavi z našimi dolžnostmi. Mi lahko s svojo svobodo tudi, konec koncev, ogrozimo svobodo drugega in v tem primeru je še celo poudarjeno, stopnjevano to, da moramo prevzeti odgovornost in ko se odločamo o tem, v kolikšni meri lahko to naredimo, recimo za nekoga drugega, za otroka, za bolnika in tako dalje. To je tisti težji, zahtevnejši del odgovornosti. Svoboda vedno pomeni tudi povečano odgovornost.

In še na eno stvar bi želel opozoriti z odgovornostjo: to je dejstvo, da imamo v sebi nekaj, kar nas opozarja na našo odgovornost - *naša vest*. Poznamo različne koncepcije in teorije vesti, ampak nobena med njimi ni zadovoljiva, če ne upošteva preprostega dejstva, da se pri človeku ta instanca pojavlja že z njegovo naravo. Ne glede na to, na osnovi česa se potem še oblikuje, pa tudi preoblikuje naša vest, je dejstvo, da najbrž na svetu ni človeka, kjer ne bi eksistirala, se pravi, da gre za nekaj, kar nam je vrojeno. To je sicer del naše duhovne narave, kot smo malo prej slišali, ampak to je res nekaj, kar je del naše narave, tako ali drugače. Brez teh aspektov odgovornosti se mi zdi, da je pojem odgovornosti preplitko poimenovan: odgovornost - dolžnost, odgovornost - svoboda in odgovornost - naša vest. Ta zadnji vidik je tudi zelo tesno povezan z moralnim vidikom odgovornosti. Ampak brez moralnega vidika odgovornosti se tako osebna kot tudi socialna odgovornost nekje izgubita - lahko bi rekli, da izgubita nekje svojo oporo. O tem malo več pozneje.

K tema dvema aspektoma odgovornosti, k osebni in socialni odgovornosti: z ***osebno odgovornostjo*** mislimo na osebno, zadolženo za nekaj, na zavezanost, ki vključuje tudi zavezanost nositi odgovornost za posledice našega dejanja in naših odločitev, vključno s prevzemanjem krivde in seveda sankcijami. ***Socialna odgovornost*** pomeni zadolženost, zavezanost za ustrezno ravnanje in odločanje v odnosu do drugih ali za naše ravnanje, ki ima kakršnekoli posledice za druge, kar seveda pomeni, da poleg osebne odgovornosti in včasih vključno z osebno odgovornostjo nosimo tudi odgovornost do drugih in odgovornost za druge. ***Moralna odgovornost*** pomeni vsako odgovornost, ki jo lahko kakorkoli povezujemo z moralnimi načeli in principi. In če natančno razmislimo, ugotovimo, da pravzaprav ni

nobene pomembne oblike odgovornosti, ki ne bi bila s tem povezana - razumljivo. Naša moralna načela, naši etični, moralni principi, naše vrednote, naše vrednotne usmeritve so nekaj, kar pomeni vodila v našem življenju. To pomeni, da morajo veljati za vse možne življenjske situacije. Res, da so to (lahko bi rekli) abstraktna vodila, zelo generalna vodila, ampak v tem je ravno njihov smisel, da zajamejo naše življenje v celoti. Tipičen in preprost primer je obljuba. Če mi damo neko obljubo, potem prevzamemo odgovornost, da se bomo obljube držali in s tem prevzamemo še niz drugih zadolžitev, ne samo odgovornost, da se prevzame odgovornost za posledice, če ne držimo obljube za to, kar temu sledi. Če pridemo do tega, da ne moremo držati svoje obljube, potem bomo morali narediti vsaj vse tisto, s čimer bomo nadomestili to, preprečili negativne posledice. Recimo, da obljubimo, da bomo v času, ko ima nekdo neko pomembno zadevo, poskrbeli in pazili na njegove otroke. Če tega ne moremo, ko že to obljubimo, ne gre, da bi preprosto opustili svojo obljubo in ga pustili na cedilu, ampak moramo poiskati nekoga drugega, ki bo poskrbel zanje.

Skratka, ni ga praktično pomembnega ravnanja v našem življenju, ki ne bi bilo tako ali pa drugače povezano z odgovornostjo. Naš problem je seveda ta (in tudi naša želja, in po vsej verjetnosti tudi potreba današnjega časa, mogoče še celo bolj, kot kdaj prej), da se sprašujemo kar naprej, tako kot bi Frankl rekel: „Ne samo to, kaj mi hočemo od življenja, ampak kaj življenje zahteva in terja od nas.“ Da se vprašamo, kje bi mi lahko naredili nekaj, za kar bomo seveda prevzeli odgovornost poleg vsega tistega, kar že tako ali tako spada k našemu običajnemu življenju. Jasno, da je ravno prostovoljsko delo tipična dejavnost, kjer se to pojavlja. No, tako bi lahko prišli do tega, da postavimo nekaj osnovnih tez v zvezi z odgovornostjo. Če se že sprašujemo o odgovornosti in pustimo ob strani vse druge, vključno s tistimi višjimi, morda celo transcendentnimi vidiki odgovornosti, potem ne moremo zanikati tega, da je tista končna odgovornost povezana z našim končnim ciljem in ta končni cilj je (vsaj za ogromno večino ljudi je tako) vendarle naše skupno in tudi posamezno blagostanje. Če se vprašamo, kdo je za to odgovoren, potem je to retorično vprašanje – odgovor je jasen: vsi smo za to odgovorni. Dejstvo je, da

v sodobnem, kompleksnem življenju pridemo do tega, da so nekateri odgovorni za to malce bolj kot drugi. Zaradi svoje poklicne funkcije in zadolženosti nedvomno. Nedvomno so nekateri poklici, ki so v tem pogledu odgovornejši kot drugi. Druga stvar je prevzemanje te odgovornosti zaradi prostovoljnega angažiranja. To terja dodatno zavezanost, ki se pokaže v povečani odgovornosti in pri tem je pomemben tako osebni vidik odgovornosti, ki integrira našo osebnost v delovanje te osebnosti, kot socialni vidik odgovornosti, ki zadeva čut odgovornosti do drugih, do družbe, do človeštva v celoti. Oba sta povezana z moralnimi, etičnimi ter vrednotnimi presojami in tako odgovornost v povezavi z velikim znanjem in inteligentnostjo pomeni *modrost* – kot sem prej rekel, poleg ljubezni najbolj zaželeno in največ vredno človekovo lastnost. *Odgovornost* se pojavlja najprej seveda *kot občutje*, ki je kompleksno občutje. To ni preprosto reči, kaj je pravzaprav občutje odgovornosti. Prav gotovo pa vsebuje tako emocionalne, motivacijske in seveda spoznavne, kognitivne komponente. Pravzaprav je to eno izmed tistih pomembnih kompleksnih občutij, ki so značilna za človekovo lastno kompleksnost. Gre za čut, za občutje zavezanosti in za negativna občutja, če mi ravnamo neodgovorno, občutja krivde, sramu in podobno. Druga stvar je *odgovornost kot delovanje*. Odgovornost je v praksi vedno povezana z določenim delovanjem ali z opuščanjem delovanja. Z ne-delovanjem v tem smislu, da nečesa nismo naredili, kar bi bila naša dolžnost in za kar se moramo čutiti odgovorne. Običajno je, da od sebe, pa tudi od drugih terjamo odgovornost za določene stvari, ampak to ni čisto isto, kot je s prevzemanjem odgovornosti. Tista veličina prevzemanja odgovornosti je v tem, da včasih ni preprosto prevzeti odgovornost za določene stvari. Vzemimo situacijo nekoga, ki vodi skupino, ki odloča v imenu drugih – res ni preprosto prevzeti odgovornosti. Za marsikoga je to breme in on reče takole: "Jaz tega ne bom, naj to naredi nekdo drug." Ampak kam bi prišli, če bi se vsi ravnali po tem načelu? Sprejemanje in prevzemanje odgovornosti je vrhunec našega odgovornega ravnanja, ampak seveda tudi vrhunec našega rizika, kar zadeva našo odgovornost. No, in nenazadnje je odgovornost, čut odgovornosti in občutje odgovornosti del naše osebne strukture. Razlikujemo se glede tega, koliko smo pripravljeni prevzemati od-

govornost, koliko smo pripravljeni stati za svojo odgovornostjo - tu so med nami medosebne razlike. In so ljudje, ki so na tej stopnji, na lestvici prevzemanja odgovornosti in čuta za odgovornost malo višje kot pa drugi.

Če je tako, potem *gre za osebnostno lastnost*. Ampak to ni samo ena izmed mnogih osebnostnih lastnosti (teh je seveda zelo veliko), ampak je povezana z eno izmed temeljnih osebnostnih lastnosti. Naj naredim za uvod k temu eno majhno digresijo s področja psihologije osebnosti. Osebnostnih lastnosti je ogromno. Ampak poznamo zelo kompleksne osebnostne lastnosti, ki jim pravimo temeljne dimenzije osebnosti. Te lastnosti so tako kompleksne, da v sebi vsebujejo ogromno drugih lastnosti, tako da se ne smemo čuditi, če je temeljnih dimenzij osebnosti razmeroma malo. So pa, kot rečeno, tako kompleksne, da nam dajo ogromno informacij o osebnosti in o osebnih razlikah. To je *pet osebnostnih dimenzij, temeljnih osebnostnih dimenzij*, ki so v psihologiji dobile te strokovne oznake. Za njih lahko rečemo, da združujejo v sebi okrog 50 % celotne informacije o osebnosti in o osebnostnih razlikah. Med njimi je dimenzija *vestnosti* in ena od komponent vestnosti je prav gotovo občutek odgovornosti, ki se do neke mere povezuje tudi z nekaterimi drugimi od teh dimenzij, recimo z ekstravertnostjo, nevroticizmom. Na vsak način je odgovornost nekaj, kar je povezano z mnogimi sferami naše osebnosti in je povezana že s samo strukturo osebnosti, ki je vtkana v to strukturo in je del naše osebnostne dimenzije vestnosti in deloma povezana še z nekaterimi drugimi. Drugo veliko področje našega osebnostnega delovanja, s katerim se povezuje odgovornost v različnih njenih vidikih, je nedvomno *naš moralno-etično-vrednotni sistem*. Če bi pogledali (podobno, kot lahko to naredimo na področju dimenzij osebnosti) dimenzije našega vrednotnega prostora, potem bi našli tukaj nekaj velikih vrednotnih dimenzij, med katerimi so nekatere v tesnejši povezavi, bolj intimno povezane s čutom odgovornosti, kot druge. Seveda je v celotnem vrednotnem prostoru največja povezava z moralnimi vrednotami - to so moralne vrednote v malo širšem pomenu besede. Še tesnejša povezava je z moralnimi vrednotami v ožjem pomenu besede. Tesna povezava je s socialnimi vrednotami, kamor sodijo poleg drugih socialnih vrednot tudi družinske vredno-

te. Tesna povezava občutij odgovornosti je s societalnimi vrednotami - to so širše socialne vrednote, vrednote, kot so recimo mir na svetu, enakost med ljudmi in tako naprej. Korelacija med temi vrednotami, ki jih tukaj vidite, so substencialne in nam govorijo o tem, kako je vrednotni prostor tesno povezan z našo odgovornostjo in vidiki odgovornosti. Seveda so vrednote široko področje, ki zajema številne vrednotne kategorije. Med temi kategorijami jih je nekaj, ki so relativno specialne kategorije na tej shemi. Lahko začnemo čisto spodaj s posameznimi vrednotami, ki se potem združujejo v vrednote - jaz temu pravim vrednote srednjega obsega: od čutnih, zdravstvenih, pa tja do spoznavnih, verskih in tako naprej. Tudi to še kolerira med seboj. Tudi te velike kategorije se še povezujejo in pridemo že do relativno majhnega števila vrednotnih tipov ali vrednotnih kategorij večjega obsega. Ti so štirje, morda pet, tukaj imamo na shemi štiri - hedonski, potenčni, moralni in izpolnitveni tip, in še ti štirje se povezujejo po dva in dva skupaj nekako tako, da imamo na koncu ves vrednotni prostor preprosto razdeljen v dva velika podprostora: podprostor dionizičnih vrednot in napoleonskih vrednot. In seveda občutek odgovornosti je nekaj, kar je tesno povezano z napoleonskimi vrednotami, z moralnim tipom vrednot in kar je z vidika našega osebnojnega, vrednotnega oblikovanja pomembno v tem smislu, da moramo nekako v tem oblikovanju poskrbeti za to, da bomo sicer zadovoljili vsa svoja pomembna življenjska področja, vključno z našim telesnim uživanjem, vključno s tem hedonskim delom, z našo uspešnostjo, dosežki, torej s potenčnim delom, seveda z izpolnitvenim delom še toliko bolj, ampak na ta način, da to ne bo šlo v škodo našega moralnega delovanja. Mi smo lahko na nekem področju, pa lahko gremo še širše, ven iz kroga vrednot, izjemno uspešni in sposobni, smo lahko vrhunsko inteligentni, ampak kaj pomeni vrhunska inteligentnost, kaj pomeni genialnost, če je človek moralno imbecilen?

Glede prepletenosti osebne, socialne in moralne odgovornosti ne bi izgubljal veliko besed. Jasno je, kako je to prepleteno. Poglejmo si samo morda en znan primer. Prej sem ga imel v mislih, ko sem rekel, da je ekstrem, pa vendarle zelo lepo ilustrira nekaj, kar se pri vsaki pomembni moralni odločitvi, torej odločitvi, ki potegne za seboj tudi našo osebno socialno in moralno odgovornost, pojavi. Mogoče

poznate primer Louisa Lota, ameriškega jedrskega fizika v časih po drugi svetovni vojni, ko seveda delo v jedrskih laboratorijih ni bilo niti približno tako skrbno varovano in izpeljano kot danes. Kot vidite na sliki, je Lot tisti, ki stoji pred mizo in je majhne delčke plutonija počasi spravljaj v položaj, ki bi bil primeren za to, da se potem dela na kontrolirani mini jedrski reakciji, ravno primerni za proces, in to so takrat delali preprosto – sicer v zaščitnih oblekah, ampak to se je delalo z izvijačem, precizno, vendar je to delal človek. Ko je to delal, se mu je nekaj moralo zgoditi in izvijač je zastal, delci plutonija so prišli preblizu skupaj, zlepi so se v maso in aparati (števcji, ki jih je bila soba polna) so naenkrat ponoreli, začela se je nekontrolirana, minimalna sicer, jedrska reakcija, ampak v trenutku je bilo radioaktivnosti ogromno. In kaj je naredil? Bil je najbližji, z roko je prijel tisto zadevo, spravil delce proč, tako da je reakcija prenehala. Pri tem je seveda dobil nekajkrat, ne nekajkrat, ampak veliko premočno, nekajkrat smrtno dozo - ampak ustavil je reakcijo, obenem je opozoril vse, ki so bili zraven, naj si točno zapomnijo položaj, v katerem so, zaradi česar se bo dalo točno izračunati, koliko so bili deležni sevanja in razen njega nobeden ni dobil takšne doze, ki bi bila smrtno nevarna.

Hatch in Schneider ob tem primeru opozarjata, da naša moralnost niso samo dobri motivi, niti pravi razum, niti odločna reakcija, ampak včasih mora biti vse troje. Na koncu, ko sem že omenjal **modrost**, in zakaj v zvezi z odgovornostjo - ravno zaradi tega pomembnega moralnega vidika, pomembne moralne dimenzije modrosti. Če bi se vprašali, kaj je modrost, ni tako preprosto odgovoriti. To je končno nekaj, kar slutimo, kar naj bi bilo, kar vemo, da ni v obilici razdeljeno med ljudi. Ampak, če se vprašamo, kakšna je razlika med inteligentnostjo in modrostjo - inteligentnost in druge sposobnosti nas opremijo, usposobijo, oborožijo za to, da bomo znali dobro reševati probleme. Ne povedo nam, katere probleme je treba reševati in katere reševati prioriteto - to nam pove modrost. Znanje in inteligentnost morata biti tukaj oplemenitena ne samo z izkušnjami, ampak tudi z močnim čutom za odgovornost. Človeštvo seveda za svoj obstanek potrebuje inteligentnost, še bolj modrost. Ameriški kolega Robert Standberg (česar koli se je lotil) je povsod gradil, oblikoval pomemb-

no psihološko teorijo, od ljubezni, pa potem inteligentnosti, pa na koncu modrosti. Njegova teorija modrosti to zelo močno upošteva - ne samo intelekt, ampak zavedanje ciljev, ne samo osebnih ciljev, ampak ciljev, ki so v skupno dobro. Modrost pomeni ravnovesje naših notranjih osebnostnih, naših medosebnih in nadosebnih interesov. Deluje ne samo kratkoročno, ampak dolgoročno. In zato, ker deluje dolgoročno, deluje učinkovito tudi kratkoročno. Ker so etape podrejene končnemu cilju. To brez, kot pravi Standberg, infuzije vrednot in morale ne gre. Na tej osnovi lahko, kolikor je to v naših zmožnostih, boljše prilagajamo okolje sebi, pa tudi oblikujemo okolje in izbiramo okolje poleg tistega, kar človek za svoj obstanek mora že od samega začetka in če mu to ne bi vsaj do neke mere uspevalo, seveda tudi ne bi več obstajal. Poleg tega seveda sebe prilagaja okolju.

3. POROČILA NEKATERIH DELAVNIC

Odgovornost organizacij oziroma organizatorjev
prostovoljskega dela

Karin Pez,
Center za socialno delo Koper

Sašo Kronegger,
Društvo za razvijanje preventivnega in
prostovoljnega dela

Na kaj vse mora organizacija pomisliti, preden začne delati s prostovoljci?

- program, vsebina dela, za kaj potrebuje prostovoljce
- poslanstvo, nameni in cilji
- potreba uporabnikov
- opis prostovoljskega dela
- zaželenosti, znanja, kompetence izkušnje, vrednote prostovoljcev
- način zbiranja in izbora
- usposabljanje prostovoljcev, uporabnikov in organizatorjev
- osnovni pogoji (prostor, pravna podlaga, finance, ljudje, čas)
- definiranje sodelovanja med prostovoljci in ostalimi deležniki organizacije (vsi zaposleni, sodelavci, uporabniki, simpatizerji, člani organizacije)
- pravice in odgovornosti, pravila in kodeksi
- sistem podpore prostovoljcem in nagrajevanja
- potek koordinacije dela

Kako naj organizacija spozna motive, želje in sposobnosti prostovoljcev?

- intervju, individualni razgovori
- delavnice, vprašalniki
- življenjepis
- motivacijsko pismo
- izobraževanje (interna, zunanja)
- predstavitev organizacije, informativni sestanek
- starost, status prostovoljcev

Kako naj organizacija izbere primerno prostovoljsko delo za prostovoljca? Na katere stvari mora biti pozorna?

- spoznati prostovoljca (sposobnosti, želje, motive, potrebe, lastnosti)
- opis prostovoljskega dela (uporabniki, specifične potrebe)
- primerna zavrnitev neprimernih prostovoljcev
- soodločanje

Katere teme mora obsegati usposabljanje oziroma izobraževanje prostovoljcev?

- predstavitev organizacije in njenih pravil
- način dela v organizaciji
- etični kodeks prostovoljstva in področja na katerem prostovoljec dela
- definicija prostovoljca in prostovoljskega dela
- soočanje s problemi in možnimi načini reševanja
- sistemska umestitev prostovoljstva
- motivacija za prostovoljno delo
- komunikacija z uporabniki (prvi stik, ohranjanje odnosa)
- pravice in odgovornosti prostovoljca
- usposabljanje za specifično področje dela
- permanentno usposabljanje

Na kakšne načine naj organizacija spodbuja, podpira in nagraduje prostovoljce?

- usposabljanja
- supervizija, intervizija
- motivacijska srečanja (izleti, druženje)

- promocija in pozitivna podoba organizacije v družbi
- pohvale, častni nazivi
- priporočila in reference
- nagrade
- indeks neformalnega izobraževanja
- mednarodne izmenjave
- vzdrževanje odnosa

Kako naj organizacija spremlja uporabnika in prostovoljca v času izvajanja prostovoljskega dela? Kako naj vrednoti (oceni, evaluiira), kaj prostovoljsko delo pomeni za uporabnika in prostovoljca?

Kako?

- pogovor s prostovoljcem in uporabnikom (ločeno in skupaj)
- dnevniki dela
- pohvale
- vprašalniki
- raziskave o prostovoljskem delu
- kontinuirano in obdobjno spremljanje ter prilagajanje glede na spremembe in zastavljene cilje
- letna poročila
- prenos izkušenj med prostovoljci

Kaj?

- zadovoljstvo, počutje
- osebni cilji
- učinek za organizacijo

Kako naj organizacija zagotavlja, da deluje skladno z drugimi organizacijami?

- pogovori
- sodelovanje pri projektih
- skupne predstavitve, srečanja, dogodki
- koordinacijski sestanki
- združevanje
- zagovorništvo družbenih sprememb
- kontinuirano delo
- mreženje
- zdrava konkurenčnost

- delovanje v skladu z etičnim kodeksom

K čemu prispevajo prostovoljske organizacije v družbi?

- pomoč, ki je ne zagotavlja javni sektor
- ozaveščanje javnosti, podiranje tabujev
- prostovoljstvo kot vrednota družbe in posameznika
- širjenje socialne mreže
- vključevanje marginaliziranih
- zagovorništvo sprememb
- aktivna participacija na vseh nivojih
- postavljanje ogledala državi
- dvigovanje kakovosti življenja
- medgeneracijska solidarnost
- globalna solidarnost – povezovanje Slovenije s svetom

Prostovoljske organizacije opozarjamo, da se pri svojem delu srečujemo s težavami, saj pri pridobivanju podatkov o potencialnih uporabnikih prihajamo v navzkriž z zakonom o varovanju osebnih podatkov.

Sistemska ureditev prostovoljskega dela

Tereza Novak,
Slovenska filantropija

Senka Vrbica,
Pravno-informacijski center nevladnih
organizacij – PIC

Tomaž Mikuš,
Mladinski informacijski center

Zakon o prostovoljskem delu

Že od septembra 2004 je postopek sprejemanja zakona zamrznjen na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ).

MDDSZ v letu 2008 nadaljuje proces priprave zakona, čeprav ga v letu 2008 ne bodo vložili v Državni zbor.

Prostovoljske organizacije menimo, da ni razlogov za zavlačevanje s sprejemanjem zakona. Zaradi tega so številna področja prostovoljskega dela ogrožena.

Akcijski plan za leto 2008

V okviru Slovenske filantropije ustanovimo strokovno delovno skupino sestavljeno (6 članov že imamo) iz predstavnikov različnih vej prostovoljstva, ki bo v letu 2008:

- vsebinsko ažurirala predlog Zakona o prostovoljskem delu,
- vzpostavila dialog z MDDSZ s ciljem, da se sprejme terminski plan za sprejem zakona,

- pripravila argumente, s katerimi bomo podprli zahtevo za podporo Zakonu o prostovoljskem delu in načrt lobiranja,
- pripravila pregled prostovoljskega dela glede na raznolikost,
- sestavila nabor prostovoljskega dela,
- pripravila predloge za izboljšanje položaja prostovoljcev (ideja: zavarovanje prostovoljcev za primer nezgode pri delu, zdravstveno zavarovanje, varstvo pri delu ipd.),
- zbrala in uredila nabor možnih bonitet za prostovoljce (ideja: olajšave pri nakupu vozovnic za javni promet, pri nakupu knjig, kulturnih prireditvah),
- razmislil o možnostih oprostitve davka za donatorje ipd.

Dodatni viri financiranja

Delovna skupina bo pripravila predloge za dodatne vire financiranja prostovoljskih organizacij (na nacionalni in na lokalni ravni).

Delovno skupino sestavljajo: Ema Verbnik, Območno združenje Rdečega križa Ljubljana; Aleksander Doplihar, Ambulanta s posvetovalnico za osebe brez zdravstvenega zavarovanja; Janez Matoh, Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez; Tomaž Mikuš, Mladinski informacijski center; Vida Ban, Zveza prijateljev mladine Krško; Tereza Novak, Slovenska filantropija; Senka Vrbica, Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC.

Pobude za sprejem na kongresu

- Kongres potrdi ustanovitev delovne skupine in izhodišča njenega dela. V skupino se povabi še druge prostovoljske organizacije.
- Možnosti delovanja civilne sfere so omejene zaradi neobstoja institucionaliziranega dialoga med civilno družbo in državo. Kongres zahteva, da se prekinjeni proces dialoga ponovno vzpostavi.
- Predsedniku države naslovimo pismo z našimi pobudami in predlogi in ga povabimo k tvornim oblikam sodelovanja.
- Poziv predsedniku vlade, da zagotovi pogoje za čim prejšnji sprejem Zakona o prostovoljskem delu in trajni dialog med civilno sfero in državo.

- Poziv ministrici za delo, družino in socialne zadeve, da zagotovi takojšnje pogoje za sprejem Zakona o prostovoljskem delu.

Prostovoljstvo v okviru Univerze

- Kongres podpira sistemsko ureditev prostovoljstva znotraj delovna nja univerz, srednjih in osnovnih šol.
- V okviru Slovenske filantropije ustanovimo delovno skupino za to področje: Ema Verbnik, Območno združenje Rdečega križa Ljubljana; Dolores Šegina, MISC Infopeka Maribor; Tomaž Mikuš, Mladinski informacijski center; Ana Cajnko, Slovenska filantropija; Liana Kalčina, Zveza prijateljev mladine Slovenije in Slovenska filantropija; Majda Struc, Zveza prijateljev mladine Slovenije.

Razvoj stanovskega prostovoljstva

Delovna skupina predlaga podporo kongresa pri vzpodbujanju in razvoju stanovskega prostovoljskega dela za posebej ranljive skupine ljudi, še posebej pro bono pravnikov.

Odgovornost mentorjev prostovoljstva

Barbara Purkart,
ŠENT

Smernice za odgovorno delo mentorjev:

- Kvalitetno izobraževanje prostovoljcev – pomembno je, da so v izobraževanje vključeni tudi uporabniki programa.
- Nujna je sklenitev tripartitnega dogovora med uporabnikom, prostovoljcem in organizacijo.
- Jasna opredelitev vlog, nalog, odgovornosti in pravic prostovoljca.
- Obvezno imenovanje prostovoljcev.
- Jasna ponudba organizacije. (Kaj ponuja?)
- Mentorji naj nudijo vpogled in spoznavanje raznolikih aktivnosti skozi življenje.
- Organizacija mora poskrbeti za pogoje dela mentorjev:
  - sprotno usposabljanje in supervizija mentorjev;
  - poznati mora potrebe uporabnikov programa;
  - nuditi mora tehnične in materialne pogoje za delo;
  - jasna delitev nalog in odgovornosti znotraj organizacije
- V poslanstvu organizacije mora biti zapisano prostovoljstvo in prostovoljci naj imajo vlogo partnerjev.
- Organizacija mora imeti pripravljene dokumente in vse druge podlage za izvajanje prostovoljskega dela. (Tudi urejeno zavarovanje!)
- Možnost pritožbe – (izdelan pritožbeni postopek) za uporabnike programa (pritožba in možnost menjave prostovoljca) in prostovoljce (pritožba zoper mentorja) v programu.

Odgovornost prostovoljcev

Alenka Petek,
Škofijska Karitas Ljubljana

Jasna Semibratov,
Zaupni telefon Samarijan

Podpora odgovornemu delu prostovoljcev:

- podpis izjave o tajnosti podatkov;
- pravilnik o varovanju osebnih podatkov;
- izobraževanje prostovoljcev;
- supervizija, intervizija;
- pozornost na primernost prostovoljca za:
  - določeno delo,
  - stik z določeno osebo.

Težave:

- Preobremenjenost z odgovornostjo;
- Prostovoljci si v odnosu do uporabnikov nalagajo preveliko odgovornost;
- Zaradi strahu pred odgovornostjo težko pridobivajo nove prostovoljce, sedanji pa odhajajo (predvsem v večjih mestih);
- Posamezna društva s podobno dejavnostjo ne sodelujejo, ampak konkurirajo.

Predlogi:

- Prostovoljec nosi odgovornost le za svoje delo.
- Zastavljanje realnih ciljev – odgovornost do samega sebe.
- Postavljanje jasnih pravil delovanja.
- Ozaveščanje javnosti o problemih, s katerimi se srečujemo pri delu, in seznanjanje z opravljenim delom.

- Zavarovanje prostovoljcev za odgovornost in poškodbe pri delu (prostovoljec, uporabnik).
- Ko začutim problem, grem v akcijo, ne čakam na druge.

Mednarodno prostovoljsko delo

Eva Gračanin,
Slovenska filantropija

Jasna Mulej

Ideja mednarodnega prostovoljstva ni promovirana v vsej svoji raznolikosti:

- v ospredju delovni tabori
- Afrika

Povezava potreb lokalne skupnosti s potrebami in interesi prostovoljcev.

Povezava mednarodnega prostovoljstva s študenti iz tujine (Erasmus).

Priznavanje, vrednotenje prostovoljskega dela (npr. opravljanje prakse).

Kaj naj organizacija nudi prostovoljcu iz tujine, da se bo čim lažje vključil v projekt?

- predhodno pridobiti čim več informacij,
- omogočiti aktivnost pri projektu,
- mentor,
- dogovor o prostovoljskem delu (kaj, kje, kdaj) in
- sprotno informiranje.

Medgeneracijsko sodelovanje

Anka Ostrman,
Društvo Optimisti Ptuj

Jelka Sužnik,
Društvo Optimisti Ptuj

Izhodišča za delavnico

- Medgeneracijsko sodelovanje je zavestna odločitev in nuja v družbi, ki se stara.

Medgeneracijsko sodelovanje razumemo kot:

- izmenjava izkušenj in spoznanj,
- druženje,
- učenje,
- pomoč ene generacije drugi,
- ustvarjanje, ohranjanje in širjenje socialne mreže,
- človeška bližina,
- materialna varnost in
- ohranjanje kulturne dediščine.

Medgeneracijsko sodelovanje se odvija v:

- družini,
- institucijah,
- soseski – dnevni in medgeneracijski centri, skupine starih za samopomoč,
- društvih in
- v Zavodu za pokojninsko, invalidsko in zdravstveno varstvo – solidarnost in vzajemnost.

Zaključki:

- medgeneracijsko sodelovanje je potreba,

- družba mora sprejeti odločitev, da je medgeneracijsko sodelovanje potrebno in da ga podpira,
- država zagotovi materialne pogoje za izobraževanje za programe,
- mediji zagotavljajo javno podporo in promocijo,
- medgeneracijsko sodelovanje prinaša novo kvaliteto življenja sodelujočemu,
- zagotavlja občutek varnosti, sprejetosti in smiselnosti,
- utrjuje in širi socialne mreže,
- lajša osamljenost ter krepi duševno in telesno zdravje,
- povečuje varnost bivanja doma,
- pomeni konkretno pomoč,
- v medgeneracijskem sodelovanju se srečujejo prostovoljci, profesionalci in uporabniki, torej civilna družba v sodelovanju z državnimi službami, kar dodaja novo vrednost pomoči.

Tržni sektor in prostovoljstvo – ali znamo izkoristiti potencial?

Vodja delavnice: mag. Marjeta Novak,
Humus, d. o. o.

V času, ko družbena odgovornost podjetij postaja »modna muha« in hkrati potreba v gospodarstvu, podjetja vse bolj iščejo nove inovativne oblike sodelovanja z lokalno skupnostjo, ki presegajo klasični okvir doniranja in sponzoriranja.

Ena od premalo izkoriščenih oblik sodelovanja je namenjanje časa, znanja in veščin zaposlenih v podjetjih in organizacijah za pomoč nevladnim organizacijam – vse od dela pro bono do »team-building« dnevoev, ki jih skupina sodelavcev iz podjetja preživi v za družbo koristnem delu. Tak interes se po zgledu zahodno-evropskih in ameriških praks (t. i. »corporate volunteering«) pojavlja v zadnjih letih tudi v Sloveniji. Ugotavljamo, da tega potenciala še ne znamo izkoristiti.

Za ilustracijo: 74 % najuspešnejših britanskih podjetij z lestvice FTSE100 ima organizirane prostovoljske iniciative. Ford Motor Company je sprožil globalno prostovoljsko akcijo (www.volunteer.com), znotraj katerega je družbeno angažiranih 80.000 Fordovih zaposlenih, prostovoljstvu pa posvetijo tudi poseben teden, imenovan Global Caring Week. Merck zaposlenim omogoča do pet delovnih dni plačane odsotnosti zaradi dela za skupnost. Hewlett Packard spodbuja mentorske angažmaje zaposlenih, ki so s svojimi učenci (praviloma učenci s slabšim učnim uspehom, depriviligirani mladostniki, brezposelni) v rednem stiku prek elektronskih medijev. Dell je v partnerstvu z VolunteerMatch (www.volunteermatch.com) prilagodil »softver« za stičišča ponudbe in povpraševanja po prostovoljcih za svoje zaposlene ter razširil koncept korporativnega prostovoljstva v Južno Ameriko in Azijo. Zaposleni v avstralskem Shellu sodelujejo z lokalnimi nevladnimi organizacijami pri varovanju obalnih ekosistemov.

Podjetniško prostovoljstvo poteka v številnih oblikah - vsako podjetje ali posameznik lahko najde vsebino in formo, ki najbolj odgovarja ciljem podjetja, interesom zaposlenih ter potrebam okoliške skupnosti. Nekatera podjetja (denimo Shell, Ernst & Young, UBS) spodbujajo zaposlene, da od enega do treh dni na leto namenijo družbeno angažiranemu prostovoljskemu delu v lastni režiji; druga imajo izdelane programe prostovoljskega dela kot alternativo klasičnemu usposabljanju za boljšo delovno uspešnost, tretja spodbujajo prostovoljsko delo zaposlenih v njihovem prostem času z manjšimi donacijami neprofitnim organizacijam, v katerih so ti zaposleni angažirani. Vsem pa je skupno zavedanje, da je spodbujanje prostovoljskega dela zaposlenih klasična win-win situacija, kjer pridobijo vse strani: zaposleni, neprofitna organizacija ter seveda podjetje, ki si z družbeno odgovornim angažmajem izboljša odnose z uporabniki v lokalnem okolju – socialni kapital, ki lahko pride še kako prav, kadar podjetje za svoj razvoj in nove projekte potrebuje podporo lokalnega okolja.

Med primeri podjetniškega prostovoljstva so najpogostejši naslednji:

- Enkratni dogodki – inovativna oblika »team-buildinga«: namesto v adrenalinskem parku lahko tim/skupina preživi en dan pri družbeno angažiranem delu (npr. preurejanje prostorov neprofitnih organizacij – barvanje sten; spremstvo hendikepiranih oseb v okviru njihovih specialnih olimpiad; pogozdovanje, čistilne in druge okoljske akcije; urejanje otroških igrišč; deljenje hrane brezdomcem; aktivnosti v domu upokojencev; organizacija športnih dogodkov in izletov za ranljive skupine; označevanje pohodnih poti; obiranje pridelka na zapuščenih kmetijah ipd.). Del »team-buildingškega« projekta je lahko že predhodno zbiranje potrebnih sredstev, npr. zidnih barv in zaves za lepši videz prostorov neprofitnih organizacij.
- Zasnova in izvedba celotnega konkretnega projekta za civilno družbo (lahko kot posebna oblika usklajevanja tima oz. »team-buildinga«): npr. oglaševalska akcija za novo humanitarno iniciativa; arhitektonska zasnova prostorov materinskega doma; izdelava spletnih strani za organizacijo ali projekt; pomoč pri prijavi na razpise; izdelava poslovnega načrta za nevladno organizacijo (NVO); izdelava dolgoročne strategije financiranja za NVO.

- Pro bono delo za NVO (kot alternative klasičnemu doniranju/ sponzorstvu): finančne, računovodske, pravne, prevajalske, grafične, tiskarske, obrtniške, IT-storitve; lahko za določen projekt ali redno tedensko časovno opredeljeno delo (npr. od ene do dve uri na teden) enega ali več zaposlenih.
- Virtualno prostovoljstvo: izdelava spletnih strani za neprofitno organizacijo ali enkratni humanitaren projekt; on-line raziskovanje (npr. iskanje potencialnih partnerskih organizacij); neposredna pomoč: strokovno e-svetovanje (pravne, kadrovske, cehovske, zdravstvene, druge strokovne zadeve ipd.); e-mentorstvo; moderiranje tematskega foruma. Virtualno prostovoljstvo je v naglem porastu. Predvsem zaradi stroškovne učinkovitosti in časovne prilagodljivosti.
- Sodelovanje vodstvenih kadrov v upravnih odborih NVO: s svojimi veščinami, znanji, poznanstvi lahko posamezniki iz profitnega sektorja bistveno pripomorejo k razvoju slovenske civilne družbe (dovolj je že sodelovanje na nekaj sestankih odbora na leto ter »odpiranje« vrat, kjer in ko je potrebno).
- Mentorstvo (osebni kontakt ali kombinacija z e-mentorstvom): zaposleni je lahko v dogovoru s šolo oz. drugo vzgojno-izobraževalno organizacijo mentor mladostnikom (s svojim zgledom in izkušnjami mladostniku "odpre" realni svet odraslih: katere oblike vedenja se v poslovnem svetu obnesejo; kako začeti lastno kariero; kako iz preproste poslovne ideje narediti konkreten projekt; kako se znajti med sodelavci v prvi službi; kako se postaviti zase ipd.).

Druge oblike mentorstva:

- Mentorstvo začetnikom iz iste dejavnosti (v povezavi s šolo ali fakulteto). To je tudi dober način vzgoje novih kadrov ter hkrati lastnega stalnega izpopolnjevanja.
- Mentorstvo pri zagonu prvega poslovnega projekta.
- Mentorstvo nezaposlenim ali brezdomcem, da postanejo zaposljivi. Gre za učenje temeljnih veščin profesionalnega sodelovanja: kako jasno predstaviti sebe in svojo idejo, pomembnost držanja obljub in spoštovanja dogovorov oz. kako graditi zaupanje, partnerske odnose, kako iz sanj stopiti na realna tla in narediti konkretne projekte ipd.

- Predstavitev poklicev šolarjem in dijakom: medtem ko imajo nekatere osnovne šole utečeno sodelovanje s podjetji (ali posamezniki – starši), ki učencem »iz prve roke« predstavljajo prednosti in slabosti poklicev, druge te možnosti še ne znajo izkoristiti. Zadošča že majhna iniciativa s strani podjetja, ki pa lahko otrokom veliko pomeni.

Kako začeti?

Ideja projekta je bila v zadnjih dveh letih nekajkrat predstavljena predstavnikom tržnega sektorja. Nekaj podjetij je v tem času Slovenski filantropiji izrazilo interes za sodelovanje, povpraševanje se bo verjetno še večalo. Zato je potrebno pripraviti platformo, kjer se bosta srečevali »ponudba« in »povpraševanje«. Na dveh delavnicah v okviru 6. Slovenskega kongresa prostovoljstva so bili izdelani naslednji predlogi za uspešen zagon projekta:

- Ena oseba se polno ukvarja samo s projektom sodelovanja med podjetji in prostovoljskimi organizacijami (npr. na Slovenski filantropiji). Naredi se zasnova celotnega projekta – na osnovi opredeljenih potreb obeh strani (prostovoljskih na eni in profitnih na drugi strani).
- Sredstva za ta projekt se zberejo npr.:
- s pomočjo sponzorjev – podjetij,
- z razpisi,
- s prispevki prostovoljskih organizacij in
- ko projekt steče, »posrednik« (npr. Slovenska filantropija) obračuna storitev posredovanja (zlasti profitni organizaciji).
- Predstavitev projekta prostovoljskim organizacijam in izobraževanje prostovoljskih organizacij za sodelovanje s profitnimi organizacijami.
- Prostovoljske organizacije prispevajo predloge za sodelovanje (ki čim bolj nagovarjajo potrebe tržnega sektorja); ti predlogi se zbirajo na enem mestu.
- Predstavitev projekta tržnemu sektorju (s podporo medijev – npr. priloga Filantropija v časniku Finance, reviji Manager ipd.).
- Ureditev spletne strani s »ponudbo« in »povpraševanjem« (npr. znotraj portala prostovoljstvo.org).

4. IZ SVEČANEGA DELA

Obrazložitev ob podelitvi zlatnika
Slovenske filantropije za življenjsko delo
na področju organiziranega prostovoljstva

Aleksander Doplihar,
dr. med., spec. med. dela

Od leta 2002 poznamo dr. Dopliharja, tako ga kratko imenujemo vsi, ki smo kdaj z njim sodelovali, kot zelo cenjenega in spoštovanega vodjo Ambulante s posvetovalnico za osebe brez zdravstvenega zavarovanja. Njegova zagnanost, vztrajnost, upornost, toplina in vedrina pri opravljanju te funkcije ga razlikujejo od številnih drugih, ki se iz vrst zdravstvenih delavcev za prostovoljsko delo odločajo pogosto bolj po »dolžnosti«, kot iz srčnosti. Verjame v svoje delo in v poslanstvo tega projekta, zaupa sodelavkam in sodelavcem, predvsem pa iskreno skrbi za paciente, sicer pomoči potrebne, brez pravih pravic. Vselej najde prave besede vzpodbude, najde tudi ovinke, če ni ravnih poti za rešitev posameznih zadreg, ki jih pri vodenju in organizaciji strokovnega dela v tej ambulanti nikoli ne zmanjka. Zaradi vseh teh svojih lastnosti, izkušenj in dosežkov je od leta 2005 tudi strokovni svetovalec pri ustanavljanju in delovanju podobne Ambulante za nezavarovane pri Škofijski Karitas Maribor.

Na letošnje pomladno enakonočje bo dopolnil 78 let. Svojo bogato življenjsko pot je pričel v hrvaškem Zagorju, šolanje izmenoma v Celju, Paračinu in spet v Celju, pred natanko pol stoletja je končal študij medicine v Zagrebu in deset let kasneje še specializacijo iz medicine dela. Poklicna pot ga je vodila od enote Zdravstvenega doma v Štorkah, prek Republiškega zavoda za varstvo pri delu in Slovenija cest v Zdravstveni dom Domžale, kjer se je leta 1991 upokojil, vendar je to

predstavljalo le zaključek formalne zaposlitve. Zadolžitev vseh zvrsti mu kot pravemu aktivnemu upokojujencu seveda ni zmanjkalo.

Že od dijaških let naprej se je udeleževal različnih akcij kot prostovoljec. Pobiranje koloradskega hrošča in udarniško delo pri gradnji ceste pri Vranskem sta označevala začetek njegove prizadevnosti in solidarnosti že v gimnaziji. Takoj po diplomi je kot zdravnik prostovoljsko en mesec delal pri gradnji ceste Bratstva in enotnosti v Leskovcu in se že tudi vključeval v akcije Rdečega križa v Štorah. Od takrat naprej in vse do danes je predavatelj prve pomoči. Od leta 1990 je med drugim stalni vodja ekipe prve pomoči v Kamniku, s katero so sodelovali tudi na Evropskem prikazu znanja iz prve pomoči. Ekipe je celo večkratni državni prvak.

Kot prostovoljec je v začetku sedemdesetih let pomagal pri ustanavljanju Društva diabetikov Kamnik in hkrati takrat tudi dobro desetletje kot prostovoljec vodil Klub zdravljenih alkoholikov v Kamniku. Vmes je štiri leta vodil tudi tovrstni klub v Domžalah.

Od leta 2005 prostovoljsko kot zdravnik sodeluje pri Društvu upokojujencev Kamnik, kjer enkrat mesečno izvaja zdravstveno svetovanje ob akcijah merjenja krvnega tlaka, holesterola in krvnega sladkorja. In seveda ni pozabil svojega znanja in izkušenj iz dela na področju zasvojenosti. Tako je zadnjih pet let tvorni član Lokalne akcijske skupine v Kamniku, namenjene predvsem borbi proti nedovoljenim drogam.

Tako bogata in res vsestranska pot nekdanj mladega brigadirja, ves čas zdravnika z dušo, strokovnjaka za medicino dela in izkušenega terapevta za alkoholike, prizadevnega predavatelja prve pomoči, aktivista v različnih nevladnih organizacijah - kjerkoli in kadarkoli je bilo to potrebno - je bila večino vsega razpoložljivega predvsem prostega časa prežeta s prostovoljstvom in solidarnostjo, optimizmom, požrtvovalnostjo in neomajnim zaupanjem v ljudi, vse dobro in pozitivno. Tak nam ostaja za vzgled in besede naše skupne iskrene zahvale za vse storjeno smo želeli podkrepiti ob tej slovesni priložnosti tudi s skromnim obeležjem, kot ga predstavlja zlatnik Slovenske filantropije za življenjsko delo na področju organiziranega prostovoljstva.

Obrazložitev ob podelitvi zlatnika Slovenske filantropije za izjemni dosežek na področju organiziranega prostovoljstva

*Ekonomska gimnazija
in srednja šola Radovljica*

S prostovoljskim delom so v Ekonomski gimnaziji in srednji šoli Radovljica pričeli v šolskem letu 1995/1996 na pobudo in v sodelovanju z Lokalno akcijsko skupino za preventivo odvisnosti pri Občini Radovljica in Društvom za zdrav osebnostni razvoj.

Dijakinje in dijaki so se po kratkih uvodnih izobraževanjih vsa ta leta vključevali v delo številnih ustanov na območju celotne Gorenjske, in sicer osnovnih šol, vrtcev, pediatričnega oddelka Bolnice Jesenice, Psihiatrične bolnice Begunje, domov starostnikov, osnovnih šol s prilagojenim programom, Doma Matevža Langusa v Radovljici, varstveno-delovnih centrov, stanovanjske skupine v Kranju, društva Humana v Kranju, organizacije Rdečega križa in Projektnega učenja mladih v Radovljici. Nudili so pomoč starejšim ali invalidom v svojih soseščinah tudi v okviru medgeneracijskega projekta Sadeži družbe.

Dijakinje in dijaki, ki so v vseh teh letih prostovoljsko pomagali pomoči potrebnim, pričajo o svoji aktivnosti zelo pozitivno. Ob delu so doživljali mnoge potrditve svojih sposobnosti in socialnih veščin, pridobili so si dragocene izkušnje na področju medosebnih odnosov in spoznavali dragocenost prijateljstva ter solidarnosti.

5. ZAKLJUČKI 6. SLOVENSKEGA KONGRESA PROSTOVOLJSTVA

Kongres je potrdil ustanovitev delovne skupine za sistemsko ureditev prostovoljskega dela in izhodišča njenega dela.

Delovno skupino sestavljajo: Vida Ban, Zveza prijateljev mladine Krško; Aleksander Doplihar, Ambulanta za osebe brez urejenega zdravstvenega zavarovanja; Marjana Kotnik Poropat, Zveza društev upokojencev; Janez Matoh, Olimpijski komite Slovenije – ZŠZ; Tomaž Mikuš, Mladinski informacijski center; Tereza Novak, Slovenska filantropij; Ema Verbnik, Območno združenje Rdečega Križa Ljubljana in Senka Vrbica, Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC. V skupino povabimo še druge predstavnike raznovrstnih prostovoljskih organizacij.

Kongres še posebej nalaga delovni skupini, da pripravi predloge za sistemsko ureditev vprašanja zavarovanja v prostovoljstvu.

Kongres je sklenil, da moramo prostovoljske organizacije zahtevati, da se prekinjeni proces dialoga med civilno družbo in vlado ponovno vzpostavi že v letu 2008.

Na predsednika Republike Slovenije bomo naslovili pismo z našimi pobudami in predlogi ter ga povabili k tvornim oblikam sodelovanja.

Predsednika vlade Republike Slovenije bomo pozvali, da zagotovi pogoje za čim prejšnji sprejem Zakona o prostovoljstvu in trajni dialog med civilno sfero in državo.

Ministrice za delo, družino in socialne zadeve bomo pozvali, da zagotovi takojšnje pogoje za sprejem zakona o prostovoljstvu.

Kongres daje pobudo vsem prostovoljskim organizacijam, da se povežejo v skupno koordinacijo v posameznih regijah. Lahko s pomočjo Slovenske mreže prostovoljskih organizacij.

Kongres priporoča prostovoljskim organizacijam, da vzpostavijo sodelovanje s strokovnimi službami in javnimi zavodi na lokalni ravni, ki lahko strokovno pomagajo razreševati probleme, na katere naleti prostovoljka/prostovoljec pri svojem delu z uporabniki.

Kongres priporoča pripravo navodil oziroma vzvodov vplivanja na zakonodajo za varovanje osebnih podatkov za primer ukrepanja v izjemnih situacijah (kadar varovanje osebnih podatkov uporabnika ogroža uporabnika samega ali druge). Pri tem moramo sodelovati z različnimi ustreznimi strokami.

Kongres podpira sistemsko uvajanje prostovoljstva na vseh stopnjah izobraževanja, vključno z univerzo, in potrjuje delovno skupino, ki jo sestavljajo: Ana Cajnko, Slovenska filantropija; Liana Kalčina, Zveza prijateljev mladine Slovenije in Slovenska filantropija; Tomaž Mikuš, Mladinski informacijski center; Majda Struc, Zveza prijateljev mladine Slovenije; Dolores Šegina, MISC Infopeka Maribor in Ema Verbnik, Območno združenje Rdečega križa Ljubljana. V skupino vabimo tudi predstavnike drugih organizacij.

Kongres podpira uvedbo kreditnih točk za prostovoljsko delo v okviru šolanja (ob predhodnem razmisleku o ustreznem načinu).

Kongres vzpodbuja razvoj prostovoljstva mladih v Sloveniji.

Kongres podpira prizadevanja pri vzpodbujanju in razvoju stanovskega prostovoljskega dela za posebej ranljive skupine ljudi, še posebej pravnih in pravnikov prostovoljcev.

Kongres poziva ministrstva in druge institucije naj pravočasno obveščajo prostovoljske organizacije o možnostih kandidiranja za sredstva in pri tem uporabljajo več poti (ne samo elektronske).

Kongres poziva vlado, da se opredeli do strokovnosti prostovoljskega dela upokojenih strokovnjakov, kot tudi aktivnih strokovnjakov, ki delajo prostovoljsko v drugih prostovoljskih organizacijah.

Kongres priporoča prostovoljskim organizacij, da poskrbijo za ustrezno podporo, zaščito in razbremenitev prostovoljcev, ki delujejo v posebno težkih okoliščinah.

6. DONATORJI

Poslovni sistem, Mercator d.d.

Vino Brežice

Osnovna šola Bled

Ljubljanske mlekarne, mlekarska industrija, d.d.

Uskok d.d.

Magistrat International d.d.

V. SLOVENSKI KONGRES PROSTOVOLJSTVA

Vrednote in vrednosti prostovoljstva
v današnjem času

Kosovelov dom, Sežana
13. in 14. januar 2006

1. OB OTVORITVI KONGRESA

Pozdravni nagovori

Miroslav Klun,
župan Občine Sežana

Spoštovane gospe in gospodje, prostovoljke, prostovoljci!

Prisrčno pozdravljeni tu na Krasu in dobrodošli v Sežani. Vesel sem, da mi pripada čast pozdraviti vas kot župan občine, gostiteljice kongresa prostovoljstva. Všeč mi je, da peti kongres poteka prav v naši občini. Ne le z vidika srečanja, pač pa tudi zato, ker imamo na tem prostoru številne zagrete prostovoljne izvajalce različnih storitev in programov, ki bi bili lahko marsikomu celo za vzor.

Čas, v katerem živimo, označujemo z različnimi predznaki, ki jih žal prepogosto razumemo negativno. Gre torej za vprašanje motivacije, svobodne volje, lastne iniciative. A se kljub temu, da prostovoljstvo spremlja človeštvo že od prvih začetkov civilizacije dalje, zdi, da zaradi vse večje globalizacije in vesplošne konkurence na to pozabljamo. Kajti na številnih področjih našega življenja smo priče spremembam, ki so eden od razlogov, da je danes v stiski praktično že ves svet. Pod vplivom revščine, lakot, nasilja, begunstva, hendikepiranosti in drugih perečih problemov vsakdanjega sveta si posameznik išče novo identiteto. V tej sodobnosti, na eni strani polni izzivov in dilem, na drugi strani pa zagat, negotovosti in slabih možnosti, je človek najbolj izpostavljen spremembam. Radikalna individualizacija v modernih družbah, ki jo ljudje pogosto razumemo in doživljamo kot izključenost, ter nemogoči pogoji v okoljih z neurejenimi osnovnimi razmerami ter nezagotovljenimi primarnimi potrebami in boleznimi, prinašajo vedno nove stiske ter prepreke, zaradi katerih je človek in človeštvo pred novimi preizkušnjami. In tudi v življenju je vsakdo nešteto krat postavljen pred preizkušnje, ki zahtevajo pogumne re-

šitve. Ob pomoči posameznikov pa lahko vsaka preizkušnja kaj hitro postane tudi velika priložnost. Ta vzajemnost oz. sožitje enega z drugim pomeni zavedanje, da živimo skupaj in smo odvisni drug od drugega, kar kaže prostovoljstvo kot vrednoto, ki oblikuje tako posameznega človeka v duhu humanistične morale, v duhu svobode, solidarnosti, pravičnosti in duhu resnične enakopravnosti.

Prostovoljnost je vsekakor pomembna in nadvse zanimiva vsebina, ne oziraje se na sistem, čas ali prostor, saj, spoštovane gospe in gospodje, spreminja svet okoli sebe - ne glede na to, v kakšni obliki in na kakšnem področju se jo opravlja: ali posamezniki pomagajo sodelujem v stiski, pri naravnih nesrečah, varstvu okolja, kulturi, športu ipd., ali pa se razdajajo kje drugje. Tudi zato nam nikakor ne sme, pa tudi ne more biti vseeno, kaj se dogaja okoli nas. Kajti šele pri nesebični pomoči sočloveku se pokaže, kakšni ljudje v resnici smo.

Slovenci smo narod z bogato prostovoljno tradicijo in kulturo. To bogastvo se kaže predvsem v našem razumevanju moralnega odnosa do individualnosti, do drugačnosti, katerega uveljavljajo in uresničujejo predvsem osveščeni ljudje, ki stiske drugih razumejo in se z njihovim reševanjem nesebično udeležujejo. Kljub temu pa bi moralo biti prostovoljstvo še širše koncipiran del ukrepov na različnih področjih za zagotovitev še večje socialne varnosti, definiran z vrstami storitev in denarnih dajatev posameznikom in skupinam, ki nimajo zadostnih sredstev in pravih možnosti za kvalitetno življenje. Delo prostovoljcev, spoštovani gostje, namreč ne ostaja samo na površju vidnega dogajanja, ampak razodeva predvsem tisto nevidno stran bitja in žitja, od koder prihajajo skrivni viri našega obstoja in preživetja.

Zato se je prostovoljcem potrebno zahvaliti za njihovo moč, čas in energijo, znanje in predvsem dobro voljo, ki jo nesebično razdajajo v korist drugih ter v dobro nas vseh. Vsak človek je in bo posebnost, posebnost, z vso pravico do svoje enakosti in tudi do takšne drugačnosti, ki ni vedno po meri vsakokratne normalnosti. Pogosto pa posameznik nanjo tudi nima vpliva. Ob odpiranju novih poglavij pa žal postajajo tudi stiske človeštva vedno večje in z njimi pomen prostovoljnega dela, ki ga ne odlikuje samo zagnanost, pač pa tudi vztrajnost, ki je pa ni brez poguma.

Zato mi, spoštovani gostje, dovolite, da vam ob zadovoljstvu, da sem danes med vami, še enkrat zaželim plodno in učinkovito srečanje ter prijetno bivanje v naši kraški občini - z mislijo, ki sem jo našel med pripravo na današnji nagovor, da je »prostovoljnost lepa obleka, ki človeka kaže kot človeka«. Hvala!

Maryruth Coleman,
namestnica veleposlanika ZDA v Sloveniji

Hvala in dober dan!

V zadovoljstvo mi je, da sem danes tukaj z vami. Rada bi se zahvalila Slovenski filantropiji in njeni predsednici dr. Anici Mikuš Kos ter drugim partnerskim organizacijam za to priložnost, da vas danes nagovorim tukaj na tem kongresu. Prav tako pa bi rada čestitala predsedniku dr. Janezu Drnovšku za njegov neizmeren trud, da spodbuja Slovensko filantropijo in prostovoljno delo.

Prostovoljstvo, se pravi pripravljenost ljudi, da svobodno dajejo svoj čas in znanje za pomoč svojim sosedom in skupnostim, je ena najbolj cenjenih stvari v naši družbi. Vem, da je prostovoljstvo ena najbolj cenjenih stvari v družbi, ker je Amerika zgrajena oziroma temelji na prostovoljstvu. Več kot 30 odstotkov državljanov je aktivnih in se udeležuje v prostovoljnem delu. Trije od štirih Američanov prispevajo v dobrodelne namene, 90 odstotkov donacij prispevajo posamezniki in le 10 odstotkov prispevajo fundacije in gospodarske družbe. Ameriška cvetoča demokracija temelji na našem stremljenju, da se združujemo v skupno dobro. Vse naprej od gibanj za emancipacijo do družb, ki so pomagale imigrantom, pa od okoljskih nevladnih organizacij do starševskih skupin, ki so se zavzemale za boljšo izobrazbo, so ameriški prostovoljci tisti, ki so pred vladami zaznali potrebe družbe in so jih potem tudi zadovoljili. Prostovoljci so namreč tisti, ki so bližje ljudem, ki jim služijo in tudi zato lahko bolje pomagajo kot pa vlade. Radodarnost, predanost, trmoglavost so nepogrešljivi pri zaščiti naših svoboščin, pri ohranjanju poštenosti naše vlade, zagotavljanju pomoči potrebnim ljudem in osredotočanju družbe na zanemarjene socialne probleme. Veliko mojih prijateljev se je prostovoljno udeleževalo preko morij, na drugih celinah. Okrog 180.000 Američanov služi v 138 državah kot učitelji in inženirji, pomagajo kmetom pri izboljševanju pridelkov in pa manjšim podjetjem, da rastejo. Izobrazili so veliko skupnosti o pomembnih temah javnega zdravja. Moji prijatelji so mi potem povedali, da jih je izkušnja

prostovoljstva zelo obogatila, tako njih same kot tudi tiste, ki so jim pomagali.

Sicer prostovoljstvo združuje ljudi in omogoča veliko zadovoljstva, kadar se najdejo rešitve za probleme. Slovenija ima živahno demokracijo in prostovoljstvo raste. Kot razumem, je 18.000 organizacij uradno registriranih kot organizacij, ki se pridružujejo nevladnim aktivnostim. Iz prve roke vem, da so Slovenci pripravljene pomagati. In sicer takoj po velikem hurikanu Katrini v ZDA so Slovenci takoj pripravili pomoč žrtvam neurja. Tako se je tudi prejšnje leto zgodilo po tsunamiju in potresu v Pakistanu. Izziv za slovenske nevladne organizacije kot tudi drugod po svetu je, da usmerijo radodarnost ljudi v družbene akcije. Ta kongres in vse partnerske organizacije opravljajo osnovno delo, ko pomagajo nevladnim organizacijam zgraditi močno organizacijsko strukturo, povečati njihovo članstvo in razširiti njihovo finančno bazo. V preteklem letu je Ameriška ambasada v Sloveniji zelo trdo delala, da bi podprla rast nevladnih organizacij v Sloveniji, spodbujala je kooperacijo, podpirala je zavedanje javnosti in se zavzemala za večjo udejstvovanje privatnega sektorja v prostovoljstvu. Slovenske vodje nevladnih organizacij smo poslali na regionalni seminar v Prago, da so si izmenjali izkušnje z drugimi nevladnimi organizacijami iz vse Centralne in Vzhodne Evrope. Tudi v prihajajočem letu nameravamo delati skupaj s slovenskimi nevladnimi organizacijami in prostovoljci.

Za zaključek; ko me ljudje vprašajo, kaj je prostovoljstvo, jim najraje postrežem z besedami Georga Busha starejšega, ko je pred nekaj leti izjavil, da je prostovoljstvo tisoč lučk na nebu. Nekateri ljudje niso razumeli te metafore, ampak jaz verjamem, da je vse, kar je potrebno, da pogledamo v zrak in bomo videli teh tisoč lučk ter ugotovili, da so to zvezde - one, se pravi zvezde, tako kot duh prostovoljstva, nas dvigne in nas popelje v boljši svet. Najlepša hvala in veliko uspeha!

Anica Mikuš Kos,
predsednica Slovenske filantropije

Dober dan in dobrodošli!

Kongres prostovoljstva je dogodek, ki nam omogoča, da se zberemo, pregledamo opravljeno delo, ugotovimo razvoj dejavnosti v obdobju med dvema kongresoma, začrtamo usmeritve za prihodnost, se zave-
mo, kako se prostovoljnost umešča v sedanje družbeno tkivo in druž-
bena dogajanja. Ampak mislim, da je še nekaj precej bolj pomemb-
nega. In sicer to, da daje kongres priložnost za srečanja in druženja
ter možnost v neposrednih pogovorih izmenjavati ne le informacije
in ideje, temveč tudi energijo, vzpodbude, motivacijo in druge dobri-
ne, brez katerih udejanjanje še tako dobrih zamisli ni možno. Vča-
sih razmišljam pri svojih enainsedemdesetih letih, da sem starinska
in staromodna, da imam preživele poglede na svet in komunikacijo
med ljudmi, ko v današnjem svetu informatike še vedno pripisujem
tolikšno vrednost neposredni izmenjavi besed, nebesednih sporočil,
dotikov. Prepričana sem, da so tokovi medosebnih dogajanj in po-
vezave, ki jih ni možno izpeljati preko elektronskih medijev ena-
kovredno tistim, ki se dogajajo ob srečanjih med dvema človekoma
ali več ljudmi. Zato je potrebno gojiti srečanja ljudi, ki delujejo na
istem področju in to s podobnimi nameni. Glede na to, koliko nas
je v tej dvorani, se mi zdi, da nisem edina, ki mislim tako. Verjetno
so srečanja, kakršno je današnje, še posebej pomembna pri delu, ki
gradi na moralnih vrednotah in vrednostih, na delu, ki ni opredelje-
no z natančnimi opisi delovnih mest ter obveznosti in ni plačano z
denarjem.

Ko sem v zadnjih dneh brskala po člankih in dokumentih o prosto-
voljskem delu, sem videla, da so danes velike teme zahodnega sveta:
prostovoljsko delo kot socialni kapital, torej kot energije delovanja, ki
izhajajo iz tkiva civilne družbe oz. bolj preprosto rečeno - iz ljudi kar
tako, povezanih v skupine in skupnosti. Socialni kapital je pomem-
ben pojem, saj predstavlja eno najbolj prvinskih sil, ki omogočajo
preživetje in razvoj. To je res kapital nad kapitali, ki jih razumemo

v običajnih pomenih te besede. Pojem socialnega kapitala označuje tudi vse tisto, kar ljudje naredijo brez formalnih prisil eden za drugega in za svoje skupnosti, bodisi v obliki spontanega ali organiziranega prostovoljnega dela, ali pa kot presežke v količini in kakovosti dela, za katero smo plačani. Tu se bodo našli mnogi, ki v okviru svojega rednega dela naredijo mnogo več, kot jim vevljajo opisi del in nalog njihovih delovnih mest.

Koristnosti prostovoljstva so omenili že prejšnji govorniki. Dopolnila bi jih le z opozorilom na vrednost prostovoljskega dela v korist skupnosti in države, izraženi v denarju. To mogoče ni posebej simpatičen pogled na naše delovanje, ampak je koristen. Zlasti je koristen takrat, ko poskušamo pridobiti podporo, pomoč in konkretna sredstva od državnih institucij. Po podatkih Združenih narodov znaša v državah z razvitim prostovoljstvom ekonomski prispevek prostovoljskega dela 8 do 14 odstotkov bruto domačega proizvoda. To je kar visoka številka.

Morda premalokrat javno povemo, da je prostovoljstvo tudi način, s katerim posamezniki udeležujemo svojo državljsko participacijo, delujemo na družbeni ravni - lahko bi rekli, da delujemo politično zunaj političnih strank. In mislim, da je to za mnoge med nami kar pomembno.

Še eno misel bi rada podelila z vami: *prostovoljstvo je presečišče altruizma in osebnih interesov*. Osebnih interesov zato, ker vsi potrebujemo solidarnost - brez podpore in pomoči drugih ne moremo preživeti. Je tudi presečišče osebnih interesov posameznika in interesov skupnosti.

Živimo v svetu, ki je poln lepih besed o socialni državi in enakosti med ljudmi. Kljub velikim idejam, ki obstajajo v današnjem svetu o enakih možnostih, enakopravnosti, pravicah človeka, pravicah otrok in tako naprej, obstaja ogromen razkorak med vsemi temi deklariranimi vrednotami in idejami ter med stvarnostjo. Človek se težko sprijazni s tem, da tisti, ki imajo oblast, moč, znanje, denar in te ideje tudi javno razglašajo, tako malo storijo za prenos ali prevajanje idej v stvarnost, v prakso, v življenje ljudi.

V imenu nas prostovoljcev, ki si prizadevamo omiliti razlike v kakovosti življenja ljudi, razlike v možnostih in pravicah, terjam, da bi bilo več, celo znatno več energij, dela in naporov vloženih na strani znanosti, politike in kapitalskega sveta v to, da bi se velike besede, velike ideje uresničile v življenjski stvarnosti prikrajšanih ljudi. Prostovoljstvo si prizadeva za pravičen in boljši svet, vendar so njegove možnosti v obdobju politične in finančno-kapitalske mega organiziranosti ter moči dokaj omejene. Morda je v takšnih razvojnih okoliščinah človeške družbe še bolj pomembno, da tudi mi v organizirani strukturi delujemo za pomoč človeku v stiski in za uresničitev idej bratstva, enakosti, strpnosti in solidarnosti.

Ob koncu je moja dolžnost, da povabim gospoda predsednika Drnovška, da nam pove nekaj besed. Gospod predsednik, ne vem, če se spominjate, lani sem vas od same treme pozabila povabiti na govorniški oder. To pot nisem. In preden vam prepustim mikrofona, prav čutim potrebo, da povem oz. se vam zahvalim, vas pohvalim - kot stara gospa vas lahko pohvalim - za vaša prizadevanja za pomoč Darfurju. Ker mislim, da je to lep način prevajanja idej, dobrih namenov v stvarnost. Hvala vam lepa!

Slavnostni govor

Dr. Janez Drnovšek,
predsednik Republike Slovenije

Lepo vas pozdravljam vse skupaj. Vesel sem, da se spet vidimo - po dobrih dveh letih, da spet skupaj spregovorimo nekaj besed o prostovoljstvu.

Kot predsednik države dajem temu še poseben pomen. Ne gre samo za lepe besede. Gre za več. Gre za dejanja, gre za zavest ljudi. Gre za to, da napravimo svet boljši. Prostovoljstvo je zame zelo pomembno. Ne more vsega napraviti samo vlada, državna birokracija. Saj je pomembna, potrebna v vsaki državi, ampak veliko je stvari, ki jih lahko bolje ali pa dodatno opravijo ljudje sami. Če se organizirajo, če stopijo skupaj, bolj zaznajo potrebo tam, kjer je, bolj so lahko občutljivi za stisko ljudi in tudi hitreje in brez kakšnih velikih formalnih postopkov lahko stopijo skupaj ter najdejo načine, da pomagajo. Pomembno je seveda tudi partnerstvo. Partnerstvo med državo, državnimi organi in pa med nevladnimi organizacijami, med prostovoljnimi združbami. V tem partnerstvu se lahko ustvari prava sinergija. Nekaj več. Nekaj, kar potem lahko vsi državljani damo skupaj in bolje rešujemo potrebe, stiske ljudi, ustvarjamo boljše življenje za vse in zagotavljamo tudi boljši občutek vsem. Ob zavedanju, da smo vsi med sabo povezani, da danes nekdo potrebuje pomoč, jutri jo bo nekdo drug. Nihče ne more biti zase prepričan, da je ne bo nikoli potreboval. In ta občutek soodvisnosti, medsebojne povezanosti je bistvo vsega.

Vesel sem, ko ob letu, ob akciji, ki smo jo sprožili za Darfur, za reševanje Darfurja, za pomoč v hudi stiski sto tisoče, milijonov ljudi, vidim, da se zavest naših državljanek in državljanov prebujata. Vesel sem zelo pozitivnih odzivov, številnih pisem, ki jih dobivam. Veliko ponudb je za pomoč, za sodelovanje. Ljudje se javljajo. Radi bi pomagali, šli tudi na teren tja, čeprav vedo, da je tam zelo težko. To pomeni, da Slovenci le nismo tako zaprti sami vase, zazrti sami vase,

kot včasih zglada. Da nam ni vseeno, kaj se dogaja drugje v svetu. Da se zavedamo, da smo vsi med sabo povezani in med sabo odvisni, ne samo v Sloveniji, ampak v svetu. Celó človeštvo je odvisno, soodvisno in med seboj povezano. In če je del tega človeštva v stiski, potem drugi ne moremo biti brezbrizni, ne moremo gledati stran in se delati, da se nič ne dogaja. Treba je stopiti skupaj in pomagati.

Strinjam se z gospo Mikuš Kos, ko pravi, da so velikokrat politične institucije preveč toge, neučinkovite, da se velike besede, velike deklaracije bolj slabo potem uresničujejo z dejanji. To smo velikokrat videli. Velike mednarodne konference, kjer politiki stopimo skupaj in se dva dni pogovarjamo; vsak ima svoj govor, na koncu sprejmemo deklaracijo, z lepo zvencimi besedami, idejami, ampak potem se stvari nič bistveno ne premaknejo, ne spremenijo. To se je zgodilo tudi, ko smo septembra lansko leto, na šestdeset-letnici Organizacije Združenih narodov, razpravljali o izpolnjevanju milenijskih ciljev, ki so bili pet let prej, z velikim pompom, sprejeti v Združenih narodih, na vrhu, kjer je sodelovalo dvesto držav, dvesto predsednikov držav in vlad. Pa se v petih letih ni nič kaj spremenilo na bolje. Ponekod celo na slabše. Revščina napreduje. Veliko ljudi še vedno umira od lakote, ali od bolezni, ali je na robu preživetja. Veliko otrok je v stiski, nimajo osnovnih pogojev za preživetje, kaj šele za neko izobrazbo in neko normalno življenje. Problemi človeštva se ne zmanjšujejo! Se povečujejo. In potrebno bo drugače delati. Tudi v okviru uradne politike. Tudi v okviru institucij, tako državnih kot mednarodnih institucij. To čutijo ljudje marsikje in se med sabo povezujejo v nevladne institucije. Marsikje je zasičenost. V večini zahodnih držav lahko govorimo o neki vrsti odtujenosti ljudi od uradne politike.

Ljudje se ne identificirajo več s takim stanjem. Želeli bi nekaj drugega. Bolj reševati probleme človeštva. In mislim, da se bo morala uradna politika temu odzvati. Odzvati tej naraščajoči zavesti ljudi, da smo med sabo soodvisni, da ne moremo sprejeti kot nekaj normalnega, da je milijarda ljudi na svetu pod tistim robom, ki mu pravimo rob preživetja, torej živi v popolnoma za človeka nesprejemljivih pogojih in nima veliko možnosti za preživetje. Ob tem pa se na drugi strani kopiči veliko bogastvo, veliki dobički. In dobiček ne more biti edini motiv, edini cilj, ki bi usmerjal svet. Globalizacija na tej osnovi

nima nobenih možnosti. Človeštvo nima nobenih možnosti, če bo to edino gibalno in če bo samo trg usmerjal aktivnosti in delovanje ljudi. Je potreben, ampak ne more biti zadosten in edini. Treba je nekaj več. Treba je veliko več. In ljudje se tega vedno bolj zavedajo in so pripravljeni reševati velika neravnotežja, ki se pojavljajo v svetu: ali neravnotežja med bogatim in revnim delom sveta, ali reševati vprašanja, ki jih sprožajo klimatske spremembe, ali reševati situacijo v svetu, tam, kjer imamo še vedno neke dolgotrajne konflikte, neka krizna žarišča, ki potem povzročajo humanitarne tragedije s strahotnimi posledicami. Mislim, da bomo morali vsi resno delovati v tej smeri. In prav je, da vsi skupaj prebujamo zavest - zavest človeštva nasploh in pa seveda zavest tistih, ki imajo največ vzvodov, moči na tem svetu. V državah, ki so najmočnejše, najbogatejše, v mednarodnih institucijah, pa seveda tudi v manjših državah, kot je naša. Tudi mi lahko kaj storimo pri nas doma in po svetu. Tudi majhna država lahko premakne kakšne stvari.

Jaz vam želim ob današnjem kongresu veliko uspeha v prihodnje. To bo naš skupen uspeh. In skupaj bomo delali. Pripravljeni smo delati skupaj. Kot predsednik države čutim, da sem še posebej povezan s civilno družbo, nevladnim sektorjem, ki velikokrat pravzaprav ne ve, kako bi se usmerila, kako bi se organizirala. Pripravljeni smo pri tem pomagati po svojih močeh in opraviti marsikaj skupaj. To, kar zdaj delamo skupaj za Darfur, pa bo morda zelo dober primer za naprej, za v prihodnje. Stopili smo skupaj - vse glavne humanitarne organizacije, povabili smo potem tudi vlado, ki se bo očitno odzvala na to - in s skupnimi napori res utegnemo kaj premakniti na bolje. Torej, z najboljšimi željami, veliko uspeha v naslednjem letu! Hvala!

2. REFERATI NA PLENARNEM DELU KONGRESA

Kaj se je v Sloveniji zgodilo na področju prostovoljstva od zadnjega kongresa prostovoljstva do danes?

Tereza Novak,
Slovenska filantropija

Priporočila zadnjega kongresa prostovoljstva, Novo mesto,
6. in 7. december 2003

- pospešiti razvoj prostovoljstva v Sloveniji,
- dodelava zakona o prostovoljnem delu,
- predlog za pripravo Etičnega kodeksa prostovoljstva,
- podpora prostovoljnemu delu mladih,
- podpora prostovoljstvu starejših,
- večja promocija prostovoljstva,
- potreba po ocenjevanju vrednosti opravljenega prostovoljnega dela,
- potreba po vzpostavitvi "posredovalnice prostovoljstva",
- pomoč invalidskim organizacijam pri pridobivanju prostovoljcev.

Dosedanje uresničevanje priporočil:

Razvoj prostovoljstva - Program Aktivnosti za širjenje prostovoljstva v Sloveniji:

- informacijski sistem (15.299 uporabnikov),
- promocija (vključenih več kot 40 organizacij),
- usposabljanje in podpora (1.028 uporabnikov),
- mreženje (že 300 organizacij),
- monitoring.

Zakon o prostovoljnem delu

- objavljen na spletni strani www.pic.si,
- predlog Resolucije o nacionalnem programu socialnega varstva 2006 – 2010 predvideva sprejem zakona o prostovoljstvu,
- priporočilo, da vlada povzame predlog zakona in ga vložiti v zakonodajno proceduro (PIC),
- zakon še ni v delovnem programu vlade RS za 2006, ni še objavljen na spletni strani vlade.

Etični kodeks prostovoljstva

- osnutek Etičnega kodeksa prostovoljstva, jeseni 2004,
- forum na temo Etika v prostovoljstvu, 7. december 2004,
- delovna skupina pripravila predlog, december 2005.

Prostovoljno delo mladih

- mladinske organizacije sistematično dajejo več poudarka organiziranemu prostovoljstvu,
- predstavitvene delavnice po različnih univerzitetnih programih,
- prostovoljske info točke po ljubljanskih fakultetah (10),
- povezave s študentskimi organizacijami (Ljubljana, Primorska),
- večji poudarek neformalnemu usposabljanju (Nefiks).

Prostovoljno delo starejših

V okviru programa *Starejši za višjo kakovost življenja doma* (Slovenska filantropija in Zveza društev upokojencev Slovenije) je 713 starejših prostovoljcev obiskalo 12.500 starejših, organizirana pomoč pa je bila zagotovljena več kot 1.200 starejšim.

Partnerstvo z mednarodnimi organizacijami Help Age International, Help the Aged, Aged.

Promocija prostovoljstva

A. Širjenje

- Pro Bono sodelovanje z marketinško agencijo Imago,
- promocijski oglasi,

- vključenih že 40 mest in 50 drugih prostovoljskih organizacij po Sloveniji,
- v letu 2005 tudi televizijski in radijski oglasi,
- v prihodnje nameravamo nadaljevati s promocijo.

B. Dvig ugleda prostovoljstvu

Načrti:

- podpora uglednih predstavnikov slovenske družbe,
- medijske objave dosežkov, dogodkov,
- članki, predvsem avtorski,
- stalna prisotnost v medijih,
- prikazati vrednost, ki jo prostovoljsko delo predstavlja za blagostanje skupnosti.

Ocenjevanje prostovoljnega dela

- rziskava Pedagoškega inštituta,
- delovna skupina v okviru V. slovenskega kongresa prostovoljstva,
- predvidena raziskava (2006 – 2007) v izvedbi Slovenske filantropije.

“Posredovalnica”

- aprila 2004 smo na splet postavili informacijski sistem www.prostovoljstvo.org;
- že skoraj 300 organizacij je združenih na tem portalu;
- obisk spletnega portala konstantno narašča;
- stalno vključevanje novih organizacij;
- plan za leto 2007: razvoj baze ponudnikov prostovoljskega dela.

Pomoč invalidskim organizacijam pri pridobivanju prostovoljcev

- vzpostavitev informacijskega sistema
- načrtujemo različne modele sodelovanja, predvsem:
  - sodelovanje pri promociji,
  - skupna usposabljanja.

Kaj pričakujemo v prihodnosti?

- naraščanje potreb po prostovoljstvu,
- naraščanje zanimanja za vključevanje v prostovoljske aktivnosti,
- prostovoljstvo za pridobivanje izkušenj,
- aktivno vključevanje v prostovoljstvo ob upokojevanju,
- prostovoljstvo kot uveljavljen način udeještvovanja posameznika v določenem življenjskem obdobju.

Načrti za razvoj prostovoljstva

- naraščanje veljave prostovoljstva,
- prostovoljci – partnerji države in lokalnih oblasti,
- uveljaviti prostovoljsko delo kot ekonomsko kategorijo.

Predstavitev Zveze društvenih organizacij Slovenije

Anita Albreht

Članice Zveze so:

Zveza za tehnično kulturo Slovenije, Gasilska zveza Slovenije, Planiška zveza Slovenije, Avto moto zveza Slovenije, Zveza društev upokojencev Slovenije, Slovenska inženirska organizacija, Zveza združenj šoferjev in avtomehaničarjev Slovenije, Ribiška zveza Slovenije, Turistična zveza Slovenije, Zveza prijateljev mladine Slovenije, Zveza kulturnih društev Slovenije in Olimpijski komite Slovenije - Združenje športnih zvez.

Ključni podatki

V Sloveniji je več kot 20.000 nevladnih organizacij, med katerimi je velika večina društev in le dobra 2 % drugih organizacijskih oblik, in sicer približno 250 zasebnih zavodov, 125 ustanov in nekaj zadrug.

Namen delovanja ZDOS:

- povezovanje društvenih organizacij za zagotavljanje ugodnega položaja društev in zvez društev,
- predstavljanje skupnih interesov članic pred vladnimi in drugimi organizacijami,
- povezovanje z mednarodnimi organizacijami.

Cilji delovanja ZDOS

- zavzemanje za priznavanje pomena dejavnosti društev in društvenih organizacij,
- zastopanje dela interesov društev in društvenih organizacij do države,
- zavzemanje za ustrezno financiranje društev in društvenih organizacij,

- zavzemanje za enovita načela za utrjevanje položaja društev in društvenih organizacij,
- svetovanje društvom in društvenim organizacijam,
- informiranje in pomoč društvom in društvenim organizacijam pri pridobivanju sredstev,
- medsebojno informiranje društev,
- spodbujanje sodelovanja društvenih organizacij, izmenjava izkušenj, skupni programi in projekti,
- povezovanje z mednarodnimi organizacijami.

Področja delovanja ZDOS med obema kongresoma

A/ utrjevanje civilnega dialoga:

- vzpostavljanje mehanizmov, teles in struktur, potrebnih za izvajanje trajnega civilnega dialoga,
- opredelitev načel trajnega civilnega dialoga med vlado in nevladnimi organizacijami,
- prizadevanja za medsebojno razumevanje vloge in odnosov med državnimi organi in nevladnimi organizacijami,
- zagotavljanje pogojev in ukrepov za promocijo partnerstva in trajnega civilnega dialoga pri ciljnih in splošnih javnostih.

B/ utrjevanje sistemsko-pravnega okolja za delovanje:

- prizadevanja za opredelitev položaja in javno koristnega delovanja NVO,
- vzpodbujanje k humanizaciji statusne in področne zakonodaje,
- izvajanje načela vključevanja javno koristnega delovanja nevladnih organizacij v vsebine predpisov ter vključevanje nevladnih organizacij v izvajanje javnih služb (javna pooblastila),
- utrjevanje prostovoljnega dela.

C/ skrb za zagotavljanje virov financiranja za delovanje društev:

- iz javnih sredstev na ravni povprečja EU in vzpostavitev ustreznih mehanizmov za doseg le-tega,
- skrb za uravnoteženje javnih sredstev za delovanje, izvajanje programov in razvoj društvenih organizacij,
- zagotovitev uravnoteženosti razporeditve javnih sredstev na vseh področjih in območjih delovanja društvenih organizacij,

- zagotovitev uravnoteženosti različnih mehanizmov financiranja iz javnih sredstev.

Nov Zakon o društvih, ki je v postopku sprejemanja, naj bi po predlogu Zveze:

- posodobil in poenostavil postopke registracije in delovanja društev,
- zagotovil njihovo večjo avtonomijo,
- uredil način poslovanja in nadzora nad nepridobitnostjo delovanja društev,
- natančneje opredelil delovanje društev, ki delujejo v javnem interesu.

Nevarnosti novega zakona, kot jih vidi zveza s svojimi članicami:

- bolj jasna bi morala biti ureditev vprašanj, povezanih z delovanjem društev v javno korist,
- bolj jasna bi morala biti opredelitev nepridobitne in pridobitne dejavnosti, ki je lahko poglavitni vir prihodkov za delovanje društev,
- vsa društva, katerih promet je višji od 100 milijonov, bi morala po novem obvezno opraviti revizijo, kar predstavlja velik strošek,
- predsednik društva (da bi se izognili zlorabam) po novem odgovarja za poslovanje društva z vsem svojim osebnim premoženjem.

Društvo je oseba zasebnega prava in je prostovoljno, samostojno, neprofitno združenje fizičnih oseb, ki se združujejo zaradi skupno določenih interesov. Nov Zakon o društvih kljub taki opredelitvi prostovoljskega dela ne definira kot vrednote, ki ima posebno etično vrednost in nezanemarljive ekonomske učinke.

Načrtno uvajanje prostovoljskega dela je prej značilnost razvitih držav, ki se kljub ekonomski moči zavedajo, da delo prostovoljcev posredno ali neposredno prinaša državam poleg različnih vrednot tudi pomembne ekonomske učinke. Države z relativno dobrim blagostanjem, ustrezno zakonodajo ter drugimi oblikami stimulacije in motivacije, predvsem pa z družbenim priznavanjem, še dodatno pospešujejo prostovoljsko delo.

3. PRISPEVKI IZ OKROGLIH MIZ

Vloga prostovoljcev v nevladnem sektorju v Sloveniji

Doc. dr. Andreja Črnak-Meglič

Slovenski nevladni sektor je v zadnjih desetih letih sicer intenzivno rasel, ni pa se razvijal. Medtem, ko je intenzivno naraslo število vseh tipov organizacij (društev, ustanov, zasebnih zavodov in cerkvenih organizacij), vsi ostali parametri, s katerimi merimo razvitost sektorja ostajajo praktično nespremenjeni.

Število registriranih NVO v Sloveniji se približuje 22.000. Pretežni del teh organizacij (93,2 %) predstavljajo društva.

Enega najpomembnejših kazalcev razvitosti nevladnega sektorja predstavlja podatek o delovni sili, ki deluje v nevladnih organizacijah. Ta kazalec vključuje tako zaposlene oz. delavce, ki so za svoje delo prejeli plačilo, kot prostovoljce.

Podatki, ki smo jih na Fakulteti za družbene vede pridobili na podlagi raziskave o nevladnem sektorju¹, kažejo, da je delež zaposlenih v nevladnih organizacijah (NVO) v letu 2004 - upošteva delo redno zaposlenih delavcev kot tudi delavcev, ki so delali v NVO preko drugih oblik plačanega dela (honorarno delo, javna dela), znašal 0,74 % delovno aktivnega prebivalstva. Če primerjamo delež zaposlenih v nevladnih organizacijah v Sloveniji z deležem le-teh v drugih državah, podatki potrjujejo, da se Slovenija uvršča med države z najnižjim deležem zaposlenih v tem sektorju. V poprečju je delež zaposlenih v NVS v 35 državah znašal 2,8 % delovno aktivnega

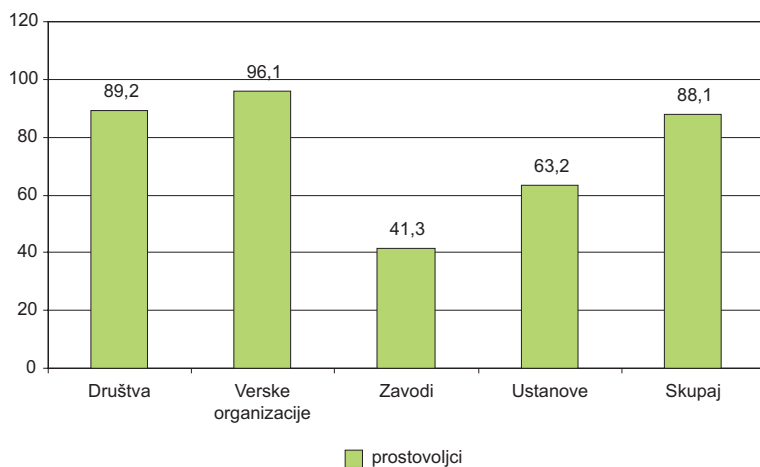
---

1 Z. Kolarič, A. Črnak-Meglič, L. Rihter, R. Boškič, T. Rakar: Velikost, obseg in vloga zasebnega neprofitnega sektorja v Sloveniji, raziskovalni projekt v okviru CRP - celovita analiza pravnega in ekonomskega okvirja za delo nevladnih organizacij, FDV, 2006

prebivalstva,² v razvitih državah 4,7 %. Razlike med državami so zelo velike in se gibljejo od 0,3 % v Mehiki do 9,2 % na Nizozemskem, kjer je bil delež zaposlenih v nevladnem sektorju največji.

Delo prostovoljcev pomembno dopolnjuje delo redno zaposlenih delavcev. Podatki raziskave izvedene na reprezentativnem vzorcu NVO v Sloveniji nam potrjujejo, da pretežni del nevladnih organizacij (80,6 %) ni imel zaposlenih, zato je njihovo delovanje slonelo izključno na delu prostovoljcev. V svoje delo prostovoljce vključuje kar 88 % nevladnih organizacij. Ta delež je največji med cerkvenimi organizacijami (96,1 %) in v društvih (89,2 %).

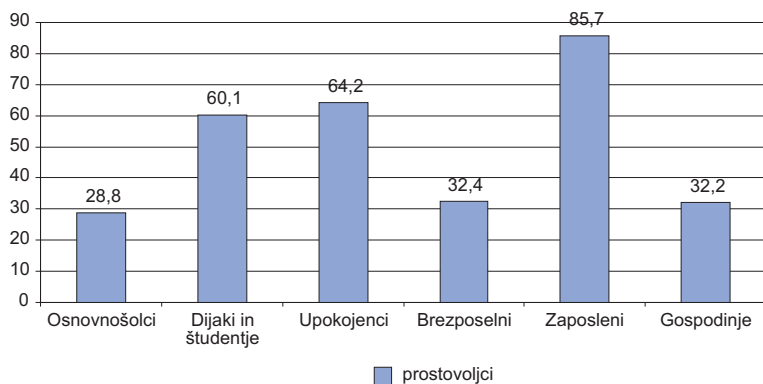
Graf 1: Delež nevladnih organizacij, ki v svoje delo vključujejo prostovoljce

Najpomembnejšo skupino prostovoljcev v nevladnih organizacijah predstavljajo zaposleni. Zelo pomembni skupini prostovoljcev sta tudi skupina dijakov in študentov (60,1 %) ter upokojencev (64,2 %).

2 L. M. Salamon, S. W. Sokolovski, R. List, The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, An Overview, The Johns Hopkins University, Institute for Policy Studies, Baltimore, 2003

Graf 2.: Delež prostovoljcev po skupinah

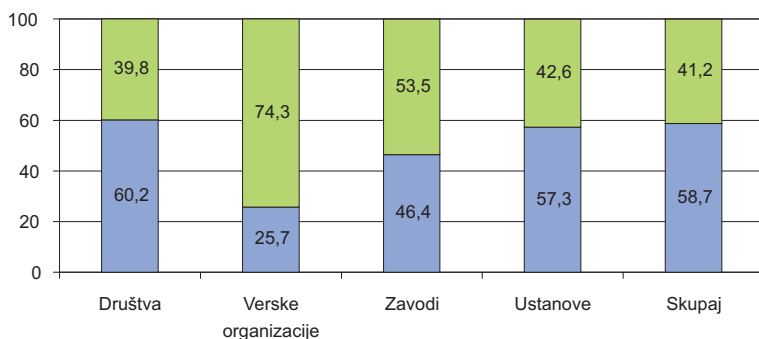
Med posameznimi tipi nevladnih organizacij se kažejo razlike v tem, kako pomembna je posamezna skupina prostovoljcev. V društvih (85,7 %) in ustanovah (67,4 %) najpomembnejšo skupino prostovoljcev predstavljajo zaposleni, v verskih organizacijah upokojenci (91 %), v zavodih pa dijaki in študenti (83,3 %).

Večji del (58,7 %) prostovoljcev predstavljajo moški. Delež moških prostovoljcev je največji pri društvih (60,2 %) in v ustanovah (57,3 %). Večji delež žensk med prostovoljci imajo le verske organizacije (74,3 %). V zavodih pa sta oba spola zastopana približno enakomerno.

Prevladujoč delež moških med prostovoljci je mogoče pojasniti s strukturo nevladnega sektorja. Med društvi kar 36,1 % društev predstavljajo društva, ki delujejo na področju športa in rekreacije, 6,8 % živali in rastlin 7,9 % na področju požarnega varstva, torej na področjih na katerih se v bistveno večji meri udeležujejo moški kot žensk.

Na drugi strani verske organizacije v večji meri delujejo na tistih področjih, v katere se v vključujejo predvsem ženske (zdravstveno in socialno varstvo, izobraževanje ipd.).

Graf 3.: Spolna struktura prostovoljcev po tipih organizacij

Podatki ankete kažejo, da se v dveh tretjinah nevladnih organizacij (66,4 %) število prostovoljcev v letu 2004 v primerjavi s prejšnjimi leti ni spremenilo. V tretjini (36,6 %) nevladnih organizacij se je povečalo. V primerjavi s predhodnimi leti se je število prostovoljcev zmanjšalo le v 14,1 % nevladnih organizacij.

Tabela 1: Gibanje števila prostovoljcev

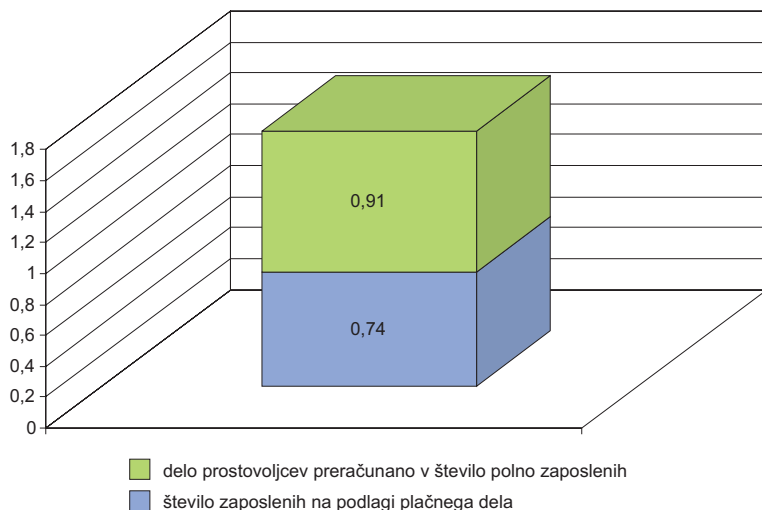
	Društva	Verske organizacije	Zavodi	Ustanove	Skupaj
Povečalo se je	30,5	30,1	31,4	14	36,6
Ostalo isto	56,1	59,6	51,4	86	66,4
Upadlo je	12,1	8,2	11,4	0	14,1
Drugo	1,3	2,1	5,7	0	2,5

Skupen obseg ur, ki ga v anketiranih nevladnih organizacijah opravijo prostovoljci znaša 64,693 ur. Če podatke, ki smo jih dobili na podlagi ankete, posplošimo na celotno število nevladnih organizacij ocena kaže, da so prostovoljci v slovenskih nevladnih organizacijah v letu 2004 opravili 1.239.756 ur, kar pomeni, da so opravili obseg dela, ki ustreza 7.125 polno zaposlenih delavcev. Glede na število delovno aktivnih prebivalcev v Sloveniji v letu 2004 to pomeni ekvivalent 0,91 % zaposlenih oz. 126 % dela, ki ga v nevladnih organizacijah opravijo delavci, ki so v bodisi zaposleni ali pa za svoje delo prejemajo plačilo. Vrednost tega dela preračunana v vrednost

ure študentskega dela (3,33 EUR/uro) pomeni, da je vrednost dela prostovoljcev v letu 2004 znašala več kot 4 milijone EUR.

Graf 4.: Zaposleni in plačani delavci ter prispevek prostovoljnih delavcev v deležu od delovno aktivnih prebivalcev Slovenije v letu 2004

Skupni delež delovne sile aktivne v nevladnem sektorju (plačani delavci in prostovoljci) predstavlja 1,64 % glede na vso delovno aktivno populacijo v Sloveniji.

Podatki mednarodne raziskave o nevladnem sektorju³ kažejo, da prostovoljci v povprečju opravijo 43 % dela, ki se izvaja v nevladnih organizacijah.⁴ Tudi podatek o prispevku prostovoljcev k delovanju nevladnega sektorja po posameznih državah potrjuje, da med njimi obstajajo velike razlike. V primerjavi s prispevkom zaposlenih v NVO je bil prispevek prostovoljcev najmanjši v Egiptu (4 %), najve-

3 L. M. Salamon, S. W. Sokolovski, R. List, The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, An Overview, The Johns Hopkins University, Institute for Policy Studies, Baltimore, 2003

4 Podatki iz mednarodne raziskave kažejo, da se v povprečju delež vse delovne sile, ki je aktivna v nevladnem sektorju, če upoštevamo tudi prispevek prostovoljcev, poveča iz 2,8 % na 4,4 % glede na vse delovno aktivno prebivalstvo.

čji pa na Švedskem (300 %). Glede na pomen prispevka prostovoljcev se Slovenija uvršča med države, kjer je prispevek prostovoljcev k delovanju nevladnih organizacij med največjimi.

Navkljub podatkom, ki potrjujejo pomen nevladnega sektorja v Sloveniji (npr. število organizacij, prostovoljcev ipd.) smo na podlagi celotne raziskave zaključili, da v Sloveniji nevladni sektor v svojem dosedanjem razvoju še ni dosegel točke, ko bi lahko njegov nadaljnji razvoj temeljil na principu subsidiarnosti. Ta princip bi pomenil prenos odgovornosti za zagotavljanje določenih dobrin in storitev iz javnih na nevladne organizacije. Tudi ob izdatnejšem javnem financiranju bodo slovenske nevladne organizacije potrebovale kar še nekaj časa, da bodo razvile vso tisto »infrastrukturo«, ki je potrebna za kontinuirano in kakovostno zadovoljevanje potreb ljudi po socialni varnosti in socialni blaginji. Nadaljnji razvoj slovenskega nevladnega sektorja bi moral tako še naprej temeljiti na principu komplementarnosti. Osrednje vprašanje za prihodnji razvoj nevladnega sektorja v Sloveniji bi moralo biti, kako povezati oz. kombinirati potenciale, ki jih nosijo v sebi javni, komercialni in nevladni sektor.

Prostovoljsko delo – človeški resurs in socialni kapital

Prim. dr. Anica Mikuš Kos,
predsednica Slovenske filantropije

Prostovoljstvo danes

Prostovoljsko delo prinaša pomembne koristi posamezniku in skupnosti, je socialno tkivo, iz katerega raste občutek vzajemnega zaupanja in povezanosti znotraj manjših in večjih skupin. Prostovoljsko delo je ogromen rezervoar človeških energij, znanj in veščin za pomoč posamezniku, za neposredno pomoč skupinam v stiski, pa tudi za pomoč vladam, da na sistemski ravni rešujejo socialne, okoljske in druge probleme. Vendar prostovoljstvo celo v mnogih razvitih državah ni ustrezno prepoznano kot strateški vir, ki lahko pozitivno vpliva na nacionalna in mednarodna razvojna gibanja. Eden od problemov so gotovo tudi težave v merjenju in kvantitativnem ocenjevanju prispevka prostovoljstva k socialnemu razvoju.

Duh prostovoljstva ali, kot smo nekoč rekli, medčloveške in solidarne pomoči, je lasten človeškemu rodu in mu omogoča preživetje ter razvoj. Solidarnost je način samozaščite skupine in tudi posameznika po načelu »kar jaz storim za tebe danes, boš ti storil za mene jutri«. Torej predstavlja vzajemno pomoč, zagotavljanje varnosti svoje skupine in zagotavljanje osebne varnosti.

Besednjak, ki ga uporabljamo za pomoč drugim, se spreminja. Govorili smo o dobroti, karitativnosti, altruizmu, solidarnosti, danes govorimo o državljanski participaciji in prevzemanju odgovornosti za sočloveka in za lastno skupnost. Prostovoljsko delo je po današnjem pojmovanju predvsem aktiviranje človeških virov v skupnosti in oblika socialnega kapitala.

Morda se na prvi pogled zdi odvečno opredeliti prostovoljsko delo, vendar moje izkušnje kažejo, da obstaja veliko različnih pojmovanj in

nejasnosti. V pričujočem sestavku in tudi nasploh v gibanju prostovoljstva v Sloveniji uporabljamo opredelitev, ki je v skladu z definicijo Mednarodnega združenja in Evropskega združenja za prostovoljstvo. Prostovoljsko delo je:

- dejavnost v korist drugega (pri čemer drugi ni ožji družinski član) ali v korist skupnosti,
- dejavnost, za katero se odločamo iz notranjega nagiba brez zunanje pritiska ali prisile,
- dejavnost, za katero ne prejemamo finančne ali kake druge materialne nagrade.

Seveda definicije niso črno-bele. Npr. prevladujoče moralne norme v skupnosti so lahko zunanji pritisk, ki prispeva, da se vključimo v prostovoljsko delo. V ZDA je večkrat možno slišati, da tisti, ki da nekaj nase in želi biti spoštovan v svojem okolju, vsak teden opravi nekaj ur prostovoljskega dela. Kakor koli, navedeno opredelitev lahko koristno uporabimo za prakso, finese pa sodijo predvsem v načelne in teoretske razprave.

Operativno prostovoljsko delo vključuje neskončen niz dejavnosti (storitve, torej fizične, intelektualne, socialne in emocionalne oblike pomoči), s katerimi se povečuje dobrobit posameznika in skupnosti. Neposredna pomoč človeku v stiski se v sodobnem prostovoljstvu prepleta s socialnim aktivizmom – zaščita človekovih pravic, lobiranje, opozarjanje na krivice in kršenje človekovih pravic, na neustrezno delovanje institucij in drugih družbenih struktur. Različne skupine prostovoljcev bodo imele pri svojem delovanju različne poudarke in usmeritve. Npr. verske skupine so predvsem usmerjene v konkretno pomoč posamezniku ali skupini, socialno aktivistične skupine pa si bodo predvsem prizadevale doseči pozitivne spremembe prek zagovornišva, lobiranja in politične akcije. Med enimi in drugimi skupinami so pogosto prisotne napetosti in neke vrste odvečno ter škodljivo pomanjkanje spoštovanja. Če sem zares v hudi stiski, bolna, brez pomoči sočloveka, nesrečna, brez osebe, s katero se lahko pogovorim, potrebujem osebno pomoč in me manj zanimajo ali sploh ne zanimajo socialno-politična prizadevanja naprednih prostovoljskih skupin. V drugih okoliščinah in na drugih ravneh pa so le-te glavni nosilci vplivnosti civilne družbe pri izboljšanju okoliščin za prikrāj-

šane. Mnoge prostovoljske skupine združujejo osebno pomoč s širšimi prizadevanji in brez večjih težav presegaajo tako karitativnost kot socialni aktivizem oz. plodno povezujejo oboje.

Prostovoljsko delo kot oblika vzgoje mladih za odgovorno državljsko vlogo

Združevanje konkretnih akcij pomoči posameznikom v stiski in pri-krajšanim skupinam ali druge dejavnosti, kot npr. naravovarstvene akcije s širšim socialnim aktivizmom, so zelo učinkovita oblika civilne vzgoje mladih (pa tudi nemladih). Gre za proces socialnega učenja, povezanega z akcijo po načelu »učenje skozi delovanje«. Po analogiji z akcijskim raziskovanjem bi lahko uporabili izraz »akcijsko socialno učenje«. Mladi (v to skupino vključujem tudi otroke), ki delujejo kot prostovoljci v takem projektu, uporabljajo svoja opažanja in izkušnje za osveščanje o socialnih dogajanjih v svojih okoljih, za analizo dinamike socialnih procesov, prepoznavanje možnosti, kje in kako lahko kot državljani – posamezniki prispevajo k pozitivnim spremembam. Nadvse pomembno zanje je tudi učenje strategij socialne akcije – bodisi, da se ta dogaja v diadi pomoči potrebna oseba – pomočnik, ali v okviru širših socialnih akcij, kot so ozaveščanje, lobiranje, demonstriranje itd.

Vključevanje prostovoljskega dela mladih v proces vzgoje za participatorno in odgovorno državljsko vzgojo je danes v ospredju usmeritev in ciljev Evropske unije. To se odraža tudi v temah razpisov Evropske komisije, ki so usmerjeni v razvijanje civilne družbe in demokracije, zlasti razpisov za programe novih članic ali članic, čakajočih pred pragom EU.

Prostovoljstvo kot dejavnik socialnega razvoja

Prostovoljstvo prinaša koristi družbi kot celoti, posameznim skupinam, posameznikom, ki so potrebni pomoči in prostovoljcem. V evropskih dokumentih se poudarjajo prispevki prostovoljstva k socialni integraciji, zmanjševanju posledic revščine in povečevanju zaposlovanja. Prostovoljstvo je tudi pomemben ekonomski prispevek

družbi. Danes obstajajo že številni načini izračunavanja finančne vrednosti prostovoljskega dela.

Prostovoljstvo omogoča državljanom, da se angažirajo za dobrobit ljudi v svoji skupnosti in za dobrobit svoje skupnosti kot celote. Za mnoge je angažma v okviru organiziranosti civilne družbe in zunaj političnih strank dragocena možnost participiranja v socialnih dogajanjih. Poudarjajo, da prostovoljstvo prispeva k socialni in politični stabilnosti.

Prostovoljstvo pomaga k integraciji in krepitvi vplivnosti ljudi iz skupin z majhno socialno močjo, iz marginalnih ali ogroženih skupin. Omogoča npr. starim »aktivno« staranje, mladim pa, da še pred polnoletnostjo delujejo kot aktivni državljani za dobrobit skupnosti.

Vloga nevladnega sektorja in še posebej prostovoljstva v zaposlovanju je danes dobro znana. Organizirano prostovoljsko delo je vabilnica za mnoga dodatna, zlasti izkustvena strokovna znanja, ki jih bo človek uporabljal pri svojem poklicnem delu, za učenje socialnih veščin, širjenje kroga informiranosti in pridobivanje izkušenj. Dejstvo, da je nekdo opravljal prostovoljsko delo, je dobra legitimacija pri iskanju zaposlitve, saj priča tako o moralnih kvalitetah iskalca, kot o pridobljenih praktičnih izkušnjah in znanjih na področju dela z ljudmi ali na kakem drugem področju. Poleg tega nevladne organizacije, katerih delovanje sloni pretežno na prostovoljskem delu, ustvarjajo nova delovna mesta.

Prostovoljsko delo ima mnogotere preventivne učinke. Za stare je to preprečevanje izključenosti iz stikov z ljudmi in iz mnogih dejavnosti, ohranjanje življenjskega bogastva in zagotavljanje vpetosti v dogajanja svojega okolja. Za mlade ima prostovoljsko delo značaj priložnosti za neposredno srečanje s humanističnimi vrednotami, ki na drugi skledi tehtnice delujejo kot protiutež prvi skledi, obteženi z vrednotami liberalnega kapitalizma, kot so pridobitništvo, brezobzirna tekmovalnost in druge. Prostovoljstvo usmerja mlade ljudi k človeku in človečnosti. Še posebej pomembna je zaščitna vloga prostovoljcev za osebe, ki so v neugodnih življenjskih okoliščinah ali ogroženi. Npr. za begunca je nadvse pomembno, da ni le nemočna žrtev oboroženih konfliktov, ki čaka na pomoč drugih, temveč, da

sam deluje v korist drugih in zato prejema socialno priznanje. Ali npr. za tiste, ki živijo v revščini, je prav tako pomembno, da se doživijo kot osebe, ki koristijo drugim. S tem se spremeni njihova samopodoba. Boljša samopodoba omogoča boljše obvladovanje življenjskih težav in preprek. Prostovoljsko delo je priložnost za pozitivno uveljavljanje mnogih, ki niso uspešni na delovnem področju, npr. težko zaposlivi ali šolsko neuspešni učenci. Socialna inteligentnost in pozitivne človeške lastnosti omogočajo, da postanejo uspešni in pomembni na socialnem področju.

Omenjene karakteristike in vplive prostovoljskega dela bi lahko označili s pojmom »socialnega kapitala«. Danes veliko pišemo o socialnem kapitalu kot o dragoceni dobrini, ki udejanja mobilizacijo človeških energij, delovanja in dela v družbenem tkivu in tkivu manjših skupnosti. Socialni kapital je soodvisen od institucionalnih političnih, ekonomskih, kulturnih in drugih struktur in procesov, vendar ima lastno bit in dinamiko, ki slonita na odnosih med posamezniki, skupinami in skupnostmi, ki porajajo vzajemno pomoč, zaupanje in medsebojne obveznosti, ki zagotavljajo zaščito posamezniku v stiski in kolektivna prizadevanja za dobrobit skupine ali skupnosti. Dragoš (1999) piše: »Socialni kapital lahko opredelimo preprosto kot sklop neformalnih vrednot oz. norm, ki so skupne členom skupine in omogočajo sodelovanje med njimi.« Je sinergija individualnih in skupinskih energij, izvirajočih iz socialnega tkiva, podprtih (ali oslavljenih) s formalnimi in institucionalnimi silami.

Organizirano prostovoljsko delo in spontano prostovoljsko delo

Ko govorimo o prostovoljskem delu, imamo pravzaprav v mislih organizirano prostovoljsko delo. Vendar poleg tega obstaja še enormna količina spontanega prostovoljnega dela, ki ga ljudje opravijo v medosebnih stikih zunaj kakršne koli organizacije ali drugih formalnih struktur. To prostovoljno delo podcenjujemo, ga ne spodbujamo, ne prepoznavamo njegove vrednosti v smislu socialnega kapitala. Ko govorimo o prostovoljskem delu kot o človeškem resursu, ki je tako zelo pomemben za individualno in družbeno dobrobit, ne bi smeli omalovaževati spontanega prostovoljnega dela. Beseda »spontano«

nas ne sme zavesti, ker ima tudi ta spontanost neko socialno strukturo, je vpeta v neko socialno mrežo. Neformalni sektor prostovoljstva je mnogo bolj pomemben kot sektor formalno organiziranega prostovoljstva. Spominjam se časov, ko so prišli begunci iz Bosne in Hercegovine v Slovenijo. Aktiviralo se je kar veliko število slovenskih prostovoljcev, zlasti mladih, ki so pomagali otrokom. Vendar je bilo to število merljivo kvečjemu v stotinah. Za pomoč beguncem je veljal izrek, »da ima vsak Slovenec svojega Bosanca, kateremu po tihem pomaga«. Morda ni bilo dobesedno tako, ampak res je bilo, da so mnogi Slovenci individualno pomagali beguncem. Omalovaževanje neformalne mreže prostovoljske pomoči ni prav koristno. Arogantnost nekaterih nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo s prostovoljstvom, lahko celo deluje nestimulativno na sektor spontanega prostovoljstva.

Še bolj vprašljivo je poudarjanje nekaterih oblik prostovoljstva, ki zajamejo le majhno število prostovoljcev in imajo razmeroma majhne pozitivne učinke na skupnosti, kakorkoli že opredelimo skupnost. Dober primer za to so evropski prostovoljci, ki prihajajo v druge države. Ob vsem spoštovanju njihove dobre volje in njihovega početja, ima deset evropskih prostovoljcev ali deset prostovoljcev, ki delujejo v okviru Združenih narodov, in pridejo v Slovenijo ali denimo na Kosovo za šest mesecev ali eno leto, mnogo manjšo vplivnost na razvoj lokalne solidarnosti, kot razvijanje prostovoljskega dela domačega prebivalstva. Vendar odločevalci in veliki financerji očitno dajejo prednost projektom, kot so »evropski prostovoljci«. Celo zakonodaja je pogosto naravnana predvsem na njih in v zakonih o prostovoljnem delu ne najdemo členov, v katerih bi se lahko prepoznali npr. številni mladi prostovoljci, ki delujejo v okviru šol, taborniške organizacije in drugi.

Zaključek

V sedanjem času je očitna potreba po širšem pogledu na solidarnostno in prostovoljsko dejavnost v okviru paradigme socialnega kapitala in prizadevanj za aktiviranje človeških virov. Kazalo bi tudi v večji meri osvetliti odnos med neformalnim prostovoljstvom in formalnimi oblikami organiziranega prostovoljstva. Vse premalo je

analiziran odnos med prostovoljskimi organizacijami, prostovoljstvom, ki ga organizirajo in vodijo institucije (javni zavodi, kot so šole, bolnišnice, centri za socialno delo itd.), med prostovoljskimi organizacijami in organizacijami, ki ne štejejo v klasične prostovoljske organizacije, a temeljijo na prostovoljskem delu (sindikati, strokovna združenja itd.) itd.

V Sloveniji je še vedno potrebno osveščanje javnosti o značaju in individualni ter družbeni koristnosti prostovoljstva. Pri tem je treba poudariti, da je prostovoljstvo dinamičen proces z intenzivnimi obdobji in obdobji stagnacije ali depresije. Zdi se, da je trenutno v Sloveniji zamah prostovoljstva nekoliko upadel in bi bile intenzivnejše in obsežnejše promocijske dejavnosti zelo dobrodošle.

Še posebej dobrodošlo bi bilo vzpodbujanje razvoja prostovoljstva mladih, katerega polet se, kot kaže, tudi zmanjšuje. Slovenija se je v evropskem in tudi v svetovnem merilu odlikovala s prostovoljstvom, vgrajenim v šolski sistem. Več mladih prostovoljcev je delovalo v okviru šol kot v okviru nevladnih organizacij. Danes ima šolsko prostovoljstvo manj podpore na ministrski ravni, mentorji prostovoljcev pa tudi manj priznanja in socialnih nagrad.

Nekatere že stokrat izrečene potrebe za uspešnejši razvoj prostovoljstva še vedno obstajajo, zlasti večja podpora prostovoljstva s strani države, boljše sodelovanje med nevladnim sektorjem in državnim sektorjem nasploh, davčna zakonodaja, ki bi vzpodbujala podporo gospodarstva prostovoljstvu, potreba po aktiviranju tržnega sektorja za podporo prostovoljstvu. Ko bi organizirano prostovoljstvo uživalo več pomoči in vzpodbud s strani države in gospodarstva ter ne bi bilo v stalnem strahu za svoje preživetje, bi se prostovoljske organizacije v večji meri lahko posvetile svojim uporabnikom in bi trošile manj energije in prizadevanj za svoj obstoj in razvoj.

Slovenija je postala država, ki nudi razvojno pomoč drugim državam. Finančna sredstva Slovenije so glede na njeno majhnost zelo omejena. Postavlja se vprašanje, katere denarju dodane vrednosti Slovenija lahko ponudi državam v razvoju. Bogate izkušnje na področju modernega prostovoljstva, zlasti prostovoljstva mladih, so lahko dragocen prispevek Slovenije k socialnemu razvoju držav, v katerih so

potrebe po človeških resursih največje zaradi hude revščine, posledic oboroženih konfliktov, naravnih katastrof in drugih dogajanj, ki hudo prizadevajo kakovost življenja ljudi. Doslej ima Slovenija že nekaj zelo dobrih izkušenj s širjenjem modelov prostovoljstva na področja nekdanje Jugoslavije in Sovjetske zveze. Prostovoljstvo kot socialni kapital Slovenije je dobro izvozno blago, seveda pod pogojem, da se izkušnje z državami »uvoznicami« izmenjujejo na ravni vzajemnega učenja in spoštovanja, in se v teh državah razvijajo modeli, ki gradijo predvsem na njim lastnih tradicijah, socialnih odnosih, procesih, potrebah in vrednotah.

Literatura:

S. Dragoš (1999), Zgolj družba in država – je mera res prava? Časopis za kritiko znanosti, XXVII, 195/196: 255-264.

Prostovoljstvo je iskanje človeške osebe v sebi in sočloveku

prof. dr. Jože Ramovš,

Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje, Ljubljana

Tokratni kongres prostovoljstva, ki je posvečen vrednotam in vrednosti prostovoljstva, nam nudi priložnost za globlji razmislek in širši razgled. K takemu razmisleku in razgledu nas silijo tudi svetovne razmere v zadnjem času: izredno hude naravne nesreče, vojni spopadi, terorizem, nasilje, omamljanje mladih ..., ki jih v veliki meri skušajo reševati prostovoljstvo, solidarnost in človekoljubne pobude. Zaradi tem kongresa in družbenih razmer se sprašujem po zdravih koreninah prostovoljstva in po ugodni zemlji za njegovo rast.

Na misel mi pridejo diktature 20. stoletja: nacizem, fašizem, komunizem ... z milijoni nasilno pobitih, zlorabljenih, duševno in socialno zatiranih ljudi. Na njihovih zastrupljenih in protičloveških družbenih tleh pa je bujno raslo tudi prostovoljstvo. Nemške ženske so npr. z ognjem prostovoljske zavzetosti v najhujših letih druge svetovne vojne dale od sebe vse živo in dragoceno, kar so premogle: od sinov in mož do dragocenosti za pomoč Hitlerjevi vojni na ruski fronti. Isto se je dogajalo z navdušenim prostovoljskim žrtvovanjem v najhujših časih komunističnih vladavin na daljnem Vzhodu in razviti srednji Evropi. Ali se torej v obdobju »vladavine volka« človeška solidarnost zmede in spridi, da vpeta v protičloveški stroj slepo pripenja »cvetje na okove« človečnosti?

Misel mi gre naprej v sodobno demokracijo tržno liberalne Amerike, kjer so človekoljubne organizacije najbolj razvite, razvoj družbe pa teče po diktatu individualnega dobička na trgu, ki je slep in brezbrizen za revščino v sosednji četrti in v širnem svetu, slep in brezbrizen za onesnaženo in izropano okolje – stranske proizvode pri njegovi proizvodnji blaginje. V teh razmerah se dogaja veliko pristne

solidarnosti, humanitarnosti in prostovoljstva, ki mu nihče ne more zbijati človeške cene in namere ostati pošten, vendar pa človekova misel vrta kot črv v vprašanjem: ali je torej solidarnost v demokratičnih razmerah sistemsko uveljavljenega gospodarskega, političnega, znanstvenega in splošnega potrošniškega narcizma še smiselna kaplja vode v požar, medtem ko se ta napaja iz naftovoda? Ob vojnih spopadih, terorizmu, političnih manipulacijah, prebujanju sovraštva med civilizacijami ... pa za nameček že grize strah, da se svet iz obdobja demokratične vladavine »lisice« neopazno obrača v obdobje »volka« – kot vedo povedati sociološke teorije o družbenih procesih menjavanja demokratičnih in diktatorskih obdobj. Če se to danes res dogaja, se verjetno ne krepi tisti volk diktature, ki je ubijal človeka in medčloveško sožitje z idejo o nadčloveku ali o diktaturi proletariata, ampak tisti, ki ubija z omamo marketinškega dopinga in potrošniške otopelosti, zlasti pri mlajšem rodu pa kliče na pomoč sestrške omame z alkoholom, igrami, hrano in nasiljem.

Zavest se iz potovanja po zgodovini in širnem svetu misli vrne, toda njena analitična ostrina vztrajno kaže nevarnosti. Tudi v naših mirnih in dokaj lepih razmerah se pri humanitarnem in prostovoljskem delu zlahka najdejo bolešni vzgibi patogenega žrtvovanja, ki pohablja sebe, patološkega, ki pohablja sebe in druge (Lukasova), prizadevanje za pristno pomoč lahko onesnaži nezavedno prizadevanje za lastno premoč (Gugenbühl), pristni človeški odnos pri humanitarni pomoči zamenja socialni birokratizem, celo korupcija v vrhu organizacij ... in še bi lahko nadaljevali z naštevanjem nezdravih oblik prostovoljskega in poklicnega dela z ljudmi in za ljudi.

Končno se misel ustavi, prosvetljena in utrujena, na domačih tleh socialnega realizma. Na svetu tudi v najbolj ugodnih razmerah ničemur in nikomur ni zajamčena nepokvarljivost in nepokvarjenost: vse in vsakdo se moti in kvari, »reka resnice teče po prekopih zmot«. Kdor išče idealni svet ljudi, družbenih razmer ali stvari, jih ne bo našel – tudi sebe idealnega ne. Edini svet, ki obstaja za nas, za naše človeško življenje in sožitje, je ta, ki v njem živimo danes in ga s svojim delom oblikujemo za jutri. Drugega sveta za nas ni. Stari Grki so telovadce spodbujali »*Hic Rhodus, hic salta!*« – tukaj in sedaj je tekma, tukaj in sedaj skoči. Za nas in našo misel o zdravem prostovoljstvu

to pomeni: iščimo kar najbolj pristno in kvalitetno prostovoljstvo v družbenih razmerah, kakršne so. Iščimo pa tudi skupni imenovalec vsega pristno humanega in človekoljubnega v različnih družbenih razmerah.

Pri tem iskanju je temeljna in najvišja misel: človek. Prostovoljstvo je iskanje človeka kot osebe.

Prostovoljstvo je iskanje človeka v samem sebi. Ne človeka kot idealnega posameznika brez systemske in odgovorne povezave s celotno skupnostjo, kot to počne liberalizem v demokraciji, ampak sebe kot človeka v socialnih mrežah konkretnih življenjskih razmer. Ker se človek razvija in učlovečuje samo po socialni poti v ogledalu drugih ljudi, vodi pot iskanja človeka v samem sebi v zavestno iskanje in razvijanje svojih sposobnosti za vživljanje v druge ljudi.

Prostovoljstvo je iskanje človeške osebe v drugem človeku kot živem posamezniku v konkretnih življenjskih razmerah in ne v človeku kot splošnem pojmu, kot to rada počne filozofija, v teorijah o človeku ali v človeku kot družbeni vlogi, kot to radi počneta sociologija ali psihologija, v človeku kot potrošniku ali proizvajalcu, kot gleda na človeka trg. V fanatizmu politične diktature ali marketinškega dopinga razosebljeni ljudje ne morejo biti pristni in pošteni prostovoljci, iskalki človeškega v sebi in v drugih, pomočniki drugim in sebi, ampak omamljeni »prostovoljski« uničevalci človeškega v sebi in drugih ali bolestni pomagači tistim, ki to organizirajo.

Končno spoznanje na tej miselni poti se torej glasi, da je pristno, zdravo in pošteno prostovoljstvo iskanje človeške osebe v sožitju z drugo človeško osebo. Edina zdrava korenina prostovoljstva je etika človeške osebe v dialogu (Buber) z drugimi ljudmi in svetom. Ta etika se hrani iz poglobljenega doživljanja sebe in drugega kot človeka, iz pristnega pogleda v drugega iz obličja v obličje – golega in nezavaranega, ki nemo govori: »*Spoštuj in varuj me!*« (Levinas). Ta etika človeške osebe edina zmore uravnavati ravnotežje prizadevanja za »biti« človeški človek med ljudmi in »*imeti*« vse potrebno za dostojno preživljanje (Fromm).

Pristnega doživljanja drugih in lepega sožitja z njimi se je veliko lažje učiti na nevtralnem polju pri prostovoljstvu z manj znanimi ljudmi,

kakor na ustaljenih tirnicah z najbližjimi v družini, službi ali osebni družbi. Svojo človeško rast in učenje sožitja v prostovoljstvu oblikujemo ob zlatem pravilu, ki se glasi:

V vsakem obdobju življenja mora človek poskrbeti, da je intenzivno osebno povezan vsaj z enim pozitivno usmerjenim človekom iz vsake generacije: z enim mladim, enim srednjih let in enim starim.

Biti osebno povezan pomeni, da z njim vsaj eno uro tedensko komunicira na ravni osebnega človeškega doživljanja in izkušnje; torej ne samo na ravni splošnih, intelektualnih, delovnih ali drugih brezosebnih vsebin.

Pozitivna usmerjenost v odnosu pa pomeni, da je pri komunikaciji pet prijetnih, spodbudnih ali pozitivnih vsebin na eno negativno.

Če je človek v svojem vsakdanjem sožitju v družini, službi in osebni družbi brez osebnega stika z otroki, bo uro na teden prostovoljec z otroki ali mladino. Če je v svojih temeljnih skupinah brez osebnega stika s starimi ljudmi, naj bo prostovoljec z njimi. Če pa nima osebnih stikov s srednjo generacijo, naj poišče prostovoljsko delo tam, kjer bo sodoživljal življenjski utrip ljudi v srednjih letih in se učil lepega sožitja z njimi. V sodobni družbi je utirjena navada, da človek vsaj eno uro na teden zavestno posveti prostovoljskemu delu, tako živa socialna potreba za kakovostno osebnostno rast in medčloveško sožitje, kakor je navada rednega gibanja za telesno zdravje.

Povzemimo naš razmislek o etiki prostovoljstva.

Pristno, zdravo in pošteno prostovoljstvo je pot lastnega učlovečevanja in počlovečevanja, ki poteka prek učenja sožitja in medčloveškega dialoga; tako prostovoljstvo je gradnja mostov med ljudmi, ustvarjanje otokov v močvirju brezosebnega kolektivismu in individualizmu, je oblikovanje malih skupin z osebnim človeškim odnosom, je organiziranje nežne služeece strukture pri skupni skrbi za preživetje, ki omogoča vsakemu od udeleženih dejavno osebno človekovanje, kolikor ga kdo zmore, vsem skupaj pa ustvarjanje zdrave človeške skupnosti v dejavnem občestvovanju.

Prostovoljsko socialno delo srednješolcev

Mag. Gordana Rostohar,
Zavod za šolstvo RS, Gimnazija Brežice

Predstavili bomo rezultate analize izvajanja prostovoljnega socialnega dela dijakov na slovenskih srednjih šolah in v dijaških domovih v šolskem letu 2004/2005. Namen analize je bil ugotoviti razširjenost in organiziranost prostovoljnega socialnega dela med dijaki. Zanimalo nas je, kakšni so cilji mentorjev, s katerimi se srečujejo in njihovo osebno zadovoljstvo z izvajanjem tovrstnega vzgojnega dela z dijaki. Ugotovili smo, da prostovoljno socialno delo zavzema pomembno mesto med izbirnimi vsebinami in interesnimi dejavnostmi na slovenskih srednjih šolah.

1. POMEN PROSTOVOLJNEGA SOCIALNEGA DELA DIJAKOV

Prostovoljno socialno delo (v nadaljevanju PSD), ki predstavlja pomemben vidik vzgojnega dela z dijaki, ima v slovenskih šolah že dolgoletno tradicijo. Predstavlja organizirano psiho-socialno akcijo, njen namen pa je nudenje pomoči posameznikom in skupinam ljudi, ki so iz različnih razlogov ogroženi z vidika socialne varnosti ali duševnega zdravja, ali pa bi to lahko postali. Gre predvsem za neposredno pomoč pri obvladovanju konkretnih življenjskih problemov, stisk in težav v vsakdanjem življenju (učna neuspešnost, socialna izključenost, osamljenost ...) – po Žorga, 1991.

Analiza Alenke Čas, ki jo je izvedla na Zavodu RS za šolstvo v šolskem letu 1996/1997, je pokazala, da je bilo v tem letu PSD organizirano najmanj na četrtini vseh srednjih šol. Tretjina med njimi je bilo gimnazij.

Spoznavanje različnih socialnih okolij pomembno vpliva na njihovo razumevanje in spoštovanje različnosti. Dijaki s svojim prostovoljnim delom razvijajo solidarnost in socialno odgovornost do soljudi, ki imajo težave in doživljajo različne stiske. Ob pridobivanju življenjsko pomembnih izkušenj mladi prostovoljci tudi sami osebno rastejo in zorijo, plemenitijo svojo komunikacijo in postajajo social-

no občutljivejši. Organiziranje PSD je na šolah zato pomembno tudi v preventivnem smislu.

PSD pa ima izredno vlogo tudi pri karierni orientaciji, saj dijakom omogoča seznanjanje s poklicnimi profili, ki nudijo pomoč ljudem.

2. NAMEN ANALIZE IZVAJANJA PROSTOVOLJNEGA SOCIALNEGA DELA DIJAKOV

Z vprašalnikom, poslanim na vse srednje šole in dijaške domove v Sloveniji konec oktobra 2004, smo želeli ugotoviti, na koliko šolah je razvito prostovoljno socialno delo dijakov, na katerih področjih vse se izvaja in s kakšnimi cilji, v koliki meri se ti uresničujejo, s kakšnimi težavami se srečujejo mentorji PSD ...

Na vprašalnik je odgovorilo 59 naslovnikov, kar predstavlja 39 % vseh.

3. REZULTATI ANALIZE

Prostovoljno socialno delo dijakov je organizirano na 41 srednjih šolah in v treh dijaških domovih, zaradi specifičnosti smo šteli posebej tudi PSD v programu mednarodne mature na Gimnaziji Bežigrad. 14 srednjih šol je odgovorilo, da v šolskem letu 2004/2005 PSD pri njih ni organizirano, od ostalih srednjih šol nismo dobili odgovorov.

Srednješolski programi, iz katerih izhajajo prostovoljci

Najbolj številno so zastopani gimnazijski programi - gimnazijci so prostovoljci v 39 šolah, med njimi na 28 šolah v programu gimnazije. Prostovoljci obiskujejo še 30 drugih srednješolskih programov, številčno so zelo razpršeni.

Mentorji prostovoljcev

Mentorjev, ki so sodelovali v analizi spremljanja izvajanja prostovoljnega socialnega dela dijakov, je bilo 60. Na 35 šolah se s PSD ukvarja po en mentor, na sedmih šolah sta po dva mentorja, na dveh so trije mentorji in na eni od šol kar pet mentorjev PSD. Njihovi poklici so, podobno kot srednješolski programi, iz katerih izhajajo prostovoljci, zelo različni - med njimi prevladujejo družboslovni.

Delež prostovoljcev med dijaki po šolah

Vseh prostovoljcev, zajetih v analizo, je bilo 1.731. Delež prostovoljcev med vsemi dijaki na posameznih šolah se giblje od 0,5 % do 30 %, v programu mednarodne mature pa so zaradi zahtev programa samega prostovoljci vsi dijaki.

Iz tabele 1 je razvidno, da je na največ šolah z organiziranim prostovoljnim socialnim delom delež prostovoljcev med 0,5 % do 5 % vseh dijakov, kar predstavlja že kar pomembno veliko skupino dijakov. Poimenovane so vse šole, kjer je delež prostovoljcev večji od 10 %. Največ prostovoljcev imata Zdravstvena šola Murska Sobota z 29 % deležem prostovoljcev med vsemi dijaki, in Gimnazija Ormož, kjer je delež prostovoljcev med vsemi dijaki 27 %. Gre za izjemen filantropski potencial mladih.

Tabela 1: Podatki o deležu prostovoljcev med dijaki

Od 0,5 do 5,0 %	22	
Od 5,1 % do 10,0 %	9	
Od 10,1 % do 15,0 %	4	Gimnazija Škofja Loka, Gimnazija Ljutomer, Srednja zdravstvena šola Celje, Srednja šola Sevnica
Od 15,1 % do 20,0 %	2	Škofjska gimnazija Vipava, Gimnazija Antonio Sema Piran
Od 20,1 % do 25,0 %	0	
Od 25,1 % do 30,0 %	2	Zdravstvena šola Murska Sobota, Gimnazija Ormož
100 %	1	Bežigrajska gimnazija, program mednarodne mature

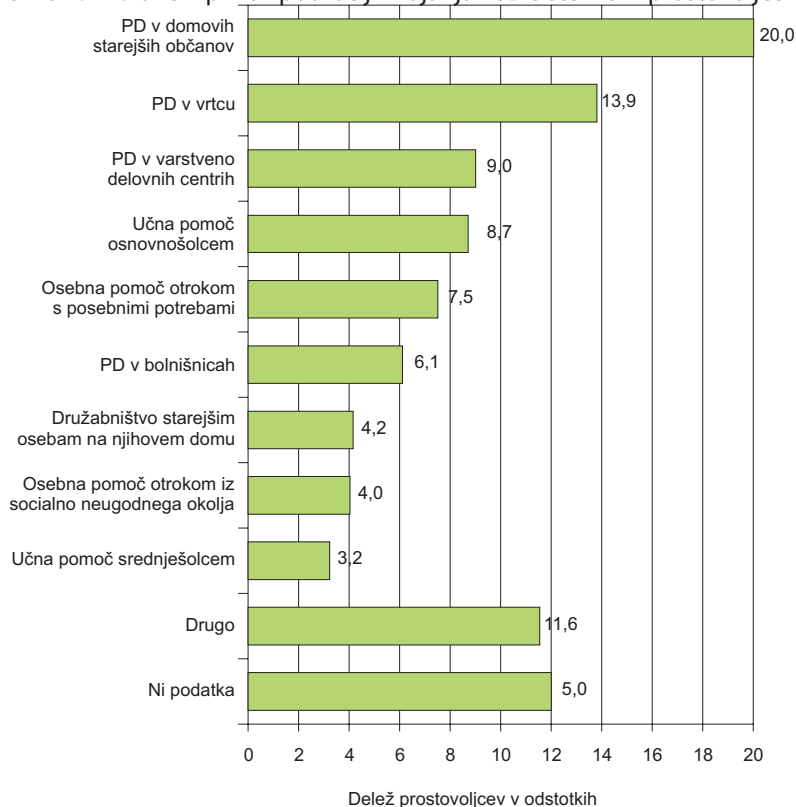
V analizi smo ugotovili, da je 45 % prostovoljcev novincev, drugo leto se jih s PSD ukvarja 27 %, 22 % pa PSD izvaja že dve leti in več. Za 103 dijake pa ni bilo zapisanega podatka, koliko časa so prostovoljci. Ugotovimo lahko, da med prostovoljci prihaja do večjega osipa - v

prihodnje bi bilo smotrno to upoštevati in jih bolj motivirati za nadaljevanje njihovega dela.

Področja, kjer se izvaja prostovoljno socialno delo

Dijaki izvajajo prostovoljno socialno delo na področjih, ki so razvidna iz slike 1. Pod kategorijo »drugo«, kjer deluje 200 prostovoljcev, so mentorji navajali delo prostovoljcev v azilu, na klicu v sili, z odraslimi paraplegiki in invalidi, sodelovanje s patronažno službo, delo v Društvu za razvijanje prostovoljnega dela, Društvu za življenje brez nasilja, v mladinskem centru, na centru za socialno delo, v okviru različnih zbiralnih dobrodelnih akcij, na delovnih taborih v Bosni ...

Slika 1: Grafični prikaz področij izvajanja PSD s številom prostovoljcev

Največ dijakov izvaja prostovoljno socialno delo v domovih starejših občanov. Gre za dobro razvito obliko sodelovanja šol z domovi za starejše občane, predvsem z njihovimi socialnimi službami. Priljubljena oblika dela je prostovoljno delo v vrtcih. Gre za pomoč vzgojiteljicam pri izvajanju vzgojnega programa s celotno skupini.

Cilji PSD

Splošen cilj PSD je pomagati ljudem v življenjskih stiskah. Cilje lahko opredelimo tako iz zornega kota prostovoljcev kot tudi prejemnikov pomoči - gre za neposredne cilje. PSD ima tudi posredne cilje za šolo, ki PSD organizira in izvaja, ter cilje za širšo družbo.

Vsak mentor si za izvajanje PSD zastavlja tudi svoje specifične cilje, ki so razvidni iz tabele številka 2, kjer so odgovori mentorjev združeni v kategorije.

Tabela 2: Najpomembnejši cilji, ki jih želijo mentorji uresničiti z organizacijo PSD dijakov

<i>Najpomembnejši cilji mentorjev</i>	<i>Število odgovorov</i>
Razvoj altruizma	18
Razvijanje socialnih veščin	16
Spodbujanje solidarnosti	14
Aktivno preživljanje prostega časa	13
Razvoj empatije	10
Humanizacija odnosov v družbi in na šoli	10
Sprejemanje drugačnosti	10
Pozitivno samovrednotenje	9
Spoznavanje problemov, načinov reševanja	9
Razvijanje odgovornosti	7
Razvoj vrednot	5
Boljše sprejemanje sebe	5
Prepoznavanje poklicnih interesov	2
Izboljšanje kvalitete bolnikov	1
Razvijanje čustvene inteligence	1

Sodelovanje z drugimi institucijami, organizacijami, društvi ...

Pri organizaciji in izvajanju PSD mentorji in dijaki sodelujejo z različnimi institucijami, organizacijami, društvi in zavodi, ki šole tesneje povezuje s širšo skupnostjo. V tabeli 3 je navedeno, koliko šol sodeluje s posameznimi organizacijami.

Tabela 3: Prikaz sodelovanja šol z različnimi organizacijami

<i>Sodelovanje z institucijami, društvi, zavodi ...</i>	<i>Število sodelujočih šol</i>
Vrtci	24
OŠ	21
SŠ	11
Domovi starejših občanov	33
Bolnišnice	8
VDC	25
CSD	18
RK, Karitas in druge humanitarne organizacije	16
Društva upokojujencev	6
Slovenska filantropija	7
Različna društva za prostovoljno delo	7

Mnoge šole se povezujejo tudi z drugimi šolami, to vzpodbujajo tudi različna društva za prostovoljno delo, Slovenska filantropija in drugi. Družijo se ob izvajanju različnih dejavnosti, delavnic, organiziranju skupnih prireditev, na strokovnih ekskurzijah in izletih. V letošnjem šolskem letu takšna druženja načrtuje 40 % šol sodelujočih v analizi.

Organizacija izobraževanj, mentorskega spremljanja in supervizije za prostovoljce

Da bi delo prostovoljcev potekalo čim bolj kakovostno, jih je treba opremiti s specifičnimi teoretičnimi znanji, ki so potrebna, da začnejo opazovati življenjsko stvarnost iz tistega zornega kota, ki ustreza določenim strokovno utemeljenim predpostavkam. Hkrati jim je potrebno omogočiti pridobitev tistih spretnosti, ki so za specifično

vrsto PSD potrebna in jih opremljajo za uspešno oblikovanje dolgotrajnih medosebnih odnosov (po Žorga, 1991, Stritih, 1984).

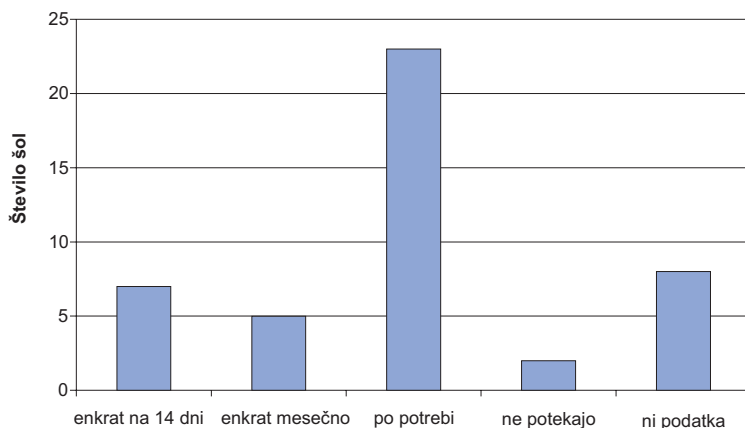
Če njihovo delo poteka znotraj določene institucije, jih je treba spoznati s pravili, ki veljajo v njej. Zato na šolah organizirajo različne oblike uvodnih izobraževanj - na nekaterih izmed njih sodelujejo tudi zunanji mentorji, nekatera izobraževanja pa potekajo znotraj samih sodelujočih institucij.

Podatki v analizi nam kažejo, da je bilo uvodno izobraževanje za prostovoljce organizirano na 69 % vseh sodelujočih šol (31). Večina šol se zadovolji z manjšim številom ur tega izobraževanja. Izstopa nekaj šol, kjer je bilo število ur večje od 10.

Na 14 šolah niso izvedli uvodnega izobraževanja za prostovoljce - kljub temu, da so na teh šolah v PSD vključili tudi novince. Ti so tako prikrajšani za osnovna znanja in prenos izkušenj, vedeti pa moramo tudi, da je organizacija uvodnega izobraževanja pomembna tudi za oblikovanje medosebnega odnosa med mentorji in prostovoljci.

Prepričani smo, da je treba vsem prostovoljcem zagotoviti redne in kvalitetne konzultacije ter možnosti za reflektiranje njihovega doživljanja in izkušenj. Tako se osveščajo o svoji vlogi prostovoljca in imajo možnost spreminjanja svojih pogledov, stališč in reagiranja v bodočih situacijah. Zaradi tega nas je zanimalo tudi, ali imajo mentorji s prostovoljci redne sestanke in kako pogosto jih sklicujejo. Ugotovimo lahko, da ti potekajo na največ šolah po potrebi, kar se verjetno povezuje s siceršnje obremenitvijo tako mentorjev kot dijakov.

Slika 2: Grafični prikaz pogostosti mentorskih sestankov

H kakovosti opravljenega dela in k zmanjšanju obremenitev tistih, ki delajo z ljudmi, lahko pomembno prispeva supervizija. Supervizijo imajo za prostovoljce organizirano že na 13 šolah, na 32 pa te možnosti še niso uvedli. Morda lahko razlog v tem iščemo tudi v težavah financiranja, še zlasti, če bi moral supervizijo voditi zunanji strokovnjak, ki ga je potrebno plačati.

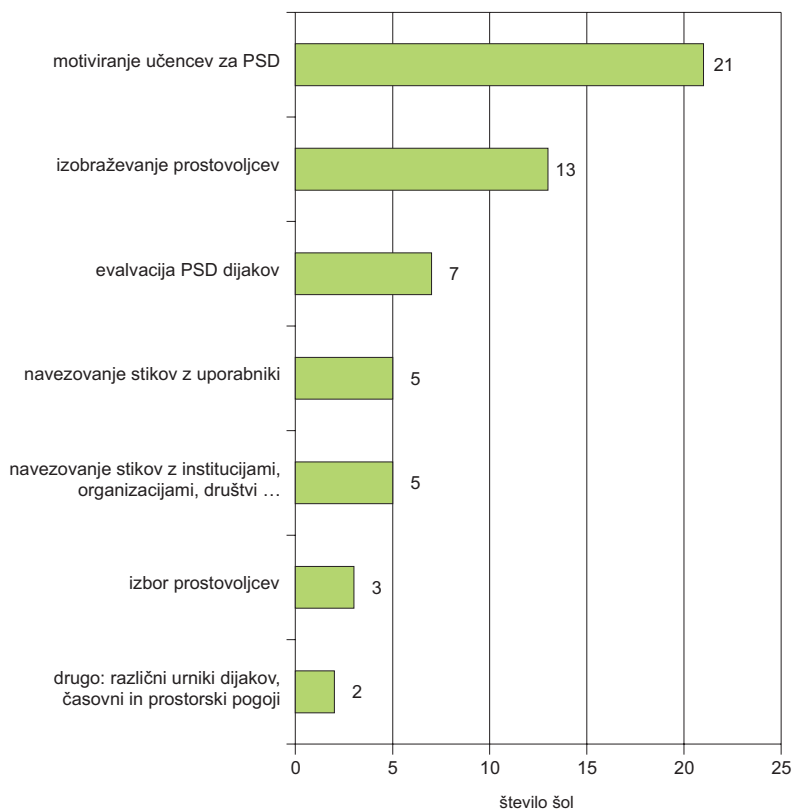
Če bi želeli doseči kvaliteten premik v izvajanju PSD, bi morali razmišljati o tem, kako vsem mentorjem in prostovoljcem zagotovili supervizijo, s katero bi pridobili možnost za analiziranje dogajanj v njihovih medsebojnih odnosih, v odnosih z zunanjimi institucijami, za analiziranje doživljanja PSD, za reševanje stisk, s katerimi se srečujejo ob organizaciji ali neposredno v izvedbi PSD ...

Na šestih šolah supervizija poteka enkrat mesečno, na eni trikrat letno, na eni šoli štirikrat na leto in na petih šolah po potrebi.

Težave, s katerimi se srečujejo mentorji

Mentorji imajo težave pri motiviranju učencev za PSD, izboru in izobraževanju prostovoljcev, evalviranju PSD dijakov, navezovanju stikov z uporabniki, z institucijami, organizacijami in društvi.

Slika 3: Grafični prikaz težav pri organizaciji PSD, ki jih navajajo mentorji

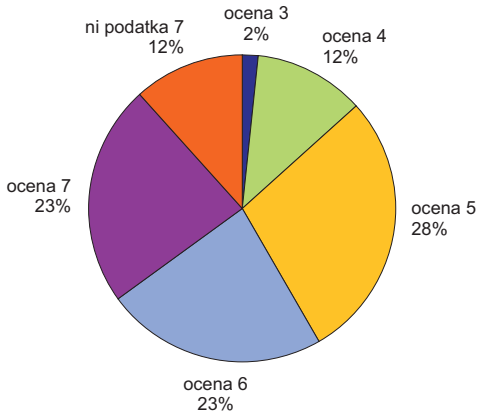
Kljub naštetim težavam in problemom, s katerimi se soočajo mentorji, je v njihovih zapisih tudi zelo veliko primerov dobre prakse, ki pričajo o bogastvu, ki nastaja na vseh šolah, ki organizirajo prostovoljno delo in z njim dajejo novo dimenzijo vzgojno-izobraževalnemu delu na šoli.

Osebnostno zadovoljstvo mentorjev PSD

Mentorji so na 7-stopenjski lestvici ocenjevali tudi osebno zadovoljstvo, ki ga doživljajo ob organizaciji in izvajanju PSD - vrednost 1 pomeni najbolj nizko, vrednost 7 pa najbolj visoko osebno zadovolj-

stvo. Z oceno 5, 6 in 7 je odgovorilo skupaj 74% mentorjev. Podatki so razvidni iz slike 4.

Slika 4: Grafični prikaz ocen osebnega zadovoljstva mentorjev ob izvajanju PSD

Tudi v analizi PSD iz leta 1996/1997, ki jo je izvedla Alenka Čas, najdemo podatke o visokem zadovoljstvu tistih, ki organizirajo PSD, in sicer je na 3-stopenjski ocenjevalni lestvici aritmetična sredina znašala 2,76 (N=25).

Predlogi mentorjev za izobraževanja

Mentorji pogrešajo izobraževanja, ki jih je Zavod RS za šolstvo organiziral v preteklih letih za mentorje in prostovoljce. Večina tem, ki jih mentorji predlagajo, izhaja iz njihovih vsakodnevnih izkušenj in težav, s katerimi se pri organiziranju PSD srečujejo.

- Tako pet mentorjev predlaga seminar, na katerem bi se opremili z znanji, kako dijake bolj motivirati za PSD.
- Osem mentorjev je predlagalo usposabljanje za izvajanje supervizije prostovoljcem, želijo si tudi možnosti vključitve v supervizijsko skupino.
- Nekateri mentorji so predlagali več srečevanja z drugimi mentorji zaradi izmenjave izkušenj.

- Veliko mentorjev je opozorilo na obremenjenost s številnimi delovnimi nalogami, ki jih opravljajo poleg PSD in na njihove želje, da bi jih razbremenili in bi se lahko bolj posvečali prostovoljnemu delu.
- Nekateri so dali tudi pobudo, da se v okviru Zavoda pripravijo enotna priznanja za večletno PSD za dijake, ki se posebej izkažejo na tem področju ... Razmišljali so tudi o drugih ugodnostih, ki naj bi jih bili deležni prostovoljci in bi bili s tem dodatno stimulirani za svoje humano delo.

Z analizo smo zbrali tudi veliko primerov dobre prakse, iz katerih se lahko veliko naučimo.

4. ZAKLJUČEK

Analiza izvajanja prostovoljnega socialnega dela dijakov na srednjih šolah in v dijaških domovih ponovno potrjuje, da je organiziranje prostovoljnega dela izjemno pomembno za vzgojno delovanje. Prostovoljno delo tesno povezuje šole in dijaške domove z okoljem, v katerem sobivajo. Mentorji izražajo visoko stopnjo zadovoljstva z delom, ki ga opravljajo, ugotavljajo visoko uresničevanje ciljev, ki so jih zastavili, hkrati pa opozarjajo tudi na težave, s katerimi se srečujejo in reševanju katerih je v prihodnje treba posvetiti več strokovne pozornosti. Razvoj prostovoljnega dela mladih zato tudi vnaprej vidimo v tesnem sodelovanju s številnimi prostovoljskimi organizacijami in s Slovensko filantropijo.

VIRI:

Čas, A. (1997). Analiza raziskave »Prostovoljno delo v srednjih šolah«. Delovno gradivo Zavoda za šolstvo.

Kos, A. s sodelavci (1999). Prostovoljno delo v šolstvu. Ljubljana: Slovenska filantropija.

Prostovoljno delo danes, včeraj, jutri (2000). Uredila Martelanc, Samec. Ljubljana: Slovenska filantropija.

Žorga, S. (1991). Uvajanje prostovoljnih sodelavcev v šole in druge ustanove. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška akademija, Inštitut za raziskovalno in razvojno delo.

4. POROČILO NEKATERIH DELAVNIC

Vrednotenje prostovoljskega dela

Dr. Mateja Kožuh Novak

Cilji delavnice

- analizirati potrebe po vrednotenju prostovoljskega dela
- izdelati predloge za načine vrednotenja prostovoljskega dela
- pripraviti poslanico vladi, parlamentu in javnosti o pomenu prostovoljskega dela

Predlog zakona o prostovoljskem delu

Prostovoljsko delo omogoča:

- izboljšanje kakovosti življenja posameznikov in družbenih skupin,
- izpolnjevanje posameznikovega občutka socialne odgovornosti, pridobivanje novih znanj in izkušenj, ki prispevajo k njegovi osebnostni rasti ter
- prispeva k razvoju bolj plemenite, humane in enakopravne družbe.

2. člen Zakona o prostovoljskem delu

Republika Slovenija spodbuja prostovoljsko delo kot pomembno družbeno vrednoto in obče dobro.

3. člen Zakona o prostovoljskem delu

Prostovoljsko delo se izvaja vsaj eno uro na teden oziroma vsaj štiri ure na mesec oziroma vsaj 52 ur v enem letu.

7. člen Zakona o prostovoljskem delu

Organizirano prostovoljsko delo je tudi prostovoljsko delo:

- voljenih in imenovanih funkcionarjev,

- strokovnjakov, ki prostovoljsko delo opravljajo na svojem strokovnem področju,
- prostovoljcev, ki organizirajo dejavnost prostovoljske organizacije ali organizirajo prostovoljsko delo.

7. člen Zakona o prostovoljskem delu

Zakaj je potrebno vrednotenje dela?

- dvigovanje ugleda prostovoljskemu delu
- dokaz o opravljenem prostovoljskem delu
- povrnitev stroškov
- nagrajevanje
- medsebojna primerjava prostovoljcev

Kako bomo vrednotili prostovoljsko delo?

- Čas – dolžina, - termin
- Zahtevnost dela
  - Delo s posebej zahtevnimi skupinami
  - Delo s skupinami s posebnimi potrebami
  - Delo v posebnih klimatskih pogojih
- Varnost pri delu
- Oddaljenost od doma
- Izobrazba
- Izkušnje
- Še kaj?

Kako bomo vrednotili delo doma?

Predlog poslanice

- Moč demokracije se meri po moči civilne družbe. Predstavniki nevladnih organizacij bomo pripravili dokument o obsegu prostovoljskega dela, ki ga bomo poslali v obravnavo Državnemu zboru, da bomo v slovenski državi končno pravilno vrednotili pomen prostovoljskega dela pri razvoju slovenske družbe.
- Slovenske nevladne organizacije imamo velike težave zaradi pomanjkanja redno zaposlenih delavcev, ki služijo kot logistična podpora delovanju prostovoljcev. Predlagamo, da skupaj z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve izdelamo program

javnih del za zaposlovanje tovrstnih delavcev, da bomo pri svojih aktivnostih lahko bolj učinkoviti. Taka zaposlitev bi morala trajati najmanj dve leti ali za celotno trajanje naloge.

- Slovenska država namenja zelo malo sredstev prostovoljskemu sektorju. Zato predlagamo, da pri razpisih upošteva kot soudeležbo lastnih sredstev prostovoljske organizacije finančno ovrednoteno prostovoljsko delo.
- Ker smo prostovoljske organizacije v Sloveniji zelo slabo financirane, predlagamo slovenski državi, da predlogom projektov, s katerimi slovenske prostovoljske organizacije kandidiramo na mednarodnih razpisih, da garancijo, in - če projekt uspe - zagotovi slovenski delež potrebnih sredstev.
- Prostovoljske organizacije bomo pripravile priporočilo občinam o sofinanciranju enovitih prostovoljskih organizacij, ki delajo na lokalnem nivoju, iz lokalnih sredstev. Pričakujemo od Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, da bo sopodpisnik te izjave.
- V razpisih za nevladne organizacije morajo biti predvidena tudi sredstva za kolektivna zavarovanja prostovoljcev.
- Zakonodajalec naj poskrbi, da bo posamezna resorna zakonodaja predvidela upoštevanje prostovoljskega dela kot referenco.
- Predstavniki ministrstev, ki imajo v svojih delovnih zadolžitvah podpiranje in promocijo prostovoljskega dela, se žal 5. kongresa slovenskih prostovoljcev niso udeležili. Strokovnjaki prostovoljskih organizacij bomo skupaj pripravili vsebino strokovnega seminarja za strokovne vladne delavce, ki se ukvarjajo direktno ali posredno s prostovoljskim delom. Pričakujemo, da bodo vsa ministrstva na seminar poslala svoje predstavnike z namenom boljšega in bolj učinkovitega sodelovanja za razvoj slovenske družbe.

Brezposelnost, zaposlovanje in prostovoljsko delo

Branka Bukovec

Ugotovitve in predlogi

- Država prispeva k razvoju nevladnega sektorja posredno tudi z vključevanjem brezposelnih oseb prek programov javnih del za izvajanje njihovih programov.
- Decembra 2005 je bilo v Sloveniji registriranih 90.000 brezposelnih oseb, od katerih jih je bilo 60 % prejemnikov denarnih socialnih pomoči, od tega 50 % mlajših od 30 let.
- Predlagamo, da centri za socialno delo izkoristijo določila 32. člena Zakona o socialnem varstvu.
- Prostovoljsko delo bogati posameznika in predlagamo, da se ga upošteva kot referenco pri uveljavljanju posameznikovih pravic ob zaposlovanju.
- Nefiks kot model naj se prenese na vse generacije.
- Predlagamo, da se pristojnim organom ponovno predlaga sprejem Zakona o prostovoljnem delu.

Promocija in razvijanje prostovoljskega dela

Tereza Novak in Viktorija Potočnik

- Predstavitev promocijske akcije »Prostovoljstvo.org« - sklepna ocena: način promocije je primeren, uspešen in učinkovit. Podpora nadaljnjemu razvoju projekta.
- Poleg marketinških prijemov je nujno potreben osebni kontakt.
- Predstavitev prenosa slovenskega modela prostovoljstva v tujino.

Kako bi nagovorili?

- pomagaj, če lahko
- spodbujanje lastne ustvarjalnosti
- ne le kaplja v morju, ampak kaplja, ki ustvarja morje
- svoje zadovoljstvo ob delu prenašaš naprej
- druženje
- pozitivno razmišljanje
- več dobiš, kot daš
- množica izzivov pri delu z ljudmi
- človek za človeka
- prostovoljsko delo ni rutinsko
- polno življenje
- prostovoljstva se ne da vzgojiti, prostovoljstvo je v duši
- prostovoljsko delo je popolni antidepresiv
- kdor ne daje, ni pretočen in preneha prejemati, dobivati
- veselje uporabnikov – zaradi mene je nekaj bolje
- Pridruži se nam! Izplača se!
- Če ne ti, pa jaz!
- prijazna, vesela, osreči sočloveka
- priložnost, da se izkažeš
- majhna dejanja niso zmeraj majhna

Sistemska vprašanja prostovoljstva

Jože Gornik

Kaj potrebujemo za učinkovito delo?

Sistemska vprašanja niso vedno rešitve!

Priznavanje prostovoljstva:

- fakultete,
- šole,
- vrednost denarja in
- etika prostovoljstva.

Priznavanje prostovoljstva:

- nagrajevanje,
- štipendiranje prostovoljcev,
- regijske nagrade in
- PRS za določeno število prostovoljnih ur.

Usposabljanje:

- mentorjev,
- prostovoljcev,
- plačevanje – financiranje,
- kvaliteta: meri se aktivacija, dobra praksa, izmenjava izkušenj, stimulacija, motivacija

Kaj potrebujemo?

- osnovna materialna sredstva,
- strokovno in supervizijsko podporo mentorja,
- izobraževanje, strokovno usposabljanje,
- povezovanje med organizacijami,
- sredstva za materialne stroške,

- skupno prijavo na razpis namesto medsebojne konkurence,
- podporo mentorjem,
- usposabljanje in izobraževanje,
- delovne skupine, npr. podporne skupine za mentorje,
- nagrajevanje,
- veliko različnost – prostovoljci, zaposleni ipd.,
- zakonodajo (večja davčna olajšava donatorjem – posameznikom, socialno zavarovanje, ki ga npr. za mentorje plača država),
- ohranjanje motivacije prostovoljcev,
- vzgojo otrok (že v vrtcu) za prostovoljstvo,
- izobraževanje svojcev uporabnikov (npr. invalidov),
- lokalno povezovanje organizacij za skupne lokalne projekte,
- organizatorja prostovoljnega dela, ki ni hkrati mentor; strokovne supervizije za mentorje,
- ne prevelike formalizacije prostovoljstva,
- formalno izobraževanje o prostovoljstvu, ki bi bilo vključeno v kurikulum določene fakultete,
- zakon o prostovoljstvu, bi urejal tudi izdajanje potrdil o prostovoljnem delu,
- davčno ureditev: določen del bruto družbenega produkta naj se namenja prostovoljstvu in
- povezovanja (npr. društva upokojencev in društva za zaščito živali).

Prostovoljstvo v športnih organizacijah

Saška Benedičič Tomat

Janez Matoh

Uvodoma je bil predstavljen projekt Olimpijskega komiteja Slovenije - Združenja športnih zvez (ZŠZ) in sicer organiziranje ter delovanje prostovoljskega dela v športnem okolju (vzorčna inštalacija Športnega društva GIB). Prisotni so menili, da je predstavljen projekt lahko primerna pobuda za nadaljnji razvoj prostovoljstva v 6.500 društvih in klubih v Sloveniji.

Olimpijski komite Slovenije - ZŠZ bo v naslednjih mesecih predstavil projekt v uporabni obliki, primerni za potrebe športno društvenih organizacij v Sloveniji. Prav tako bo organizirano tudi izobraževanje mentorjev in organizatorjev prostovoljstva.

V nadaljevanju je Športna Unija Slovenije predstavila kratek povzetek njihovega delovanja in sodelovanja z društvi na področju prostovoljstva ter problem generacijske razlike v organizaciji društev. Na osnovi tega povzetka so mladi predstavili svoja stališča, ideje, priporočila, predloge in vizijo o prostovoljstvu v športnih društvih na lokalnem in nacionalnem nivoju ter na ravni Evrope.

Delovna skupina je v razpravah poudarila pomembna področja za razvoj, utrjevanje in razmah prostovoljstva v svojih okoljih:

- Motivacija za prostovoljsko delo v društvenih okoljih.
- Kakovostne medgeneracijske povezave v športnih okoljih.
- Promocija prostovoljskega dela v športnih okoljih.
- Razvoj organiziranih oblik organizacije in sistema dela vseh oblik prostovoljskega dela v športnih okoljih.
- Zagotavljanje usposabljanja mentorjev in koordinatorjev v športnih okoljih.

- Zagotavljanje vseh oblik komunikacij pri izvajanju prostovoljskega dela.
- Ovrednotenje prostovoljskega dela in njegovo priznanje iz sistemskih virov financiranja države.

Podpiramo čim prejšnje sprejetje zakona o prostovoljstvu.

Splošna opomba: glede na večplastnost in specifičnost prostovoljstva v Sloveniji je treba določiti skupne teme in jih celovito obravnavati na plenarnih sejah kongresov v prihodnosti.

Prostovoljsko delo starejših

Angelca Žiberna

Anka Osterman

Uvodna predstavitev – kratki predstavitvi vseh udeležencev je sledila uvodna predstavitev projekta *Starejši za boljšo kakovost starejših doma*. Sledila je razprava, v kateri smo izpostavili naslednja vprašanja in izkušnje:

- Kako država načrtuje program za starejše do leta 2010?
- Ali sodelujejo pri tem starejši (nujno, pomembno)?
- Nujno potrebno je sodelovanje med društvi in vladnimi organizacijami.
- Župani naj bi imenovali odbore ali vsaj koordinatorje za prostovoljstvo na lokalni ravni.
- Posamezniki naj posredujejo svoje pozitivne izkušnje sodelovanja v prostovoljskih aktivnostih.
- Kako voditi skupino za samopomoč dementnih starejših oseb? Težave s posebej za to delo usposobljenimi prostovoljci.
- Vodje skupin za samopomoč potrebujejo več podpore. Supervizija naj bi bila namenjena izključno njim!
- Delo s starejšimi je težko, ker je težko odkriti njihove potrebe.
- Potrebna je potrpežljivost, vztrajnost, kajti starejši so večkrat nedostopni. Svoji odklanjajo pomoč.
- Do starejših smo velikokrat preveč pokroviteljski. Prostovoljec naj se prilagaja starejši osebi v največji možni meri.
- V družbi se povečuje lepota in mladost. S tem se poglobljajo predsodki pred starostjo in staranjem.
- Zapostavljenost starejših se kaže tudi v vedenju njih samih.

- Stari moramo sami začeti razkrivati stereotipe o starih v javnosti in družini, se upreti pokroviteljstvu in omalovaževanju. O tem javno moramo govoriti.
- O vprašanjih in negativnih pojavih bi morali v javnosti več govoriti, da bi tudi mladi vplivali na izboljšanje medsebojnih odnosov.
- Odnose do starejših je treba popraviti tudi v različnih strokah oziroma pri strokovnih delavcih (npr. zdravnik najprej vpraša pacienta, koliko je star ipd).
- Nujno je treba dograjevati metode dela prostovoljcev s stalnim strokovnim usposabljanjem.

5. IZ SVEČANEGA DELA KONGRESA

Obrazložitev ob podelitvi zlatnikov Slovenske filantropije

Alenka Čas

Alenka Čas se je kot psihologinja Šolskega centra Velenje začela intenzivno ukvarjati s prostovoljskim delom pred 13 leti ob množičnem prihodu beguncev iz Bosne in Hercegovine v Velenje. Svoje dijake je vzpodbudila k različnim oblikam dejavnosti z begunskimi otroki in mladostniki pa tudi z odraslimi. Med drugim je poskrbela, da je imel vsak od 50 beguncev dijakov, ki so se vključili v šolanje v njihovem šolskem centru, svojega prostovoljca. To je pripomoglo k zelo veliki uspešnosti dijakov beguncev, kot tudi k temu, da so se kasneje mnogi izmed njih odločili za sodelovanje v prostovoljskem delu. Pri tem delu je Alenka Čas sodelovala z različnimi domačimi in tujimi strokovnjaki, organizacijami in prostovoljci. Zlasti tesno je bila povezana s Slovensko filantropijo, v okviru katere je delovala tudi v ekipi za psihosocialno pomoč beguncem. Model prostovoljskega dela z begunskimi otroki in mladostniki je ob podpori UNICEF-a in v organizaciji Slovenske filantropije pomagala prenašati v ostale kraje Slovenije. Prostovoljno delo v Velenju se razvija ob veliki finančni in moralni podpori Mestne občine Velenje.

Program prostovoljskega dela je Alenka Čas po enem letu začela širiti in ga razvijati za pomoč različnim drugim socialnim skupinam, ki se soočajo z različnimi življenjskimi stiskami oziroma potrebami (kot so otroci in mladostniki z učnimi, socialnimi in drugimi težavami ali z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, otroci v vrtcih, starostniki, ljudmi z multiplo sklerozo, bolniki v bolnišnici Topolšičica, romski otroci itd.)

Program prostovoljskega dela je bil v okviru šolstva uvrščen med inovacijske projekte, kar je pomenilo več možnosti za razvijanje tega programa ter za prenos in izmenjavo strokovnih izkušenj. Pri tem je bila Alenka Čas kot svetovalna delavka še posebej pozorna na mnoge pozitivne vplive prostovoljskega dela na mlade prostovoljce – tako v vzgojno preventivnem (oblikovanje zdrave osebnosti s pravimi človeškimi vrednotami itd.) kot kurativnem smislu (lažje spopadanje z lastnimi mladostniškimi stiskami). Zaradi dragocenih izkušenj se je Alenka Čas znotraj šolstva še dodatno angažirala. Izvedla je poglobljeni analizi prostovoljskega dela osnovnošolske in srednješolske mladine, za Ministrstvo za šolstvo izdelala Projekt uvajanja prostovoljskega dela v slovenske osnovne in srednje šole in v času reforme srednjega šolstva tudi dala pobudo in strokovno utemeljitev za uvedbo prostovoljskega dela v srednješolske programe izbirnih vsebin. Od takrat naprej je sedem let polovico svoje delovne obveze opravljala kot svetovalka Zavoda Republike Slovenije za šolstvo za prostovoljno delo šolske mladine. V tej vlogi je organizirala tudi strokovna usposabljanja, objavljala strokovne članke ipd. Aktivno in redno se je udeleževala različnih strokovnih srečanj doma (zlasti v sodelovanju s Slovensko filantropijo, kjer je bila članica upravnega odbora) in v tujini (zlasti v okviru Volunteuropa). Na srečanjih je učinkovito promovirala prostovoljsko delo slovenske šolske mladine kot edinstven in zgleden primer vzgojnega dela v šolah. Pred tremi leti je kot predstavnica Slovenije sodelovala v mednarodni raziskavi »Evropsko prostovoljsko delo za vključeno družbo«. Alenka Čas je tudi veliko prispevala k prenosu Slovenskih izkušenj prostovoljskega dela mladih na področja nekdanje Jugoslavije.

Obrazložitev ob podelitvi zlatnika Slovenske filantropije

Društvo upokojencev Duplek

V bližini Maribora je občina Duplek, ki je v kratkem času dosegla velik razvoj iz malega kmečkega v širše naselje, v katerem živi 6.000 prebivalcev. Med njimi prevladujejo delavci. V kraju so začutili, da je treba narediti več za kakovost življenja starejših občanov. Društvo upokojencev Duplek združuje 355 starejših občanov, kar predstavlja 98 % delež vseh starejših posameznikov v občini.

Upokojenci, med njimi mnogi strokovnjaki, so združili svoje znanje in prostovoljsko delo ter zgradili objekt, ki mu pravijo kar društveni center. Ta je sestavljen iz različnih igrišč na prostem, ob krajevni reki pa so zgradili še ribiško hišico za ribiče tako za otroke kot za starejše. Ribarjenje je namreč krajevna tradicija. V dnevnem prostoru se odvijajo mnoge interesne dejavnosti tudi za sosednja društva upokojencev. V Društvu upokojencev Duplek so opravili 4.000 ur prostovoljskega dela.

V društvu imajo zelo dobro razvito rekreacijsko dejavnost z različnimi vsebinami, dramsko sekcijo, ročna dela, predvsem pa skrbijo za razvoj prostovoljskega dela na različnih področjih. Zelo dobro imajo razvito kulturno dejavnost. Pevski zbor starejših je že tretjič prejel republiško nagrado, sicer pa so pevci prisotni na vseh krajevnih prireditvah. V društvu deluje aktiv prostovoljcev, ki združuje mentorje ter vodje sekcij in programov. Med njimi so zelo pomembni poverjeniki, ki redno skrbijo za starejše v 12 krajevnih okoljih.

Društvo Duplek je bilo na mariborskem območju prvo, ki se je vključilo v projekt Skupaj lahko storimo več za starejše, ki sta ga izvajala Slovenska filantropija in Zveza društev upokojencev Slovenije (ZDUS). Z anketo so ugotovili potrebe starejših in usmerili svoje in občinske programe še drugih organizacij.

Društvo se odlikuje po medgeneracijskem sodelovanju. Starejši skrbijo za reden prihod otrok v šolo in domov, učenci 7. in 8. razreda

skupaj s starejšimi obiskujejo starejše na domu, kjer jim pomagajo. Zavedajo se pomembnosti medgeneracijskega sodelovanja, zato organizirajo različne okrogle mize, kjer predstavijo aktivnosti in potrebe starejših ter dajejo pobude za kakovost življenja vseh krajanov.

Društvo zelo dobro sodeluje z županom, občino, centrom za socialno delo in drugimi društvi, kar je še posebna vrednost skupne koordinacije v kraju.

V kratkem bodo v Društvu predstavili dobre izkušnje medgeneracijskega sodelovanja Mladi in starejši med seboj. Načrtujejo tudi vključitev v nov projekt Starejši za višjo kakovost življenja starejših na domu.

6. ETIČNI KODEKS ORGANIZIRANEGA PROSTOVOLJSTVA

UVOD

Etični kodeks organiziranega prostovoljstva izhaja iz Ustave in zakonov Republike Slovenije, določil in načel Splošne deklaracije o prostovoljstvu, ki jo je sprejela Mednarodna zveza prostovoljcev leta 1990 v Parizu, Splošne deklaracije OZN o človekovih pravicah iz leta 1948, Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter drugih mednarodnih sporazumov s področja človekovih pravic, odgovornosti do narave in živih bitij, ki jih je Slovenija podpisala ali ratificirala, kakor tudi iz bogate zgodovine prostovoljstva na Slovenskem.

Etični kodeks zavezuje vse prostovoljke, prostovoljce in prostovoljske organizacije. Kodeks predstavlja osnovne smernice, minimalne standarde, ki naj bi jih prostovoljke, prostovoljci in prostovoljske organizacije upoštevali pri svojem delu.

Prostovoljsko delo je delo, ki ga po svoji svobodni odločitvi in brez materialnih koristi opravlja posameznica/posameznik v dobro drugih ali za skupno javno korist.

Prostovoljka/prostovoljec je posameznica/posameznik, ki opravlja prostovoljsko delo. Posameznik je lahko (istočasno oz. izmenoma) prostovoljka/prostovoljec, uporabnica/uporabnik ali organizatorica/organizator prostovoljskega dela.

Za organizirano prostovoljsko delo se šteje prostovoljsko delo, ki se izvaja v okviru dejavnosti pravnih oseb, katerih delovanje oziroma programi, v katere so vključeni prostovoljke/ prostovoljci, so v skladu z zakonom opredeljeni kot nepridobitni.

Prostovoljske organizacije so organizacije (nevladne organizacije in/ali javni zavodi), ki pri svojem delu v pretežni meri uporabljajo tudi

prostovoljce, jih za to delo same pridobivajo in usposablajo in to v korist te organizacije, v dobro drugih ali za skupno javno korist.

Organizatorji prostovoljskega dela pa so organizacije (nevladne in/ali javni zavodi), ki same pridobivajo in usposablajo prostovoljce za organizirano prostovoljsko delo v svojih programih in programih drugih izvajalcev, ter organizacije, ki pri svojem delu uporabljajo organizirane skupine prostovoljcev iz vrst prostovoljskih organizacij.

Kodeks temelji na vzajemnem spoštovanju vseh vključenih v proces prostovoljskega dela.

Prostovoljke, prostovoljci in prostovoljske organizacije pri prostovoljskem delu z ljudmi spoštujejo pravice in posebnosti vseh, ne glede na raso, barvo kože, spol, starost, narodnostno ali etnično poreklo, jezik, gmotni ali družbeni položaj, življenjski stil, spolno, politično ali versko usmerjenost, socialni izvor, zmanjšane duševne ali telesne sposobnosti ali kakšne druge okoliščine.

SPLOŠNA ETIČNA NAČELA

Organizacije

2. Organizacija seznanj prostovoljko/prostovoljca z etičnim kodeksom, pravili delovanja organizacije in organiziranostjo prostovoljskega dela. Po potrebi poskrbi za pojasnila o vsebini posameznih določil kodeksa. S prostovoljko/prostovoljcem sklene dogovor o medsebojnem sodelovanju.
3. Pri osebah, mlajših od petnajst let, in osebah z zmanjšano opravilno sposobnostjo organizacije pridobijo pisno soglasje njihovih staršev oz. skrbnikov, tako za opravljanje prostovoljskega dela kot tudi za prejetje prostovoljske pomoči.
4. Organizacije spoštujejo svobodno odločitev prostovoljke/prostovoljca za vključitev v prostovoljstvo in za prekinitev sodelovanja v njem.
5. Organizacija ustrezno usposobi prostovoljko/prostovoljca za opravljanje prostovoljskega dela. Posreduje ji/mu informacije in temeljna znanja za naloge, s katerimi se bo srečala/srečal pri svojem delu.

6. Organizacija se lahko glede na naravo dela odloča o primernosti prostovoljke/prostovoljca za določeno delo in jo/ga po potrebi preusmeri ali ji/mu pomaga pri izbiri drugega ustreznega prostovoljskega dela.
7. Organizacija poskrbi, da so o vlogi prostovoljke/prostovoljca seznanjeni vsi v organizaciji in vsi vključeni v delo, ki ga prostovoljka/prostovoljec opravlja.
8. Organizacija poskrbi za prepoznavnost prostovoljke/prostovoljca z ustreznim simbolom, izkaznico ali čim drugim.
9. Organizacija in prostovoljka/prostovoljec sooblikujeta program prostovoljskega dela in pogoje za njegovo izvajanje.
10. V času sodelovanja organizacija nudi prostovoljki/prostovoljcu podporo in sprotno ocenjevanje njenega/njegovega dela.
11. Organizacija je odgovorna za izvajanje programov prostovoljskega dela in še posebej za zaščito mladoletnih prostovoljcev/prostovoljk.
12. Organizacija izda potrdilo o opravljenem usposabljanju in prostovoljskem delu.

I. PROSTOVOLJKA/PROSTOVOLJEC

1. Prostovoljka/prostovoljec ima pravico in dolžnost biti seznanjen in razumeti etični kodeks organiziranega prostovoljstva.
2. Prostovoljka/prostovoljec upošteva vse dogovore in pravila organizacije ter deluje v skladu z njenimi cilji in načeli.
3. Prostovoljka/prostovoljec sodeluje z vsemi vključenimi v prostovoljsko delo, ki ga izvaja. Med seboj si pomagajo in usklajujejo svoje delo v dobrobit uporabnic/uporabnikov in drugih, vključenih v prostovoljsko delo.
4. Ob strokovnih, moralnih ali drugih dilemah se prostovoljka/prostovoljec posvetuje z odgovornimi za delo, ki ga opravlja.
5. Prostovoljka/prostovoljec poroča o svojem prostovoljskem delu odgovorni osebi za to delo.

6. Prostovoljki/prostovoljcu organizacija pravočasno zagotovi vse potrebne informacije za kakovostno opravljanje organiziranega prostovoljskega dela.
7. Prostovoljka/prostovoljec uporabnici/uporabniku (ali skrbnici/skrbniku) že na začetku sodelovanja na razumljiv način posreduje vse pomembne osnovne informacije o njunem sodelovanju ter o pravicah uporabnice/uporabnika. Uporabnica/uporabnik, (skrbnica/skrbnik) in prostovoljka/prostovoljec dosežeta soglasje (praviloma ustno, izjemoma pisno) o medsebojnem sodelovanju.
8. Prostovoljka/prostovoljec spoštuje pravico uporabnic/uporabnikov do svobode odločanja, izbire ali zavrnitve in hkrati ščiti interese uporabnic/uporabnikov.
9. Prostovoljka/prostovoljec pri delu z uporabnikom ne vsiljuje svojih političnih, verskih ali drugih osebnih prepričanj. Ne zlorablja svojega odnosa z uporabnico/uporabnikom za zadovoljitev svojih čustvenih, seksualnih, finančnih ali drugih potreb. Ne izsiljuje in ne vrši fizičnega ali psihičnega nasilja nad uporabnico/uporabnikom.
10. Pri svojem delu in v dialogu z uporabnico/uporabnikom prostovoljka/prostovoljec spoštuje njeno/njegovo osebnost, stališča, vrednote, čustveno doživljanje in njene/njegove življenjske okoliščine.
11. Prostovoljka/prostovoljec varuje dobrobit uporabnic/uporabnikov in drugih, vključenih v organizirano prostovoljsko delo. Upošteva vse zdravstvene in varnostne standarde in ukrepe, da bi preprečil-a poškodbe ali prenos bolezni na uporabnike ali druge, ter preprečuje kakršnokoli oškodovanje vseh vključenih.
12. Prostovoljka/prostovoljec upošteva zaupnost podatkov (zbiranje in posredovanje) vsakega, tudi bivšega uporabnika/uporabnice. Lahko zbira le tiste osebne podatke, ki jih potrebuje za svoje delo. Tretji pristojni osebi lahko posreduje podatke le:
  - če je uporabnica/uporabnik (ali skrbnica/skrbnik) informirana/informiran o namenu zbiranja podatkov in da svoje pisno soglasje;

- če tako določa zakon;
- v izjemnih primerih, če s tem prepreči življenjsko ali drugo hujšo nevarnost.

Razen v izjemnih primerih se v svoji prostovoljski organizaciji oz. z organizatorjem prostovoljskega dela o tem prej posvetuje z odgovornim za delo, ki ga opravlja.

13. Prostovoljka/prostovoljec skrbi za ugled prostovoljstva in prostovoljskih organizacij oz. organizatorjev prostovoljskega dela. Svoje delo javno predstavlja na način, ki ne zavaja javnosti, ni lažen, ne podcenjuje dela drugih prostovoljk in prostovoljcev ter organizacij. S svojimi izjavami ne škodi ugledu uporabnika/uporabnikov.
14. V primeru, da prostovoljka/prostovoljec pri svojem delu ali v svoji organizaciji opazi kršitev načel tega kodeksa, na to najprej opozori odgovorne v svoji organizaciji - razen, če nujnost situacije ne zahteva drugačnega ukrepanja.

II. ETIČNA KOMISIJA

O kršitvah etičnega kodeksa organiziranega prostovoljstva presoja vsaka prostovoljska organizacija in/ali organizator prostovoljstva na svojih organih, pristojnih za takšno razsojanje. Organizacija se lahko obrne tudi na skupno Etično komisijo prostovoljskih organizacij in organizatorjev prostovoljstva, ki je sestavljena iz od 5 do 11 predstavnic/predstavnikov različnih organizacij in ki jo imenuje Kongres prostovoljstva za mandat dveh let oz. do naslednjega zasedanja kongresa. Kongres določi prvo organizacijo kot koordinatorico tehnične podpore za delo te komisije. Kasneje Kongres prostovoljstva lahko sprejme odločitev o morebitni spremembi organizacije kot koordinatorice tehnične podpore za njeno delo.

Etična komisija ob konstituiranju sprejme tudi poslovnik (pravilnik) za svoje delovanje in ga v vednost pošlje vsem organizacijam, ki so pristopile k Etičnemu kodeksu prostovoljstva.

Na Etično komisijo se lahko obrne prostovoljska organizacija oz. organizator prostovoljstva, ki želi pridobiti mnenje ali oceno o vpra-

šanjih in dilemah, povezanih z Etičnim kodeksom organiziranega prostovoljstva. Na Etično komisijo se lahko pisno obrne tudi vsaka posameznica/ posameznik, v kolikor ni zadovoljna/zadovoljen s presojo prostovoljske organizacije, v kateri ali za katero opravlja prostovoljsko delo.

Etična Komisija sprejema ocene, stališča, mnenja in predloge na osnovi konsenza.

O svojih ocenah in odločitvah obvesti pobudnika/pobudnico postopka.

III. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

Etični kodeks organiziranega prostovoljstva so sprejeli udeleženske in udeleženci VI. Slovenskega kongresa prostovoljstva v Sežani, 14. januarja 2006 in se smiselno uporablja od dneva sprejetja.

Vsaka prostovoljska organizacija in organizatorica/organizator prostovoljskega dela lahko podpiše pristop k Etičnemu kodeksu organiziranega prostovoljstva. Pisno sporočilo o podpisu pošlje skupni Etični komisiji organiziranega prostovoljstva na sedež organizacije, določene kot koordinatorico za tehnično podporo Etični komisiji, v roku 8 dni od sprejema take odločitve na ustreznih organih.

Vse morebitne kasnejše spremembe in dopolnitve Etičnega kodeksa organiziranega prostovoljstva in kadrovske sestave skupne Etične komisije se sprejema po enakem postopku kot temeljno besedilo oz. sestav.

7. ZAKLJUČKI V. SLOVENSKEGA KONGRESA PROSTOVOLJSTVA

1. Odločitev, da smo na kongres povabili organizacije, ki pokrivajo vsa področja prostovoljskih dejavnosti, ne le socialno, se je izkazala za veliko obogatitev kongresa.
2. Prostovoljske organizacije vztrajamo na sistemski ureditvi prostovoljstva tudi z Zakonom o prostovoljskem delu, ki je že od leta 2004 vložen v proceduro sprejema. Ob tem apeliramo na vlado, da predlog zakona sprejme.
3. Zaključek kongresa podpira tudi sprejetje Zakona o društvih, vendar ne v sedanji obliki, ampak z upoštevanjem dopolnil, ki so jih vložile društvene organizacije.
4. Apeliramo na vlado, da sprejme nevladne organizacije za enakopravne partnerje in nadaljuje dialog s civilno sfero.
5. Na kongresu smo sprejeli Etični kodeks prostovoljstva in sestavili etično komisijo in imenovali organizacijo za tehnično podporo komisiji. Komisijo sestavljajo:
  - predsednica komisije prim. **Anica Mikuš Kos**, dr. med. (Slovenska filantropija),
  - članice in člani:
    - **Branka Bukovec** (Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto)
    - **Imre Jerebic** (Zavod Pelikan – Karitas)
    - **Liana Kalčina** (IDC Sveta Evrope)
    - **Janez Matoh** (Olimpijski komite Slovenije)
    - **Alenka Oblak** (Zveza slovenskih katoliških skavtinj in skatov)
    - izr. prof. dr. **Jože Ramovš** (Inštitut Antona Trstenjaka)
    - **Tatjana Samec** (Slovenska filantropija)
    - **Boris Švagelj** (Sklad Silva)
  - tehnična podpora komisiji: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva

6. Dr. Andreja Črnak Meglič je predstavila okvirni izračun vrednosti prostovoljskega dela
7. Udeleženci kongresa so napisali pobudo za ustanovitev skupine za pripravo modela za sistematično beleženje vrednosti prostovoljskega dela v posamezni prostovoljski organizaciji.
8. Oblikovali smo poslanice prostovoljskih organizacij, namenjene javnosti in vladi.
9. Zavezali smo se za izdajo publikacije s prispevki zadnjih dveh kongresov.

8. DONATORJI

Kosovelov dom – Kulturni center Krasa

Loka TV d. o. o.

Ljubljanske mlekarne, mlekarska industrija, d. d.

Cvetličarna Oblak Miha

Osnovna šola Srečka Kosovela

Srednja šola Srečka Kosovela

Renault

TV Primorka

IV. SLOVENSKI KONGRES PROSTOVOLJSTVA

Prostovoljstvo danes in jutri na socialnem področju

Kulturni center Janeza Trdine, Novo mesto
5. in 6. december 2003

1. OB OTVORITVI KONGRESA

Pozdravni nagovori

Anica Mikuš Kos,
Slovenska filantropija

Kongres je vedno priložnost za priznanje nekega delovanja, za izmenjavo izkušenj in za korak naprej v razvoju.

Prostovoljstvo je postalo pomemben del socialnega tkiva in dogajanj, ki izboljšujejo kakovost življenja ljudi v naši državi. Je oblika solidarnostne pomoči človek človeku in človek družbi. Omogočilo je preživetje človeštva. Prostovoljno delo je ena od poti za zagotavljanje demokratične participacije državljanov. To je ena od možnosti, da vplivamo na socialno okolje zunaj političnih strank. Prostovoljstvo tudi povečuje občutljivost človeka za socialne probleme in omogoča bolj sprotno reagiranje nanje. Zato vsakemu nudi možnost za delovanje. Prostovoljstvo je ne nazadnje tudi prispevek k materialni dobroti v družbi. Pomembno je zato poznati tudi finančno vrednost prostovoljnega dela. Pomembno pa je paralelno razvijanje ekonomskega in socialnega razvoja. Prostovoljno delo namreč omogoča občutek varnosti ljudi, katerim prostovoljci nudijo pomoč. Prostovoljno delo je tako med drugim pomemben dejavnik zmanjševanja težav sveta v krizi (vojne, katastrofe). Danes se po svetu in pri nas pojavlja organizirano prostovoljno delo.

Prostovoljstvo je v Sloveniji pravo gibanje. Potrebno pa bi bilo določiti ponudbo zanj in potrebe po prostovoljnem delu ter potrebne pogoje za njegov razvoj. Razvijajo se že volonterski uradi, centri za prostovoljno delo ... Žal gospodarstvo pri nas še premalo podpira prostovoljno delo. Slovenijo npr. Evropa vidi kot mediatorja – prenašalca različnih izkušenj državam, ki so manj razvite kot Slovenija. Posebno lahko pomaga državam, s katerimi smo nekoč živeli skupaj. Seveda pa lahko Slovenija mnogo ponudi tudi Zahodni Evropi, saj ima edina od evropskih držav integrirano prostovoljno delo v kurikulum.

Boštjan Kovačič,
župan Občine Novo mesto

Novo mesto je z veseljem gostilo ta kongres, ker se zavedamo, kako pomembna je solidarnost. Solidarnost se vedno izkazuje tukaj in zdaj. Dve razsežnosti, ki ju potrebujemo za življenje in preživetje, sta strpnost in solidarnost: Kjer ni strpnosti, je boj, kjer ni solidarnosti, so žrtve. Trdno sem prepričan, da Slovenija na poti v Evropo ne sme žrtvovati spoštljivega odnosa do prostovoljnega dela. V sodobnem svetu se vsako zadovoljstvo lahko že meri tudi statistično, je pa ne glede na to prav poseben užitek storiti nekaj za drugega. Slovenska filantropija je znala prepoznati vladne službe, nevladne organizacije in lokalne skupnosti ter njihove potrebe po uvajanju, podpori in razvijanju prostovoljstva kot oblike medsebojne solidarnosti. Tudi pred nedavnim ustanovljena Ambulanta za osebe brez zdravstvenega zavarovanja v Ljubljani, katere pobudnica in soustanoviteljica je med drugim bila kot nevladna organizacija, je zgovoren dokaz, kako daleč lahko seže Slovenska filantropija. To ni samo njena gesta dobre volje, ampak na tak način neposredno posega v ustaljene sisteme in fizične prostore. Želim si, da bi tokratni slovenski kongres prostovoljstva, ki ga gostimo v prestolnici Dolenjske, postregel z novimi drznimi idejami na področju prostovoljstva!

Liz Burns,
predsednica IAVE –
Mednarodne organizacije prostovoljstva

IAVE je mednarodna organizacija in mreža organizacij ter prostovoljcev. Imajo člane v vseh regijah po svetu in vsi so prostovoljci. Tudi vaša Anica Mikuš Kos je članica vodstva te organizacije.

Leto 2001 je bilo izjemno kot leto mednarodnega prostovoljstva. Ljudje so v 130 državah organizirali srečanja v čast prostovoljstva. Končalo se je s posebnim zasedanjem Generalne skupščine Združenih narodov, ki je sprejelo resolucijo o spodbujanju prostovoljnega dela po svetu.

Vsi prostovoljci pa se žal ne odločajo samo za dobra dela, kot je to pokazal tragični 11. september 2001. Ob grozljivih dogodkih ljudje vedno najdejo moč, da se prostovoljno javijo za pomoč. Tudi v Seattleu so potekali številni protiglobalizacijski protesti, kar pomeni, da prostovoljstvo ni samo pomoč, ampak tudi aktivizem.

Leto 2001 je tako potrdilo prostovoljno delo kot globalno delo. Prostovoljstvo se pojavlja na različnih koncih sveta in za različne namene. Gre za pomoč ljudem v stiski, za izboljšanje kvalitete življenja, za zaščito življenja in okolja ter za skupno delo. V Limi sem spoznala dva starejša človeka, ki sta vsak dan kuhala kosilo številnim starejšim ljudem v njuni okolici. V Bosni in Hercegovini so prostovoljci pomagali zgraditi Center za pomoč prizadetim in so prek te pomoči pomagali sebi preživeti strašne spomine in strašne izkušnje, ki so jih doživeli. Prostovoljstvo srečamo tako v revnejših kot tudi bogatih okoljih. Pomisliti moramo na AIDS, nevarne bolezni, revščino, problem beguncev. Prostovoljstvo postaja globalno. To dokazuje način, kako se globalno tudi povezujemo. Nastajajo tudi vedno nove mednarodne povezave med nevladnimi prostovoljskimi organizacijami. Vendar prava moč prostovoljstva obstaja predvsem na lokalni ravni (mestih, vaseh, občinah), mednarodno povezovanje ga le bogati in dopolnjuje.

Marjeta Ferlan Istinič,
Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Spoštovani organizatorji, spoštovani udeleženci tega kongresa, v veliko čast in zadovoljstvo mi je, da vas lahko v imenu Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve pozdravim na tokratnem Kongresu prostovoljstva v Novem mestu.

Eden od ciljev, ki smo si ga zadali v nacionalnem programu socialnega varstva, je oblikovanje novih pristopov za obvladovanje socialnih stisk. Z novimi idejami, zamislili in dejanji nastajajo nove oblike pomoči ljudem v stiski. Na tem področju so veliko vlogo odigrale nevladne organizacije, ki neumorno in požrtovalno razvijajo vedno nove, uporabnikom prijazne, za uporabnike prikrojene programe. In prav v teh organizacijah imajo prostovoljci še posebno vlogo, zato spodbujanje nevladnega sektorja ostaja še naprej cilj dela našega ministrstva. V letu 2003 je tako v okviru dopolnilnih programov socialnega varstva delovalo že okoli 240 različnih organizacij, ki skupaj s prostovoljci predstavljajo pomembno obogatitev na področju socialnega vključevanja.

Zelo pomembna je vzpostavitev in razvoj pluralnosti dejavnosti, v okviru katerih je poleg dobrodelnosti, donatorstva in samopomoči velikega pomena tudi prostovoljstvo. V naši državi deluje več kot 16 tisoč prostovoljnih društev in to na različnih področjih, mnoga med njimi prav na področju socialnega varstva. Prostovoljstvo predstavlja tako tudi pri nas enega temeljnih kamnov civilne družbe, saj neguje in spodbuja prizadevanja za mir, svobodo, priložnost, varnost in pravičnost za vse ljudi. Prostovoljstvo je seveda univerzalno, saj je prostovoljec lahko prav vsak izmed nas, ne glede na starost, izobrazbo, premoženjsko stanje, versko ali drugo prepričanje. Vsem je skupno vodilo »pomagati tistim, ki so pomoči potrebni«. Dati delček sebe za drugega, ki se je znašel v stiski ali v težavah. To prav dobro vedo tisti prostovoljci, ki se že desetletja razdajajo ljudem v stiskah. Odločitev o prostovoljstvu je dejansko odločitev vsakega posameznika, družba

kot celota pa mora zagotavljati primerne pogoje za opravljanje tudi teh dejavnosti.

Tudi predlog osnutka zakona o prostovoljnem delu, ki se pripravlja na pobudo civilne družbe, je velik korak k skupnemu uspehu – razvijanju prostovoljstva. Na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve se bomo potrudili, da bi skupaj z vami poiskali primerne rešitve tako za sprejem zakona kot tudi za njegovo implementacijo.

V iskanju skupnih rešitev in hitrejšem razvoju na področju prostovoljstva vam vsem skupaj želimo veliko uspeha.

Slavnostni nagovor

Dr. Janez Drnovšek,
Predsednik Republike Slovenije

Spoštovane prostovoljke in prostovoljci, spoštovani gostje!

Vesel sem, da ste me povabili na vaš kongres. Res je, zaslužite si vsekakor, da tudi predsednik republike pride na vaš kongres in da s tem v imenu države Slovenije tudi izrazi priznanje, spoštovanje vašemu delu, ki ga vsekakor zaslužite. Prostovoljstvo je zame izjemno pomembna dejavnost.

Vesel sem, da se v Sloveniji razvija in pravzaprav ima že tradicijo različnih prostovoljnih dejavnosti tudi v preteklosti, v preteklih desetletjih, pa tudi še prej – če se spomnimo naše tradicije, npr. gasilskih društev ali drugih prostovoljnih oblik, navsezadnje zelo razvejane dejavnosti Rdečega križa.

V sedanjih časih se mi zdi, da je prostovoljstvo še bolj potrebno kot je bilo morda v prejšnjem sistemu. Sistem, ki ga razvijamo po osamosvojitvi, je takšen kot v večini drugih držav po svetu. Temelji na tekmovalnosti, tekmovalnosti v gospodarstvu, tekmovalnosti na številnih segmentih družbe. Ta tekmovalnost pomeni, če je uspešna, tudi uspešnost, uspešen gospodarski razvoj države. Vendar ta uspešnost na osnovi tekmovalnosti s sabo prinaša veliko situacij, kjer se nekateri ljudje znajdejo v stiski, ker so izrinjeni na obrobje in enostavno ne morejo preživeti v takšnem tempu tekmovalnosti, kot ga narekuje tržni sistem, kapitalski odnosi in kot ga navsezadnje narekuje globalna ureditev sveta.

In na vsak način je ob tem potreben nek korektiv. Tudi sama država ga skuša vzpostaviti s svojo socialno mrežo, z različnimi institucijami, s financiranjem številnih situacij, številnih dejavnosti. Vendar sem prepričan, da država nikoli ne bo uspela pokriti vseh socialnih situacij in

nikoli ne bo našla vseh odgovorov v številnih posameznih situacijah, kriznih situacijah, ki se pojavljajo v posameznih obdobjih.

Prav prostovoljstvo je tista dopolnitev, ki ji pri tem lahko odločilno pomaga. Zato je vaša dejavnost izjemno pomembna in bo v prihodnosti še bolj spoštovana, še bolj cenjena. Če danes gledamo razvoj v svetu, vidimo, da pravzaprav iščemo izhode v številnih situacijah, da jih nobena država še ni našla, da nobena država še ni prišla do nekega odgovora na številne izzive, številna neravnotežja, ki jih povzroča sodobni razvoj človeštva. Trajnostni razvoj naj bi bil nekakšen odgovor, iskanje možnosti nekega uravnoveženega razvoja, ki poleg gospodarske uspešnosti vsekakor pomeni tudi socialno ravnotežje in pa iskanje nečesa, kar presega okvire institucije ali okvire gospodarskega tekmovanja.

In ko smo pred kratkim na strokovnem posvetu o vrednotah govorili o njih, o njihovem pomenu v slovenski državi, so bile najbolj pogosto uporabljene besede solidarnost, sočutje, pomoč drugim, človekovo dostojanstvo. To so tiste vrednote in tiste besede, ki se najbolj povezujejo z vašim delom. Veliko možnosti je najbrž še odprtih. Bil je posredovan predlog, da prostovoljstvo še bolj vključimo v naš šolski sistem, da čim več mladih pritegnemo v prostovoljno dejavnost. Strinjam se z ocenami, da je to koristno vsaj na dva načina. Lahko pomaga številnim ljudem v stiski in pomembno prispeva k razvoju mladih ljudi. Zelo sem bil zadovoljen, ko sem na tem posvetu, pa tudi že prej slišal o raziskavah vrednot naših mladih. Namreč te vrednote niso tako prazne, kot včasih slišimo ali ko včasih slišimo, da prihaja do krize vrednot. Nasprotno. Mladi v teh raziskavah dajejo velik pomen pomoči drugim, solidarnosti in to je velika spodbuda za nas vse in predvsem za vaše dejavnosti. Za mlade je veliko priložnosti in pripravljenosti za tako delo. Upam, da bomo skupaj našli načine, da jih v to pritegnemo in da skupaj zagotovimo, da bo naša država resnično čim bolj uravnovežena, prijazna ne samo do nekaterih, ampak do vseh državljanov in državljanek Slovenije.

Pri vašem delu vam želim veliko uspeha naprej. Rad bi vam še enkrat izrazil pohvalo in vse priznanje za vaše delo v prostovoljnih dejavnostih. Hvala!

2. REFERATI NA PLENARNEM DELU KONGRESA

Jaz, prostovoljec – moje dileme, vprašanja, težave

Gojmir Rudolf Južnič

Svet premalokrat sliši besedo hvala. Hvala dobrotnikom. Hvala skritim prostovoljcem. Postavlja se vprašanje, kako prepričati javnost, da prostovoljstvo ni le še ena oblika izkoriščanja mladih. Prostovoljstvo namreč resnično prinaša tudi številne prednosti. Tak način pomoči med drugim spodbuja ustvarjalnost na vsakem poklicnem področju. S konkretno pomočjo soljudem se učimo medsebojne solidarnosti. S konkretno pomočjo pridobiva prostovoljstvo resničen pomen, resnično vrednost. Ali se ne bomo počutili bolje, če bomo videli en nasmejan otroški obraz več? In pomoč moramo ponuditi/zagotoviti že danes, da bo lahko jutri prinesel vsem nemočnim boljše življenje. Ko nam bo zmanjkovalo moči, se zavedajmo: dejanja govorijo glasneje kot besede ...

Predstavitev osnutka Predloga zakona o prostovoljnem delu

Senka Vrbica,
Pravno-informacijski center nevladnih
organizacij – PIC

1. Zakaj sploh potrebujemo zakon?

Prostovoljno delo kot neizmeren potencial človeške energije, sposobnosti in idej je žlahtna dobrina, ki se polni iz spontanih notranjih nagibov ljudi, pripravljenih svojo življenjsko energijo razporediti tako, da jo brez pričakovanja povračila podelijo drugim. Čeprav prostovoljno delo zgleda zgolj kot dajanje, pa vendar po globokem življenjskem pravilu »kdor da, se mu povrne« tudi prostovoljci večinoma ugotovijo, da se s prostovoljnim delom ne samo praznijo, ampak se hkrati tudi povratno energetske napolnjujejo. Ali smemo to izmenjavo energij, do katere lahko pride le na spontan način v odnosu iskrenega medčloveškega dajanja in sprejemanja, spravljati v paragrafe? Mar ni to tako kot z mivko, ki jo lahko največ držiš zgolj na odprti dlani? Bolj jo namreč skušaš »resnično« zgrabiti, manj jo je - ko jo končno zgrabiš v pest, jo je samo še za prgišče.

V zvezi s prostovoljnim delom je to globoko in temeljno vprašanje, ki bi v abstraktnem svetu verjetno dobilo negativen odgovor. V konkretnem tukaj in zdaj pa se moramo od filozofskega vprašanja oddaljiti in se oborožiti z instrumenti logike sveta, v katerem živimo. Osnovno pooblastilo, ki ga daje posameznik (sicer ne več po svobodni odločitvi) moderni državi za svojo fizično in socialno varnost, daje državi pooblastilo, da ureja (lahko) zelo veliko področij človekovega življenja. To pooblastilo, ki si ga abstraktna država jemlje resno, je v 20. stoletju zelo naraslo, država je iz minimalistične postala maksimalistična. Vendar pa s širjenjem pooblastil narašča tudi odgovornost države do posameznika kot osnovne celice družbe, ki si

je to državo vzpostavila. Ni sicer nujno, da država to odgovornost vselej prepozna. Zato se konkretno vprašanje ne more glasiti več »Ali z zakonskim urejanjem prostovoljnega dela ne bomo zadušili?«, temveč si moramo tukaj in zdaj postaviti vprašanje »Ali prostovoljno delo ne bo začelo usihati, če zdaj ne bomo ukrenili nič, da se pogoji za prostovoljno delo spremenijo?«

Namreč prostovoljno delo kot vir za državo brezplačnih storitev je na nekaterih točkah že uzakonjeno. Država računa na njegove rezultate in ga v določenih primerih celo pogojuje. Ne moremo se torej več vrniti v stanje, ko bi bilo prostovoljno delo povsem izven predpisov. Poglejmo:

- nacionalni program socialnega varstva do leta 2005 določa, da bodo imeli pri financiranju prednost programi nacionalnega pomena, ki se bodo delno izvajali po načelih prostovoljnega opravljanja dejavnosti;
- nacionalni program zdravstvenega varstva do leta 2004 med nalogami določa razvoj prostovoljnega dela v bolnišnicah kot eno izmed oblik izboljšanja kvalitete življenja bolnikov med hospitalizacijo in kot ene izmed oblik razbremenitve strokovnega kadra pri zadovoljevanju laičnih potreb bolnikov; prostovoljci naj bi se vključevali tudi v domove za ostarele;
- nacionalni program športa poudarja, da je okoli 70 odstotkov športnih organizacij volonterskih; zavzema se sicer za usposabljanje in izpopolnjevanje volonterskih delavcev, vendar pa hkrati tudi pričakuje višjo strokovno raven volonterskih strokovnih kadrov in med sredstvi financiranja programa športa navaja volontersko delo;
- nacionalni program za preprečevanje uporabe drog kot preventivo v lokalni skupnosti in civilni družbi predvideva prostovoljno delo v preventivnih programih nevladnih organizacij;
- nedavno sprejeti Zakon o humanitarnih organizacijah podaja kot eno izmed meril za pridobitev statusa humanitarne organizacije prostovoljnost. To merilo je po zakonu izpolnjeno, če organizacija svojo dejavnost v celoti ali pretežno opravlja s prostovoljci, ki delo opravljajo po svobodni odločitvi in brez plačila.

Iz tega zornega kota, ko se torej na prispevek prostovoljnega dela v tej družbi že računa (pričakujejo se njegovi pozitivni učinki), pa se ideja o zakonu, ki ureja prostovoljno delo, vidi v drugačni luči, bolj dobrodošlo, saj jo lahko napolnimo s tistim, kar manjka – z enotnimi pogoji za prostovoljce, predvsem za njihovo varnost in zaščito ter podporo prostovoljnemu delu.

Kot je bilo že zelo obširno poudarjeno na preteklih kongresih – prostovoljno delo ne teče samo po sebi. Potrebno ga je organizirati, prostovoljce na primeren način vpeljati v delo, posebej pri delu z ljudmi je potrebno zagotoviti prostovoljcu mentorstvo in tudi siceršnje osebno podporo. Nadalje mora biti prostovoljcu zagotovljena tudi fizična varnost. Zakon o varnosti in zdravju pri delu zahteva določene ukrepe delodajalca – poleg oseb, ki jih našteva, tudi za vse druge osebe, ki so navzoče v delovnem procesu. Kaj to pomeni za prostovoljca? Če si drznemo tolmačiti, da to za prostovoljce ne velja in prostovoljske organizacije ne zagotovijo nobenih ukrepov, s tem zmanjšujemo varnost prostovoljcev. Potem prostovoljci ne samo, da ne dobijo plačila, tudi v varnostnem smislu delajo čisto na svoj riziko. Če pa organizacija poskrbi za prostovoljce v skladu z zakonom – iz česa naj financira stroške, ki s tem nastanejo? Javni razpisi predpostavljajo prostovoljca kot povsem zastonjski delovni vir. Še posebno poglavje so nesreče pri prostovoljnem delu, ki se dogajajo, lahko tudi s trajnimi posledicami. Prostovoljec, ki ni zavarovan za te primere, seveda lahko po načelih obligacijskega prava zahteva od prostovoljske organizacije odškodnino – toda katere (predvsem nevladne) organizacije so tako bogate? Odgovorna organizacija bo seveda prostovoljce zavarovala za primer nesreče pri delu, a to stane in smo spet pri finančnih problemih.

Prostovoljno delo v Sloveniji ima že dolgo tradicijo in pomeni tudi danes nepogrešljivo dejavnost za pomoč ljudem v stiskah. Pri tem je potrebno omeniti dolgo tradicijo gasilskega prostovoljstva, društev upokojencev, društev prijateljev mladine, Rdečega križa, organizacij za samopomoč ter drugih humanitarnih, kulturnih in športnih organizacij. Z reformo šolstva pred nekaj leti je prostovoljno delo našlo svoje mesto v šolstvu kot pomembna oblika vzgojnega dela s šolsko mladino – v osnovnih šolah kot interesna dejavnost učencev in v sre-

dnjih kot interesna dejavnost v okviru programa obveznih izbirnih vsebin, za katero se lahko dijaki sicer svobodno odločajo.

Poleg osebnega prizadevanja v predpisih le redko najdemo svetlo točko podpore prostovoljnemu delu. Zakon o socialnem varstvu, ki je zaenkrat formalno najbolj posvojil prostovoljno delo, zavezuje državo, da zagotavlja in razvija prostovoljno delo na področju socialnega varstva. Kodeks etičnih načel, ki ga je sprejela Socialna zbornica, tudi že določa minimalne standarde izvajanja prostovoljnega dela – določa načelo enakopravnosti, zahteva usposabljanje in supervizijo za prostovoljce, delo se izvaja v okviru sprejetega dogovora. Prostovoljni gasilci imajo v posebnem zakonu o gasilstvu zapisane tudi pravice, kot je nadomestilo plače za čas odsotnosti, brezplačna prehrana za delo, ki traja več kot štiri ure, zavarovanje za primer nesreče pri delu. Tudi prej omenjeni nacionalni programi deklarirajo podporo razvoju prostovoljnega dela.

Velik prispevek prostovoljcev na eni strani kot nematerialen prispevek h kvaliteti življenja in blaginji prebivalstva, na drugi strani pa tudi kot povsem materialni prihranek na stroških zavezuje državo k odgovornosti, da konkretnije zagotovi stabilnejše pogoje za delovanje prostovoljskih organizacij, saj s tem med drugim tudi prispeva k racionalni porabi sredstev davkoplačevalcev. V moderni družbi/državi je vse več marginalnih, prikrajšanih skupin, ki nastajajo kot posledica preferirane vrednote profita, ki jim je možno pomagati zgolj prek spontanega človeškega kontakta posameznika s posameznikom – npr. starejši na podeželju, ki ostajajo brez majhnih trgovin in javnih prevozov.

Prostovoljno delo je tako družbeno pomembno področje, ki je v javnem interesu, zato je nujno, da je s primerno spoštljivostjo in občutkom deležno določenih privilegijev, ki dejansko pomenijo zgolj minimalno osnovo za konstruktiven razvoj tega človeškega potenciala.

2. Kako je prostovoljno delo urejeno v Evropi

V smislu zagovarjanja koncepta zakonskega urejanja prostovoljnega dela bi bilo najbrž razumno, da bi začela predstavitev tujih ureditev z najsvetlejšimi primeri. Pa bom zadevo obrnila – najprej se bom spopa-

dla z očitkom – pripombo, ki smo je bili pripravljenci deležni, da države z dolgo tradicijo prostovoljnega dela sploh nimajo zakonov, medtem ko želijo bivše socialistične države to področje prav pikolovsko urejati. Res je, države, kot so npr. Nizozemska, Belgija, Švedska, Velika Britanija, Danska svoje tradicionalne dobrodelne dejavnosti nimajo uzakonjene. Prostovoljno delo pač teče, tradicionalno je tudi stvar prestiža določenih družbenih struktur, ker enostavno sodi k določenemu statusu posameznika. Problemi se rešujejo sproti. To kaže na delno utemeljenost na začetku izražene dvoma v upravičenost urejanja te materije z zakonom. Vendar pa ne smemo na drugi strani spregledati tudi tradicije donatorstva in drugega finančnega podpiranja dobrodelnih aktivnosti v teh državah, o katerem lahko v državah drugačne zgodovine prejšnjega stoletja, samo sanjamo. Dejansko so bili nedavno sprejeti zakoni, ki izključno ali pa skupaj s problematiko nevladnih organizacij, javnega interesa in civilnega dialoga obravnavajo prostovoljno delo na Poljskem, v Litvi, Latviji, Romuniji in na Češkem – vendar so usmerjeni predvsem v zagotavljanje materialnih pogojev za izvajanje in razvoj prostovoljnega dela in civilne družbe. Tudi Hrvaška pripravlja Zakon o prostovoljnem delu, ki je približno v enaki fazi kot slovenski, njegovo pripravo pa podpira nacionalni odbor za razvoj prostovoljnega dela. Glede na navedeno je na tem mestu potrebno poudariti, da je zakon tudi v Sloveniji potreben zato, da se vzpostavijo ustrezno ugodni pogoji za izvajanje in razvoj prostovoljnega dela. Pri tem se oziramo na ureditve, ki prostovoljno delo zgledno urejajo.

V *Španiji* obstaja okvirni zakon, ki ureja prostovoljno delo. Prostovoljske organizacije so zavezane, da prostovoljce primerno zavarujejo za primer nesreče pri delu, krijejo njihove stroške, povezane z delom, poskrbeti morajo za uvajanje in vodenje, jim izdati potrebna dokazila, da opravljajo prostovoljno delo. Zakon zahteva sklenitev sporazuma med prostovoljcem in organizacijo. Povračila stroškov so zelo striktno omejena na stroške, ki so tesno povezani s prostovoljnim delom. To pomeni, da so ostali prihodki, ki jih dobijo prostovoljci – žepnina, povrnitev stroškov za nastanitve – obdavčeni. Vendar obstaja meja, pod katero davkov ni potrebno plačati in pogosto je ti prihodki ne presegajo. Zakon predvideva pospeševanje prostovoljstva s strani države in mu daje tudi ustrezno finančno podporo v

okviru znižanja cen javnega prevoza in kulturnih prireditvev. Obstaja tudi etični kodeks prostovoljcev, ki vsebuje vrsto pravic in dolžnosti med prostovoljci in organizacijami, kjer delajo in ga je sprejela zveza nevladnih organizacij.

Portugalska ima zakon o prostovoljnem delu, ki daje prostovoljcem vrsto pravic, kot so uvajalna izobraževanja, identifikacijska izkaznica, socialno zavarovanje za prostovoljce, varstvo pri delu, zavarovanje za nesreče pri delu, povrnitev stroškov, cenejši javni prevoz. Določene so tudi nekatere dolžnosti prostovoljca, ki se nanašajo predvsem na korektno delo, kot je spoštovanje zasebnosti varovancev, pravil prostovoljske organizacije, dolžnost sodelovanja s profesionalnimi sodelavci, skrbno ravnanje s sredstvi, ki so prostovoljcu zaupana. Ministrstvo za delo in solidarnost je vsebino zakona še nadgradilo s posebnim dekretom, ki določa okvire za organizacije, ki lahko rekrutirajo in koordinirajo prostovoljce, postopke za pridobitev prostovoljske identifikacijske izkaznice in potrebne pogoje ter postopke za pokritje prostovoljskega socialnega zavarovanja. Obstaja tudi parlamentarni Nacionalni svet za promocijo prostovoljnega dela, ki ima predvsem naloge zagotavljanja varovanja pravic prostovoljcev, pomoč prostovoljskim organizacijam pri razvoju in izvajanju njihovih programov (informacijska podpora in pomoč pri usposabljanju prostovoljcev), izvajati številne ukrepe za promocijo prostovoljnega dela in za doseg družbene prepoznavnosti (podpora raziskavam, informacijskim kampanjam, konferencam ipd.).

Nemčija ima že dolgo tradicijo posebne oblike dolgoročnega prostovoljnega dela - v letu 1964 je bil sprejet zakon, ki promovira prostovoljsko socialno leto - to je okvir socialnih aktivnosti za mlade med 16. in 27. letom z obvezno uvajalno podporo, davčnimi olajšavami, socialno varnostjo (zavarovanjem), prehrano in žepnino. Prostovoljno delo je usmerjeno predvsem na delo v dobro skupnosti, še posebej v socialno skrbstvo, pomoč otrokom in mladostnikom, vključno z zunaj šolskimi dejavnostmi in delo z mladostniki. Opravlja se kot celodnevna negovalna, vzgojna ali gospodinjstva pomoč. Prostovoljci niso delavci, vendar so jim glede vključenosti v sistem socialne varnosti enakovredni. Vsak prostovoljec ima mentorja, ki mu posreduje socialne izkušnje in krepí občutek odgovornosti za skupno dobro. Obve-

zna je tudi udeležba pri začetnih, vmesnih in končnih seminarjih, ki trajajo skupaj najmanj 25 dni. Gostiteljske organizacije plačujejo vse prispevke za socialno varnost, vključujoč pokojninsko zavarovanje in zavarovanje za primer brezposelnosti. Prostovoljci – starši lahko v zvezi z otroki uveljavljajo vse pravice in pripadajoče davčne olajšave. Prostovoljna služba se lahko opravlja tako doma kot v tujini. V letu 2002 je bilo sprejeto še dopolnilo k Zakonu o prostovoljnem socialnem delu z namenom vzpodbuditi predvsem mlade k prostovoljnemu delu, država pa je tudi bistveno povečala proračunska sredstva za izvajanje prostovoljne službe.

Ureditev prostovoljskega socialnega dela, kot ga ima Nemčija, je še posebej zanimiva, saj bi bilo v Sloveniji na področju prostovoljnega dela v bodoče potrebno zapolniti praznino, ki je nastala po ukinitvi služenja vojaškega roka in kot posledico tega tudi civilno služenje zaradi ugovora vesti.

Poljski Zakon o javnem dobru in o prostovoljstvu je zanimiv predvsem s finančnega vidika, saj omogoča, da posamezniki en odstotek dohodnine, ki bi jo sicer morali plačati državi, namenijo javno koristnim organizacijam (tak princip financiranja nevladnih organizacij sta uzakonili tudi Češka in Madžarska). Zato se zakon predvsem ukvarja s kriteriji za določitev javno koristne nevladne organizacije, glede prostovoljstva pa določa pogoje za vključevanje prostovoljcev v delo nevladnih organizacij. Prostovoljcu se povrnejo stroški prevoza in izobraževanja, ki niso predmet obdavčitve. Obvezno je tudi delu primerno izobraževanje pred začetkom dela. Delati pričnejo na osnovi sklenjenega sporazuma s prostovoljsko organizacijo. Organizacija lahko izbira, ali bo za prostovoljca plačevala zdravstveno zavarovanje, zagotoviti pa mu mora zavarovanje za nesreče na delovnem mestu za obdobje 30 dni, nad tem rokom pa zavarovanje krije država.

Češka je pred nedavnim sprejela Zakon o prostovoljnem delu, ki loči kratkoročno in dolgoročno prostovoljno delo (nad tri mesece). Nadalje definira tudi pošiljajočo in gostujočo organizacijo. Pri rekrutiranju prostovoljcev velja princip enake obravnave (enakega dostopa) - razen, če narava prostovoljnega dela tega ne dopušča. Prepovedano je, da bi prostovoljno delo nadomeščalo plačano delo. Prostovoljno

delo se izvaja na osnovi sklenjene pogodbe. Pošiljajoče organizacije so registrirane pri Ministrstvu za notranje zadeve in sicer na osnovi prošnje akreditacijskega komiteja, ki je posvetovalno telo, sestavljeno iz predstavnikov različnih ministrstev, med katerimi je tudi predstavnik vladnega sveta za nevladne organizacije. Akreditacijo dobi pošiljajoča organizacija, ki izpolnjuje določene pogoje in je zmožna organizirati in izpeljati prostovoljno delo v skladu z zakonom. Pošiljajoča organizacija mora prostovoljca zdravstveno zavarovati in ga zavarovati tudi za primer povzročitve škode. Ministrstvo pošiljajoči organizaciji nudi finančno podporo pri zavarovalnih premijah, delu stroškov za usposabljanje in pri plačilu pokojninskega zavarovanja za dolgoročno prostovoljno delo. Med koledarskim letom so ti zneski dani pošiljajoči organizaciji vnaprej, ob koncu leta pa jih obračuna glede na dejanske stroške.

3. Predstavitev osnutka zakona

Pri pripravi osnutka predloga zakona smo upoštevali dejansko prakso in težave domačih prostovoljskih organizacij, dobre primere tujih ureditev, univerzalno deklaracijo o prostovoljstvu, sprejeto v Amsterdamu leta 2001, Evropsko konvencijo o spodbujanju dolgoročne nadnacionalne prostovoljne službe za mladino in osnutek zakona, ki je nastajal že v letu 1997 pod okriljem Urada za mladino. Materijo zakona lahko razdelimo v tri bistvene sklope:

1. definicijo prostovoljnega dela, ki ga obravnava ta zakon,
2. pravice prostovoljcev in osnovni pogoji za opravljanje prostovoljnega dela in
3. vloga države in lokalnih skupnosti pri razvoju prostovoljnega dela.

Pod 1 (definicijo prostovoljnega dela, ki ga obravnava ta zakon)

Na začetku osnutka je poudarjen dejanski družbeni pomen prostovoljnega dela, ki je obče dobro in zato v skupnem in javnem interesu. Definicija prostovoljnega dela ima štiri komponente:

- gre za svobodno odločitev posameznika,
- ta ne pričakuje materialnih koristi,

- delo izvaja v korist drugih ali v skupno korist,
- in sicer v okviru organizacij, ki so po zakonu neprofitne.

Izkazala se je potreba, da se opredeli tudi, katero prostovoljno delo ne sodi v zakon: to je predvsem neorganizirano delo, pomoč sorodnikom, sosedom, pomoč pripravnikov kot volonterjev. Poseben problem pri tej opredelitvi predstavljajo članske organizacije – društva, ki nedvomno opravijo največ prostovoljnega dela in imajo tudi velik interes za zakonsko urejanje tega dela. Vendar vsako prostovoljno delo, ki se opravlja v društvu, ni nujno v skupno družbeno korist. Že po definiciji se v društvu prostovoljno združujejo posamezniki zaradi uresničevanja določenih skupnih ciljev, katero pa je tisto prostovoljno sodelovanje in delo, ki preseže nivo zgolj članstva in pomeni pravo prostovoljno delo, pa je potrebno na nek način razmejiti.

Nadalje smo poskušali definirati še:

- dolgoročno prostovoljno delo, ki ga prostovoljec opravlja najmanj 20 ur tedensko v daljšem časovno kontinuiranem obdobju (vsaj tri ali šest mesecev) – imenujemo ga prostovoljna služba;
- prostovoljske organizacije, ki lahko zgolj zbirajo in usposablajo prostovoljce za druge organizacije ali organizacije, v korist katerih prostovoljec dela, najpogosteje pa sta funkciji združeni v eni organizaciji; prostovoljske organizacije so tako nevladne kot javne, npr. javni zavodi.

Glede dostopa do prostovoljnega dela velja prepoved kakršnekoli diskriminacije. Spodnje starostne meje še niso dokončno opredeljene – to je 15 let za prostovoljno delo, ki se ga opravlja v Sloveniji (pri čemer je vprašljivo soglasje staršev zaradi mladostnikove že delne poslovne sposobnosti) ter 18 let za dolgoročno prostovoljno delo in delo v tujini. Dejansko imamo v osnovnih šolah tudi prostovoljce, ki so mlajši od 15 let – tu seveda soglasje staršev ni vprašljivo.

Eden izmed namenov zakona je tudi zaščita prostovoljcev pred izkoriščanjem profitnih organizacij in morebitno sankcioniranje tega. Če smo našli ustrezno opredelitev, bodo pokazali še nadaljnji odzivi.

Pod 2 (pravice prostovoljcev in osnovni pogoji za opravljanje prostovoljnega dela)

Pravice so deloma določene v zaščito prostovoljcem, deloma pa pomenijo boniteto, pripadajočo prostovoljnemu delu oz. zmanjševanje njihovih rizikov. Izhodišče obravnavanja tega poglavja je, da se prostovoljcu zaradi opravljanja prostovoljnega dela ne sme poslabšati njegov položaj, materialni in siceršnji. Namreč prostovoljec ni dolžan prostovoljnega dela opravljati na svoje stroške in v svoj riziko. Zato naj bi imel prostovoljec naslednje pravice, ki so istočasno obveznosti prostovoljske organizacije:

- da je seznanjen s pravicami, ki mu kot prostovoljcu pripadajo,
- da je deležen ustreznega usposabljanja za prostovoljno delo in drugega izobraževanja v zvezi s prostovoljnim delom,
- da je deležen ustreznega varstva in varovanja zdravja pri delu,
- da je prostovoljno delo primerno organizirano,
- da je med trajanjem prostovoljnega dela deležen osebnostne podpore in mentorstva usposobljenih mentorjev,
- da aktivno sodeluje in soodloča v zadevah, ki vplivajo na prostovoljno delo,
- da mu organizacija povrne stroške v zvezi s prostovoljnim delom, kot jih opredeljuje ta zakon,
- da odkloni delo, ki se mu zdi moralno nesprejemljivo ali je v nasprotju z določili tega zakona,
- do brezplačne nastanitve in bivanja, če gre za prostovoljno delo v tujini,
- da prejme potrdilo o opravljenem prostovoljnem delu,
- da se lahko pritoži, če meni, da so njegove pravice kršene, in sicer pristojnemu organu v prostovoljski organizaciji; seveda pa bi bila želja tudi, da obstaja neko neodvisno mesto – kamor se lahko vsak prostovoljec pritoži ali priglasí morebitne nepravilnosti.

Pravice povezane s socialno varnostjo:

- nujno je zavarovanje za primer nesreče pri delu in poklicne bolezni,
- potrebno je zdravstveno zavarovanje prostovoljca v tujini,

- potrebna so v primeru prostovoljne službe vsa zavarovanja socialne varnosti v zakonsko minimalno določenih zneskih in
- pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti med opravljanjem prostovoljnega dela ne prenehajo.

Prostovoljno delo se izvaja na osnovi dogovora, sklenjenega med prostovoljcem in prostovoljsko organizacijo (če pa sta vključeni v projekt dve organizaciji - pošiljaljoča in gostiteljska, je dogovor tripartiten), ki mora opredeliti bistvene pogoje dela. V določenih primerih ter tudi na zahtevo prostovoljca mora biti dogovor pisen. Prostovoljec ima pravico kadarkoli prekiniti dogovor.

Nadalje je predvidena tudi možnost izplačevanja žepnine prostovoljcu. Tu so mnenja zelo deljena. Načelno so večinska stališča proti izplačevanju kakršnekoli žepnine – poudarja se brezplačnost prostovoljnega dela. Žepnini se načeloma nasprotuje, ker se v njej vidi neko prikrito plačilo, vendar so primeri prostovoljnega dela, ko je žepnina nujna. Pri dolgoročnem prostovoljnem delu in predvsem v tujini, ko je prostovoljec nastanjen izven svojega doma, je upravičen do vsaj minimalnih sredstev za svoje osebne, lahko čisto higienske potrebe. Tako smo ocenili, da možnost žepnine mora biti določena, seveda pa mora biti njena višina omejena, v kakšni varianti, pa bo pokazala nadaljnja razprava. Prejemki prostovoljcev iz naslova prostovoljnega dela naj ne bi bili obdavčeni, prav tako naj zneski, ki jih izplača prostovoljska organizacija prostovoljcu, ne bi bili zavezani plačilu davkov in prispevkov, seveda vse v limitih, ki jih bo določal zakon.

Pod 3 (vloga države in lokalnih skupnosti pri razvoju prostovoljnega dela)

Čim smo določili nekatere pravice prostovoljcev, takoj nastane problem financiranja le-teh. Seveda so prostovoljske organizacije tiste, ki so dolžne poskrbeti za izpolnjevanje pravic in za zaščito prostovoljcev. Vendar si v tem primeru dejansko večinoma prostovoljcev sploh ne morejo privoščiti. In tako se tudi na tej točki vrnemo k osnovnemu vprašanju – ali je smiselno predpisovati sicer prostovoljcu »prijazne« pravice, če bomo istočasno s tem prostovoljno delo dušili. Tu nastopi vloga države in lokalnih skupnosti, da prostovolj-

ske organizacije podprejo in tako omogočijo optimalno izvajanje in razvoj prostovoljnega dela. Zakaj tudi lokalne skupnosti – zato, ker se večino prostovoljnega dela opravlja čisto lokalno v dobrobit in blaginjo konkretne lokalne skupnosti. Tako bi bila vloga države in lokalnih skupnosti predvsem v tem, da bi:

- izvajala ukrepe za vzpodbujanje in razvoj ter družbeno prepoznavnost prostovoljnega dela,
- vzpostavljala ugodne materialne pogoje in odpravljala zakonske ovire za izvajanje in razvoj prostovoljnega dela,
- pospeševala razvoj prostovoljnega dela v nevladnih organizacijah in javnem sektorju, kakor tudi prostovoljnega dela tujcev,
- pospeševala mreženje prostovoljskih organizacij,
- zagotavlja finančna sredstva za obveznosti, določene s tem zakonom, in za razvoj prostovoljnega dela ter
- vzpodbujala subvencioniranje javnih prevozov, kulturnih prireditvev, jezikovnih tečajev, povezanih s prostovoljnim delom, bivanja prostovoljcev v študentskih domovih in podobno.

V kakšnem obsegu in na kakšen način sistemsko zagotoviti financiranje prostovoljnega dela je še odprto za nadaljnjo diskusijo; ponujenih je nekaj možnosti – tako prek konkretnih javnih razpisov, kot prek morebitnega neodvisnega koordinacijskega organa na nivoju države ob sodelovanju povezanih prostovoljskih organizacij, možna je delitev stroškov med prostovoljsko organizacijo, državo in lokalno skupnostjo ter druge možnosti.

Posebej je potrebno poudariti še vlogo vzgoje in izobraževanja. Vključitev pomena in ciljev prostovoljnega dela v proces izobraževanja je nujna, kakor tudi nadgradnja obstoječega sistema prostovoljnega dela v izobraževalnih ustanovah z ustvarjanjem ustreznih pogojev in spodbujanjem širjenja organiziranega prostovoljnega dela.

4. Za konec – kdaj se bodo prostovoljske organizacije v Sloveniji začele povezovati?

V zakonu predvideno in prepotrebno je tudi sodelovanje države in lokalnih skupnosti s prostovoljskimi organizacijami pri sprejemanju ukrepov za razvoj prostovoljnega dela. Vendar pa država te naloge

niti ne bo mogla opravljati, dokler so prostovoljske organizacije razpršene. Nujen bi bil nek formalen ali neformalen center/združenje prostovoljskih organizacij, v katerega bi bile vključene prostovoljske organizacije, ki bi zastopal interese prostovoljskih organizacij, oblikoval kodeks etičnih načel, pomagal prostovoljskim organizacijam pri izvajanju njihovih prostovoljskih programov in pridobivanju finančnih sredstev, varoval pravice prostovoljcev in predlagal državi ukrepe za pospeševanje, razvoj in prepoznavnost prostovoljnega dela.

Žal je realnost daleč od tega. Med pripravo zakonskega osnutka je bilo zelo očitno, da prostovoljske organizacije živijo vsaka zase, med seboj so si konkurenčne. Seveda iz razumljivih razlogov – preživetje velikokrat omogočajo zgolj sredstva, pridobljena na razpisih in kdor zmaga, jih dobi. To gre seveda istočasno v prid državi – če za zastopanjem potreb prostovoljnega dela ni posebne ali povečane energije, potem država lahko, kot je bilo v začetku povedano, prispevek prostovoljcev zgolj pasivno pričakuje.

S problemom pomanjkanja te energije in volje se soočamo tudi pri pripravi tega osnutka zakona. Kljub številnim naslovom, na katere smo pošiljali teze za zakon, se je s pripombami in predlogi odzvalo skromno število organizacij. Zato je kongres priložnost, da k oblikovanju predloga zakona povabimo več organizacij in posameznikov, hkrati je tudi priložnost za prve korake za uresničitev ideje o združenju prostovoljskih organizacij, kar bo slej ko prej prepoznano kot nujnost - torej bolje prej, kot slej!

Teze o sodobnem prostovoljstvu in njegovi organiziranosti v današnji Sloveniji

Prof. dr. Jože Ramovš,

Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje, Ljubljana

V prispevku bom nanizal nekaj spoznanj o sodobnem prostovoljstvu. Prostovoljstvo že skoraj dve desetletji raziskujem, na Inštitutu Antona Trstenjaka smo usposobili z enoletnimi tečaji nad 1.000 prostovoljcev za medgeneracijsko druženje in druga socialna področja, več kakor tri desetletja sem prostovoljec, v začetku z mladimi, sedaj pa več kot petnajst let s starimi ljudmi. O prostovoljstvu in socialnem imunskem sistemu, kamor prostovoljstvo spada, sem obširneje pisal v knjigah *Kakovostna starost* (2003) in *Slovenska sociala med včeraj in jutri* (1995), v Zborniku prispevkov 1. slovenskega kongresa prostovoljcev (1996) in v številnih člankih. Na tem mestu bom v obliki tez navedel nekaj temeljnih spoznanj o prostovoljstvu in misli o tem, kako organizirati sodobno prostovoljstvo v današnji Sloveniji.

1. Prostovoljstvo je osnovna oblika sodobne osebne solidarnosti

Prostovoljstvo je osnovna oblika zavestne osebne solidarnosti v današnjih družbenih razmerah. Solidarnost pa je temeljni socialni imunski vzgib, ki je pogoj za osebno in družbeno preživetje. S prostovoljstvom človek posveti del svojega prostega časa smiselno izbranim solidarnim dejavnostim v korist potrebnih ljudi v skupnosti, kar je nepogrešljiv način, da se človeško razvija. Osnovni motiv za prostovoljstvo je človekoljubje (filantropija) na osnovi sodoživljanja (empatije) z drugimi ljudmi. Prostovoljčevemu časovnemu ali materialnemu vložku v prostovoljsko delo odgovarja njegova korist pri razvoju in krepitevi lastne osebne in socialne klenosti.

Opredelitev sodobnega prostovoljstva se torej glasi:

Prostovoljstvo je osebno ali organizirano strokovno ali laično delo, ki ga nekdo opravlja, da posameznemu človeku, skupini ali skupnosti smiselno pomaga pri materialnem preživetju ali medčloveškem sožitju z informiranjem, poučevanjem ali drugimi preventivnimi dejavnostmi, z delom, terapijo, oskrbo ali drugo pomočjo pri reševanju težav in stisk, z raziskovanjem in organizacijo ali na kak drugačen način, pri čemer poteka pomoč:

- a) neslužbeno, brez materialnega plačila in zunaj svojega doma;
- b) v delu njegovega razpoložljivega ali prostega časa ob lastnih obveznostih;
- c) po njegovi smiselni osebni odločitvi;
- d) iz človekoljubnega solidarnega stališča do človeških potreb in težav.

Poleg osebne solidarnosti, ki jo opravljajo posamezni ljudje neopazno za javnost in z osebno skromnostjo – ko *»levica ne ve, kaj dela desnica«*, je bilo od nekdaj pomembno tudi družbeno organizirano prostovoljstvo v dobredelnih, človekoljubnih ali humanitarnih organizacijah. Za današnjo družbo je značilna visoka organiziranost življenja in sožitja ljudi, zato je nujno potrebna tudi dobra organiziranost medčloveške solidarnosti. Nepogrešljiva osnova vsake organizirane solidarnosti pa je vedno bilo, je in bo ostalo osebno človekoljubje in humanost vsakega posameznika, ki sodeluje v organizirani obliki prostovoljstva.

Za prostovoljsko delo torej ne štejemo spontane vsakdanje pomoči svojcem, naključne pomoči ljudem v okolju, neplačanega službenega in obveznega dela v podjetju ali skupnosti, kakor ne štejemo za humanitarno solidarnost z zakoni predpisanih socialnih zavarovanj na osnovi medgeneracijske pogodbe.

2. Prostovoljstvo je več kakor prostovoljnost

Prostovoljno je tisto, kar je svobodno izbrano, kar ni prisiljeno in ne nujno v utečenem vsakdanjem sožitju. Prostovoljstvo je več kakor prostovoljnost. Izraz prostovoljno obsega tudi plačano, službeno in domače družinsko delo, saj današnji človek tudi vse te oblike dela

izbira svobodno in prostovoljno. Prostovoljsko delo je poseben izraz za tisto delo, ki sodi v opredelitev sodobnega prostovoljstva. Vsako prostovoljsko delo je tudi prostovoljno, še zdaleč pa ni vsako prostovoljno delo že tudi prostovoljsko. Prostovoljsko delo ima specifične značilnosti, ki smo jih opisali v prejšnji točki. Seveda pa je vsako prostovoljsko delo tudi prostovoljno ali neprisiljeno, toda to značilnost ima skupno s plačanimi, službenimi, domačimi družinskimi, ljubiteljskimi in drugimi svobodno izbranimi dejavnostmi.

Pojmi prostovoljstvo, prostovoljsko delo in prostovoljska organizacija so strokovni socialni pojmi. Oblikovani so v duhu in po pravilih slovenskega jezika, tako da enoumno izražajo posebnost prostovoljske dejavnosti in jo razlikujejo od vseh drugih prostovoljnih dejavnosti.

Enoumno opredeljeni, jasni in jezikovno lepi strokovni izrazi so pogoj za razvoj in uveljavitev vsake znanosti in stroke, zato je tudi dosledna raba izrazov prostovoljstvo, prostovoljsko delo in prostovoljska organizacija pomemben prispevek, da bo to področje sodobnega družbenega življenja lahko napredovalo in se uveljavljalo v znanosti, pravni ureditvi in vsakdanji praksi.

3. Štirje koraki pri organiziranju sodobnega prostovoljstva

Organiziranje sodobnega prostovoljstva mora slediti štirim korakom:

- a) Prvi je pridobivanje primernih prostovoljcev za določeno prostovoljsko delo na temelju njihovih pristnih potreb, ki se komplementarno dopolnjujejo s potrebami tistih, za katere prostovoljsko delajo.
- b) Drugi je usposabljanje prostovoljcev po principih socialnega učenja iz življenjskih izkušenj, da bodo pri svojem prostovoljskem delu uspešni.
- c) Tretji je organiziranje dobrih pogojev za izvajanje individualnega ali skupinskega prostovoljskega dela kot osebnega človeškega odnosa.
- d) Četrti pa je skrb za vzdrževanje in krepitev prostovoljske kondicije ter za preprečevanje patologije pri prostovoljskem delu.

Pridobivanje prostovoljcev mora biti rezultat širokega informiranja skupnosti o možnostih za zadovoljevanje določenih potreb v njej.

Razlikovati je treba med pripravo in usposabljanjem za prostovoljsko delo ter samim prostovoljskim delom. Obvezne izbirne vsebine otrok in srednješolcev ter obvezna praksa študentov je odlična oblika uvajanja v prostovoljstvo, prostovoljsko delo pa je šele tisto njihovo delo, ki presega okvire osnovnega usposabljanja za to delo ter okvire njihovega obveznega šolskega ali delovnega urnika.

Pridobivanje prostovoljcev v skupnosti, njihovo usposabljanje, organiziranje in vzdrževanje prostovoljske kondicije mnogokrat zahteva strokovno delo s polno ali delno zaposlitvijo. V teh primerih se mora upoštevati pogoj, da mora biti vsakdo, ki dela s prostovoljci in je polno ali delno zaposlen pri prostovoljstvu, tudi sam prostovoljec v enakem tedenskem ali mesečnem obsegu, kakor se redno pričakuje od prostovoljcev, s katerimi ali za katere službeno dela za svoje preživljanje.

4. Enostavno in zahtevno prostovoljsko delo

Pri vseh štirih organizacijskih korakih sodobnega prostovoljstva moramo razlikovati med enostavnim in zahtevnim prostovoljstvom.

Enostavno prostovoljstvo je pomoč ljudem ali organizacijam pri nezahtevnih delih, npr. pri enostavnih hišnih opravilih, zbiranje in urejanje starih oblačil v dobrodelnih organizaciji, spremstvo otroka čez cesto na poti v šolo ali starega človeka na sprehod in podobno.

Zahtevno prostovoljstvo je pomoč ljudem ali organizacijam na področju medčloveškega sožitja, v osebnostnih stiskah in pri zapletenih opravilih, ki zahtevajo posebna znanja, veščine ali usposobljenost.

Samoumevno je, da prostovoljsko delajo tako laiki kakor strokovnjaki vseh vrst. Razlikovanje med strokovnim in laičnim prostovoljskim delom ni smiselno, ker je vsakdo za določeno delo strokovnjak, pri večini drugih opravil pa laik; zdravnik je npr. strokovnjak za zdravljenje, medtem ko je pri socialnem delu laik – socialni delavec pa seveda ravno obratno; oba pa sta laika pri kuhanju, kjer je strokovnjak poklicni kuhar.

V prostovoljstvu imajo vsi poklici svoje mesto: čim bolj najde vsak prostovoljec sebi primerno prostovoljsko delo, tem bolj koristen in zadovoljen bo. Človek je lahko odličen prostovoljec na svojem strokovnem področju, seveda pa to ni nujno, niti vedno smiselno. Neke- mu strokovnjaku, ki je preobremenjen s poklicnim delom, bo lahko prostovoljsko delo na drugem področju, kjer je sicer laik, dobra poži- vitev, medtem ko bo mladi socialni delavki, ki ne dobi svoje poklicne zaposlitve, ali upokojeni socialni delavki prostovoljsko socialno delo dajalo vsestransko koristen stik s svojo stroko.

5. Prostočasno in »poklicno« prostovoljstvo

Pri organizaciji prostovoljstva je pomembno razlikovati med prosto- časnim in »poklicnim« prostovoljstvom.

Pri prostočasnem prostovoljstvu posveča sodobni človek prostovolj- skemu delu približno odstotek od celote časa, to je povprečno od ene do kakih štirih ur tedensko ali 50 do 200 ur letno. Prostočasno prostovoljstvo je temeljna oblika za razvijanje in vzdrževanje osebne solidarnosti vsakega odraščajočega in odraslega človeka v sodobnih družbenih razmerah; razvita osebna solidarnost in človekoljubje pa sodita med najbolj pomembne človeške lastnosti. Tudi to kaže, da prostočasno prostovoljstvo koristi prostovoljcu prav tako kakor tiste- mu, za katerega prostovoljsko dela.

»Poklicno« prostovoljstvo smo poimenovali posvečanje prostovolj- skemu delu v večjem časovnem obsegu od prostočasnega. Izraz »po- klicno« ni posrečen, naslanja pa se na sodobno prakso, ko nekateri ljudje delajo prostovoljsko v humanitarnih in drugih organizacijah velik del svojega časa in je njihovo prostovoljsko delo po času in učin- ku primerljivo s poklicnim ali službenim delom. Takega prostovolj- skega dela je sorazmerno veliko. Opravljajo ga npr. mlajši upokojenci v različnih društvih in humanitarnih organizacijah ter organizacijah za samopomoč, deloma tudi študentje ter ljudje srednje generaci- je v poklicnih in stanovskih združenjih, zdravljeni narkomani kot terapevti brez plačila v terapevtskih komunah, v zahodni Evropi so neredko »poklicne« prostovoljke nezaposlene žene iz srednjega in višjega sloja, v »poklicno« prostovoljstvo sodi humanitarno delo mi-

sijonarjev in drugih prostovoljcev v nerazvitih delih sveta, v Evropi pa delo redovnic in redovnikov, ki so svoj tradicionalni način dobrodelnega življenja v korist skupnosti prilagodili današnjim razmeram in potrebam, niso pa pri tem zaposleni, ali pa v kontekstu svojega samskega življenja opravljajo prostovoljsko delo za skupnost v pretežnem delu svojega prostega časa po redni zaposlitvi.

Prostočasno in »poklicno« prostovoljstvo imata vsako svoje zakonitosti, svoje prednosti in pasti, zato ju je treba razlikovati. Tako eno kakor drugo sta v okviru sodobne solidarnosti enako pomembni obliki prostovoljstva, zato je zgrešeno meriti prostovoljstvo zgolj po količini vloženega časa.

6. Sodobno prostovoljstvo potrebuje znanstveno in strokovno spremljavo

V današnjih družbenih razmerah potrebuje sleherna naravoslovna, tehnična in družbena dejavnost posebna znanja in metode, da odgovarja potrebam časa in se razvija v korak z njimi. Zadnji dve stoletji je bila v evropski kulturi skoraj vsa pozornost posvečena raziskovanju narave in tehnike; odličen rezultat tega je današnja materialna varnost in blaginja, kakršne človeštvo doslej nikdar ni niti slutilo. Medčloveško sožitje in osebnostna kakovost življenja pa sta bili tačas v ozadju pozornosti, zato kakovost na teh področjih občutno zaostaja. Za ohranitev in nadaljnjo rast kakovosti človeškega življenja in medčloveškega sožitja je nujno, da v znanosti, politiki in vsakdanjem življenju prenesemo pozornost na razvoj spoznanj, metod in organizacije na področju osebnostne rasti in zboljšanja medčloveškega sožitja.

V tem kontekstu je prenos znanstvene in strokovne pozornosti na prostovoljstvo prednostna naloga, saj ima sodobno prostovoljstvo podoben družbeni pomen kakor družina, partnerstvo, prijateljska družba in delovna tovarišija. Znanstveno obravnavo zahtevajo vsi vidiki prostovoljstva. Raziskovati je potrebno osebnostne, socialne, antropološke, ekonomske, pravne in druge zakonitosti prostovoljstva, oblikovati sodobno strokovno izrazje za področje prostovoljstva (kar smo pokazali pri izrazih prostovoljstvo, prostovoljsko delo in prosto-

voljska organizacija), potrebno je strokovno razvijati metodiko za vsa prostovoljska področja, sodoben strokovni pristop je potreben tudi pri organiziranju prostovoljskega dela, usposabljanju prostovoljcev, proučevanju nevarnosti pri prostovoljstvu (npr. zlorab, prostovoljske izgorelosti ipd.) ter pri raziskovanju možnosti za njihovo preprečevanje.

Seveda pa bi bila nevarna tudi druga skrajnost, če bi imeli scientistično stališče, da znanost lahko obseže celotno prostovoljstvo, ali da je nad njim. Znanost je danes nepogrešljivo orodje za razumevanje in uspešno izvajanje prostovoljstva v sodobnih družbenih razmerah, kakor so bila že od nekdanj časa primerna znanja in materialno imetje orodja za izvajanje učinkovite medčloveške solidarnosti. Nenadomestljiv temelj in najvišje merilo prostovoljstva pa bo vedno ostalo razvito osebno sočutje s človekom in smiselno sodelovanje z njim pri zadovoljevanju njegovih potreb.

7. Prostovoljske organizacije morajo biti decentralizirane in avtonomne, med seboj pa dobro sodelovati

Ena od pasti celotnega tretjega sektorja, še posebej pa prostovoljskih organizacij, je nezavedna težnja po centralizmu. Ustanovitvena skupina običajno teži, da ima vse vzvode organizacije v svojih rokah, nacionalna združenja prostovoljskih in humanitarnih organizacij se tako organizirajo, da same upravljajo z glavnino finančnih sredstev in da je vse pomembno odločanje osredotočeno v njihovem nacionalnem vrhu. Informacije gredo pretežno iz središča na periferijo, obratno pa ne. Posledica tega je entropični proces odmiranja in socialne patologizacije take prostovoljske ali humanitarne organizacije, ki je bila verjetno v začetku zelo kakovostna. Ker je celotno poslanstvo in ves uspeh prostovoljske organizacije odvisen od neposrednega prostovoljskega dela posameznih ljudi v bazi, mora biti organiziranost prostovoljske ali humanitarne organizacije decentralizirana. Vsak posamezni prostovoljec mora imeti maksimalno avtonomijo v okviru krajevne samoorganizacije, vsaka krajevna organizacija mora imeti glavnino finančnih in drugih vzvodov moči ter avtonomije, krajevno in nacionalno vodstvo pa mora biti le servis za smiselne skupne de-

javnosti in komunikacijsko središče za pretok informacij, tako onih iz baze v središče, kakor tudi onih iz središča in drugih okolij v bazo.

Enako pomembna kot decentraliziranost je tudi druga bistvena organizacijska lastnost dobrih prostovoljskih in humanitarnih organizacij – to je visoko razvita sposobnost za medsebojno sodelovanje in dialog med različnimi posamezniki, skupinami, organizacijami, gledanji in pristopi. Za današnjo Slovenijo je – v primerjavi z ostalo Evropo – značilna nadpovprečna razvita avtonomija in podpovprečno razvite zmožnosti za sodelovanje. Vsakdanja izkušnja kaže tudi nizko stopnjo sodelovanja med posameznimi prostovoljskimi in humanitarnimi organizacijami ali med vodstvom in navadnimi člani iste organizacije. Ta pomanjkljivost izničuje velik potencial prostovoljskega dela, prizadevanj in ugleda. Slovensko prostovoljstvo torej potrebuje veliko mero dobrega usposabljanja za sodelovanje.

8. Prostovoljstvo v Sloveniji potrebuje pravno regulacijo

V sodobni družbi ni mogoč razvoj tako pomembnega področja, kot je prostovoljstvo, brez dobre pravne regulacije. Primerne pogoje za izvajanje in razvoj vseh oblik in vrst prostovoljstva v državi ustvari sodoben zakon o prostovoljstvu. Na njegovi osnovi se oblikujejo potrebni »standardi in normativi«, da regulirajo smiselna skupna merila glede usposabljanja, organizacije, financiranja in drugih vidikov prostovoljstva na posameznih področjih.

Mnoge evropske države so že pred leti sprejele zakone o prostovoljstvu, tako zahodne, npr. Italija, kot vzhodne, npr. Češka. Že sama priprava zakona o prostovoljstvu ima v določeni državi in družbi pozitiven učinek: v javnosti in pri politikih zbudi zanimanje za prostovoljstvo, poveča se znanstveno zanimanje in raziskovanje prostovoljstva, oblikuje se primerno strokovno izrazje za področje prostovoljstva, poveča se publiciranje o prostovoljstvu, izhajati začno skupni prostovoljski časopisi in podobno.

V Sloveniji pristopamo k pripravi zakona o prostovoljstvu pravkar, torej nekoliko z zaostankom, vendar pa zakonski predlog pripravlja Slovenska filantropija skupaj z visoko strokovno pravno ustanovo za tretji sektor (PIC) v širokem dialogu s prostovoljskimi organizacija-

mi in ostalo javnostjo. Upravičeno lahko pričakujemo, da bomo tudi v Sloveniji kmalu imeli kakovosten zakon o prostovoljstvu. Na voljo so nam tuji vzorci prostovoljskih zakonov in izkušnje po njihovem sprejemanju. Sami imamo zelo bogato izkušnjo prostovoljskega dela in razvejano strokovno misel o prostovoljstvu. Naša prednost je tudi naš položaj »mostu« med zahodom in vzhodom. Iz zahoda smo v času socializma dobivali sveže informacije tudi o tovrstnih družbenih dogajanjih, kot je sodobno prostovoljstvo. Z vzhodom nas povezuje dve generaciji dolga zgodovina socialistične socialne države, še posebej pa slovanska doživljajska mehkoča v jeziku, doživljanju in načinu življenja. To drugo je v primerjavi z zahodno, bolj storilnostno in manj osebno naravnostjo zelo pomembna prednost pri konceptualnem, metodičnem in organizacijskem razvoju prostovoljstva, da bo naše prostovoljstvo ustvarjalen odgovor na potrebe in stiske v brezosebnebnem potrošniškem vzdušju in poslovni naglici današnje evropske kulture, še posebej pa v prihajajočih desetletjih številčnega neravnotežja med mlado, srednjo in tretjo generacijo.

9. Pošteno in smiselno prostovoljsko delo – iskanje človeške osebe v sebi in v sočloveku

Človek je edino osebno živo bitje na Zemlji: zaveda se sebe, drugih in sveta, v svoji zavesti dojema zakonitosti dogajanja, v svoji vesti doživlja svobodo in odgovornost za svoje življenje, za soljudi in za svet, z učenjem bliskovito napreduje – v primerjavi z živalskimi vrstami – kot posameznik in kot vrsta. Ta visok položaj nad ostalo živo in neživo naravo postavlja človeka na silno ozek prehod dvema usodnima prepadoma: posameznikovim samouresničevanjem sebe na račun drugih in narave z ene strani (to je liberalistični individualizem) ter vkalupljanjem ali utapljanjem posameznikov v socialno skupnost z druge strani (to je kolektivistična pomasovljenost). Kakovost človekovega življenja – njegovo človekovanje in občestvovanje je rezultat nenehnega iskanja ravnotežja med lastno individualnostjo in sožitjem z drugimi v skupnosti.

Od nekdanje je bila osebna solidarnost nepogrešljiva pot do osebnega zorenja. Ko človek osebno doživi potrebo drugega ali drugih in se svobodno odloči za pomoč in sodelovanje, se sam človeško razvija

bolj kot s čimerkoli drugim. Trstenjak je kot vrhunski strokovnjak za psihologijo ustvarjalnosti rad poudarjal, da je najčistejša oblika ustvarjalnosti prav etična ustvarjalnost, ko človek z osebno odločitvijo naredi nekomu nekaj dobrega; samo to je namreč čisto ustvarjanje iz nič, vse drugo je odkrivanje in preoblikovanje že obstoječega.

V današnjih razmerah je prostovoljstvo najbolj primerna oblika osebne solidarnosti in zato tudi izjemno primeren način za osebno človeško uresničevanje. Seveda velja to za zdrave oblike prostovoljske solidarnosti, kajti kot vsaka stvar je lahko tudi prostovoljstvo bolno ali bolešno. Ena od temeljnih značilnosti zdravega prostovoljstva je ravnotežje med zdravim zadovoljevanjem lastnih potreb in sodoživljanjem potreb drugih oz. pomočjo pri zdravem zadovoljevanju njihovih potreb; to ravnotežje rad izrazim v dveh stavkih:

*Če hočeš pomagati sebi, poskrbi za druge;
če hočeš pomagati drugim, poskrbi zase!*

Zdravo prostovoljstvo torej istočasno človeško gradi dva: prostovoljca, ki solidarno sodoživlja potrebe drugih in jim pomaga, in tega drugega ali druge, ki so deležni njegove pomoči. Prostovoljstvo v teh okvirih je pošteno in smiselno za vsakega odraslega človeka, otroci pa se morajo vanj uvajati od najnežnejše mladosti.

V današnjih življenjskih in družbenih razmerah je prostovoljstvo privilegirana oblika iskanja pristne človeške osebe v sebi in v sočloveku, je pospešeno oblikovanje svoje lastne človeške osebe in človeških oseb tistih, ki jim prostovoljec pomaga s svojim prostovoljskim delom. Pri prostovoljstvu se udejanjata življenjski gesli velikega slovenskega misleca o človeku, Antona Trstenjaka (1906-1996):

*Za človeka gre in
skupaj držimo!*

3. PRISPEVKI IZ OKROGLIH MIZ

Strategija razvoja nevladnih organizacij in možnosti financiranja nevladnih organizacij, ki delujejo na socialnem področju, iz Evropskih strukturnih skladov

Robert Levičar

Evropska unija pozna sistem, ki ga imenujemo strukturni skladi. Ti so:

- Socialni skladi (delujejo za vse družbene iniciative, financirajo dejavnosti, programe),
- Evropski sklad za regionalni razvoj (namenjen kapitalskim naložbam - infrastrukture, stavbe, ceste),
- Kmetijski sklad (vsebuje 80 % denarja),
- Sklad za ribištvo.

Skladi so namenjeni izboljšavi v celi Evropi. Vsi programi so ekonomski, njihov namen ni solidarnost kar tako.

Nujno pa je povezovanje posameznih partnerjev. Na razpise se ni mogoče prijaviti, če posamezen prijavitelj (organizacija) ne predvidi sodelovanja z ostalimi. Pomembno je tudi, da se stvari ne podvajajo. Vsak od ponujenih programov mora jasno definirati, komu je namenjen. Vsi programi so praviloma tudi naravnani predvsem na marginalne skupine, ki se ne morejo enakopravno oz. enakovredno vključevati v družbo.

Strukturni skladi se delijo na osnovi ciljnih območij:

- Ciljno območje 1: je najboljši, načeloma bo v tem ciljnim območju cela Slovenija.
- Ciljno območje 2: namenjeno prostorom, ki so degradirani.

- Ciljno območje 3: npr. podjetja, ko gre za dvig delovne sile - npr. Mura in tekstilna industrija; pomembno je, da se ta industrija obdrži.

Vse to je napisano v enotnem programskem dokumentu, ki opredeljuje vse razvojne strategije, načrte in izvedbo investicij. Temelji na državnem razvojnem programu.

Enotni programski dokument se pa deli na:

- program,
- prioritete,
- učinke in
- rezultate.

Prostovoljno delo v nevladnih organizacijah na področju socialnega varstva – s poudarkom na organizacijah na področju duševnega zdravja

Nace Kovač,

ŠENT - Slovensko združenje za duševno zdravje

Izkušnje in pregled društev, zasebnih zavodov in ustanov kaže, da je nevladni sektor v Sloveniji izredno raznovrsten glede na to :

- kakšne programe izvaja;
- kateri so udeleženci v programih, npr. strokovni delavci, prostovoljci, uporabniki;
- velikost in pomen organizacij in
- področja, na katerih izvajajo programe.

Nevladne organizacije so tako pri nas kot po svetu seveda ustanovljene prostovoljno in praviloma tudi z velikim prispevkom prostovoljnega dela.

Poleg ekoloških organizacij, društev, ki se ukvarjajo izključno z varovanjem človekovih pravic, neformalnih skupin občanov v lokalni skupnosti, ki s skupnostno akcijo želijo izboljšati kakovost življenja v svojem okolju (npr. ustanovitev vrtca, obnova športnega igrišča v blokovskem naselju ipd.), se na socialno-varstvenem področju pojavlja veliko število organizacij, ki želijo z izvajanjem storitev in ustanavljanjem različnih programov hitro in učinkovito odgovoriti na potrebe uporabnika, stranke, člana njihovega društva in vseh drugih zainteresiranih posameznikov.

Programi, ki se izvajajo na tem področju, želijo odgovoriti na probleme na področju odvisnosti, nasilja v družini in do otrok, oseb s posebnimi potrebami, invalidnosti in potrebe različnih izključenih skupin. Številne od teh dejavnosti niso (dovolj ali pa sploh ne) prisotne v javni mreži izvajalcev, nekatere se izvajajo le kot nadstandardna storitev za manjšo ciljno skupino, nekatere so organizirane kot skupine za samopomoč uporabnikov, nekatere po načelu samo-organizacije,

velikokrat pa se pojavljalo na pobudo oz. zaradi osebne zavzetosti in dodatne aktivnosti strokovnih delavcev javnih zavodov na tem področju. V začetnem obdobju je nastajanje takšne iniciative odvisno od prizadevnosti, altruističnih osebnosti, vrednot ustanovitelja (kot so socialna solidarnost, anti-diskriminatorna načela in požrtvovalnost) zato, da kljub svoji redni dejavnosti na delovnem mestu uspejo zaznati dodatne potrebe uporabnikov in poiskati čas za izpeljavo rešitev. Tukaj se srečamo z današnjo temo konference - prostovoljstvo. Strokovni delavec mora, če želi izpeljati zamisel in doseči cilj, vložiti veliko svojega prostega neplačanega časa, in stremeti k prej naštetim načelom in vrednotam. Tukaj lahko navedem primer mojih bivših sodelavcev in sedanjih partnerjev na centrih za socialno delo po vsej Sloveniji. Možnosti in pogoji, ki jih imajo na svojih delovnih mestih, niso vedno dovolj. Preskok iz formalnega v neformalni odnos, hitra in učinkovita intervencija zahteva drugačne okoliščine in podporo okolja, kot jih ponuja formalno okolje in iz tega okolja izhajajoče meje ravnanja javnih služb. Potrebno je narediti korak več, zagotoviti te pogoje znotraj centra, ali pa iskati rešitev v skupnosti. Veliko število nevladnih organizacij, ki delujejo v zadnjih letih na področju socialnega varstva, je posledica prav teh dejstev.

Menim, da je ena izmed posebnosti, če ne kar značilnost slovenskega prostora in področja socialnega varstva to, da ogromno strokovnjakov na tem področju daje s svojim delom veliko več, kot pa lahko ovrednotimo z materialnimi in finančnimi nadomestili. Vsaka požrtvovalnost pa ima tudi svoje slabe plati, ki se kaže predvsem s čustvenim izgorevanjem posameznika ter nerazpoznavno prepletenostjo javnih služb z nevladnimi organizacijami. Ampak to ni današnja tema srečanja.

Vključevanje strokovnih delavcev v delo nevladnih organizacij pa prinese lahko tudi drugo dimenzijo v razmišljanje organizacij na tem področju. Znanje in izkušnje posameznikov namreč postavljajo višje zahteve za strokovno delo tudi v nevladnih organizacijah. Novi standardi kakovosti tako zahtevajo stalno sodelovanje strokovnih delavcev, torej vse bolj pogosto tudi njihovo redno zaposlitev. Zaradi obilice sprotne dela in zahtevne uporabe strokovnih metod pa jim žal pre pogosto zmanjka časa in energije med drugim tudi za sicer

dobrodošlo načrtno vključevanje, usposabljanje in spremljanje prostovoljcev pri izvajanju posameznih programov.

Naslednja posebnost prostovoljnega dela v organizacijah na področju socialnega varstva ali konkretnije v organizaciji, kjer delam, je vključenost uporabnikov in njihovih svojcev v programe. Po razrešitvi njihove stiske, družinskega problema ali pa zato, da bi učinkovito in uspešno odgovorili na stiske njihovega svojca, se prostovoljno vključijo v delo posameznega programa. Njihova pomoč se odraža kot sodelovanje pri čim bolj smiselnem, dinamičnem in vsakdanjim potrebam prilagojenem preživljanju prostega časa. Druženje na pikniku tako ni zgolj druženje zaradi dobre hrane in pijače ali s polnimi pljuči dihati svež zrak. Namen piknika je tudi izboljšanje komunikacijske spretnosti uporabnikov, pridobivanje izkušenj pri navezovanju stikov, ali pa tudi tak zahtevnejši cilji, kot je reševanje slabih odnosov v družini oz. med partnerjema prek druženja in klepeta. V teh primerih je podpora svojcev kot prostovoljcev izredno pomembna in zahtevna. Pomembna pri organizaciji prireditve, pridobivanju finančnih in materialnih sredstev, zahtevna pa zato, ker se na srečanju pojavijo v različnih vlogah - kot prostovoljci, laični strokovni sodelavci in pa preprosto res le kot svojci.

V naši organizaciji smo veseli tudi odločitev študentov, ki po zaključeni praksi, ki jo zahtevajo njihove fakultete, nadaljujejo z vključitvijo v naše programe. Študentje predstavljajo ustvarjalen most med zahtevami strokovnega dela in stvarnim »zdravo-razumskim« pristopom oz. odnosom do uporabnika. Inovacije, nove rešitve in kreativne metode dela so največkrat plod timskega dela med študenti kot prostovoljci in strokovnimi delavci. Neobremenjenost in hkratno poznavanje temeljnih načel strokovnega dela omogoča preproste in učinkovite rešitve na specifičnem socialno-varstvenem področju. Ne gre pa zanemariti tudi nove energije, ki jo vnašajo med zaposlene, člane in druge prostovoljce.

Predstavljal sem le del mojega razumevanja prostovoljnega dela. Primere in predloge sem iskal iz izkušenj mojih sodelavcev in iz lastne izkušnje v preteklih letih. Poleg teh izkušenj obstaja še široka paleta drugih oblik prostovoljstva. Vse te in druge oblike pa morajo ime-

ti sogovornika na strani predstavnikov uporabnikov in zaposlenih v nevladnih organizacijah. Tudi prostovoljno delo hkrati nujno zahteva podporo, ki je lahko supervizija, razbremenilni razgovor ali pa organiziran izobraževalni program.

4. POROČILO NEKATERIH DELAVNIC

Prispevajmo k oblikovanju novega zakona
o prostovoljnem delu

Senka Vrbica,
Pravno-informacijski center nevladnih
organizacij – PIC

Ciril Klanjšček,
Rdeči križ Slovenije

Alenka Hebar,
Socialna zbornica Slovenije

Delavnice se je udeležilo 31 udeležencev kongresa, ki so najprej podali generalne pripombe na zakon. Po živahni razpravi smo sprejeli naslednja priporočila in predloge za nadaljnje oblikovanje besedila predloga zakona:

1. Osnutek predloga zakona je potrebno še precej dodelati, ker niso zajete vse vrste prostovoljnega dela. Predvsem je potrebno dobro definirati prostovoljno delo v društvih, to je tisto, ki je namenjeno splošni dobrobiti.
2. Prostovoljske organizacije je treba tudi s posameznimi določili spodbuditi k sodelovanju in združevanju različnih interesov.
3. Uporabiti bo potrebno ustrežnejšo terminologijo, kot npr. prostovoljsko delo, prostovoljska organizacija.

4. Posebno podporo bo potrebno nameniti prostovoljskemu delu v šolah, saj s tem vzgajamo mlade generacije, vključiti pa bi bilo potrebno tudi prostovoljsko delo v vrtcih in knjižnicah.
5. Vzpodbujati je potrebno prostovoljsko delo strokovnjakov na njihovem poklicnem področju.
6. Za članske organizacije je potrebno opredeliti prostovoljsko delo, ki je namenjeno splošni dobrobiti, in ga razmejiti od običajnega prostovoljnega dela, ki ga v njih opravlja večina članstva.
7. Vse pravice prostovoljcev, ki so zajete v osnutku predloga zakona, v vseh organizacijah niso uresničljive. Glede na to, da v vseh organizacijah ni možnosti za uresničevanje vseh predlaganih pravic prostovoljcev, je potrebno iskati rešitve za uresničevanje posameznih pravic ločeno za krajše in dolgoročno prostovoljsko delo.
8. V kolikor bo prostovoljsko delo organizirano, bodo težave prostovoljcev manjše.

Ker je bilo za tako obsežno temo – reguliranje področja, ki doslej ni bilo regulirano, še posebej pa, ker je to prostovoljsko delo, glede katerega je potreben še posebej senzibilen pristop – premalo časa, so udeleženci izrazili pripravljenost sodelovati pri nadaljnjem oblikovanju besedila s predlogi in pripombami, k čemur jih je povabila vodja projekta PIC, saj je priprava besedila odprta za vse zainteresirane.

Skupaj smo ugotovili, da je potrebno besedilo še bolje oblikovati in še nadalje voditi razpravo v čim širšem krogu. Šele ob ustrezni podpori prostovoljskih organizacij je smiselno vlaganje zakona v zakonodajno proceduro, kar se predvideva za konec leta 2004. Nujno pa je tudi začeti proces združevanja prostovoljskih organizacij kot močnejšega akterja pri zastopanju interesov in potreb prostovoljskega dela.

Prostovoljno delo starejših

Irena Drenik

1. Povezovanje na krajevnem oz. lokalnem, regijskem in republiškem nivoju zaradi lažje koordinacije in učinkovitejšega usklajevanja programov pri skupnih aktivnostih (npr. obiski starih ljudi, skupna izobraževanja).
2. Prostovoljci imajo ob opravljanju svojega prostovoljskega dela na posameznem področju velike možnosti pri spoznavanju problematike v konkretnih situacijah na terenu.
3. Doseči je potrebno boljše vrednotenje prostovoljstva tudi zaradi pomembnosti pri odkrivanju socialnih stisk in težav in nudenja pomoči v raznih oblikah (osveščanje, izobraževanje, zagovornišvo) ter zaradi ustvarjanja ugodne klime v okolju za medsebojno pomoč, strpnost in solidarnost.
4. Država in lokalne skupnosti morajo zagotoviti osnovne materialne pogoje za delovanje prostovoljstva. Najpomembnejši so prostori, oprema in strokovni kader ter večja finančna podpora izvajanju programov.
5. Pozdravljamo zametek zakona o prostovoljnem delu, v katerem pa bi moralo biti vključeno tudi zavarovanje prostovoljcev za čas izvajanja prostovoljnega dela.
6. Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport želimo poslati pobudo, da vključi v učne načrte od vrtecev prek osnovnih do srednjih šol tudi socialno vzgojo za medgeneracijske odnose.
7. Država bi morala prostovoljnemu delu dati večji poudarek tudi zato, ker s prostovoljstvom širimo medsebojno solidarnost, utrjujemo socialno državo in krepimo moč civilne družbe. Priznanje, ki ga že tretje leto podeljuje prostovoljcem državni svet, naj se izvede na jasen način, da bodo lahko prostovoljske organizacije pravočasno in na primeren način predlagale tudi svoje zasluzne člane.
8. Velik poudarek je bil v razpravi namenjen psihičnemu ter materialnemu nasilju nad starejšimi, kar ogroža kakovost njihovega

življenja. Pri tem imajo pomembno vlogo prostovoljci, ki te probleme lahko odkrivajo in o tem obveščajo odgovorne institucije. Menimo, da mora ta problematika dobiti večji poudarek tako v javnosti kot v strokovnih krogih.

9. Potrebujemo borzo potreb in ponudbe prostovoljnega dela. Naj se ugotovi, kdo bi na vseh nivojih lahko posredoval informacije o možnostih vključitve starejših oseb v prostovoljno delo za posamezen socialno-varstven program.
10. Skupna ugotovitev pa je, da je prevelika odsotnost medijev na področju informiranja o prostovoljnem delu, ne glede na njegov velik obseg, in zato še posebej res ne bi smel biti prezrt.

Zaključna misel mlade prostovoljke:

»Svoje otroke bom vzgajala tako, da bo prostovoljno delo način življenja.«

5. IZ SVEČANEGA DELA

Obrazložitev ob podelitvi zlatnikov
Slovenske filantropije

Branka Knific
univ. dipl. socialna delavka

mag Tone Kladnik
univ. dipl. socialni delavec

Branko Knific in Toneta Kladnika uvrščamo med izjemne osebnosti slovenske sociale. Svoje osebno poslanstvo udejanjata hkrati s svojim poklicnim in prostovoljnim delom na področju socialnega varstva.

Tone Kladnik je pred 16 leti ustanovil prvo skupino v Domu upokojencev v Izoli, Branka pa je malo pozneje zbrala deseterico starejših, osamljenih oseb in jih povezala v trdno prijateljsko družčino in ji je še danes zvesta. Za inovativno delo sta navdušila kolege, prijatelje in znance ter jim pomagala pri ustanavljanju podobnih skupin v različnih krajih Slovenije. Pred 10 leti sta bila med pobudniki za ustanovitev društva Združenje za socialno gerontologijo in gerontagogiko Slovenije, ki skrbi za povezanost in razvoj projekta skupin starejših za samopomoč. Njuno znanje, bogate izkušnje, odprtost do ljudi vseh slojev in starosti, vztrajno delo in vera, da lahko le drug z drugim ustvarjamo prijazen svet, so njune odlike, s katerimi nas nagovarjata k skupnemu delovanju v dobrobit ljudi.

Oba delata in živita sama sebe kot strokovnjaka in kot človeka. Svojevrstna sta tudi zato, ker sta življenjska sopotnika. Dve zreli, neodvisni, avtonomni osebi, hkrati pa sodelavca, partnerja, ki se kot dvojica dopolnjujeta in prelivata v nekaj več, v svetel zgled.

Njuno prostovoljno delo, njihuni odnosi z drugimi, so ena sama Ljubezen.

*Društvo za razvijanje prostovoljnega dela
Novo mesto*

Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto je nastalo je iz humanitarnega vzgiba do beguncev iz Bosne in Hercegovine, ki so se leta 1992 znašli v Novem mestu. Takrat je izvajalo psihosocialne programe za otroke in starše, v katere se je vključilo več kot 500 beguncev. Svoje aktivnosti je društvo do danes nadgradilo s številnimi preventivnimi programi za otroke, v katerih sodeluje okoli 100 mladih prostovoljcev, s katerimi društvo prispeva k dvigu kakovosti življenja otrok v lokalni skupnosti.

Bogate izkušnje, ki jih društvu daje mednarodno in medkulturno sodelovanje, ga že vrsto let postavljajo za most med zahodom in vzhodom, s čimer njegovi člani promovirajo strpnost, solidarnost in medkulturni dialog.

*Mestna občina
Novo mesto*

Slovenska filantropija se je odločila, da podeli naziv »Mesto prostovoljcev« Mestni občini Novo mesto kot zahvalo in priznanje za vsa dosedanja prizadevanja in podporo prostovoljnemu delu mladih in starejših v vladnih in nevladnih organizacijah.

6. ZAKLJUČKI IN PREDLOGI IV. SLOVENSKEGA KONGRESA PROSTOVOLJSTVA

1. Zagotoviti je potrebno večjo preglednost stanja prostovoljstva v Sloveniji (koliko imamo prostovoljcev, kdo so - starost, spol, status, na katerih področjih delajo).
2. Zagotoviti je potrebno tudi znatno več povratnih informacij (o prostovoljskih dejavnostih, zadovoljstvu, problemih) o samih prostovoljcev.
3. Urediti bi morali davčno zakonodajo tudi v korist prostovoljstva.
4. V večji meri kot doslej bi morali zagotoviti tudi aktivno vključevanje profitnega sektorja/gospodarstva v področje prostovoljstva.
5. Do naslednjega kongresa bomo pripravili etični kodeks prostovoljstva.
6. Ustanovili bomo regionalne prostovoljske centre, ki bodo povezovali uporabnike in ponudnike prostovoljstva, opravljali izobraževanja za posamična vsebinska področja in druge potrebne funkcije za delovanje in razvoj prostovoljstva v Sloveniji. (*Koordinacijo delovanja centrov in pokrivanje ljubljanskega področja bo prevzela Slovenska filantropija.*)
7. Intenzivirali bomo javno razpravo o osnutku zakona o prostovoljstvu v čim številnejših nevladnih organizacijah ter vzpodbuditi oblikovanje čim bolj konkretnih predlogov sprememb oz. dopolnitev le-tega do konca januarja 2004 (za CNVOS).